

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Σ. ΤΑΞΗ

~~Α. Α. 14/108~~
~~Τ. 2~~

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ

ΤΗΣ

ΛΕΣΒΟΥ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΓΛΙΟ
ΝΕΣΑΡΟ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ἐπηξήμενη καὶ μετερρυθμισμένη.

128
26.2

ΕΝ ΚΑΙΡΩ

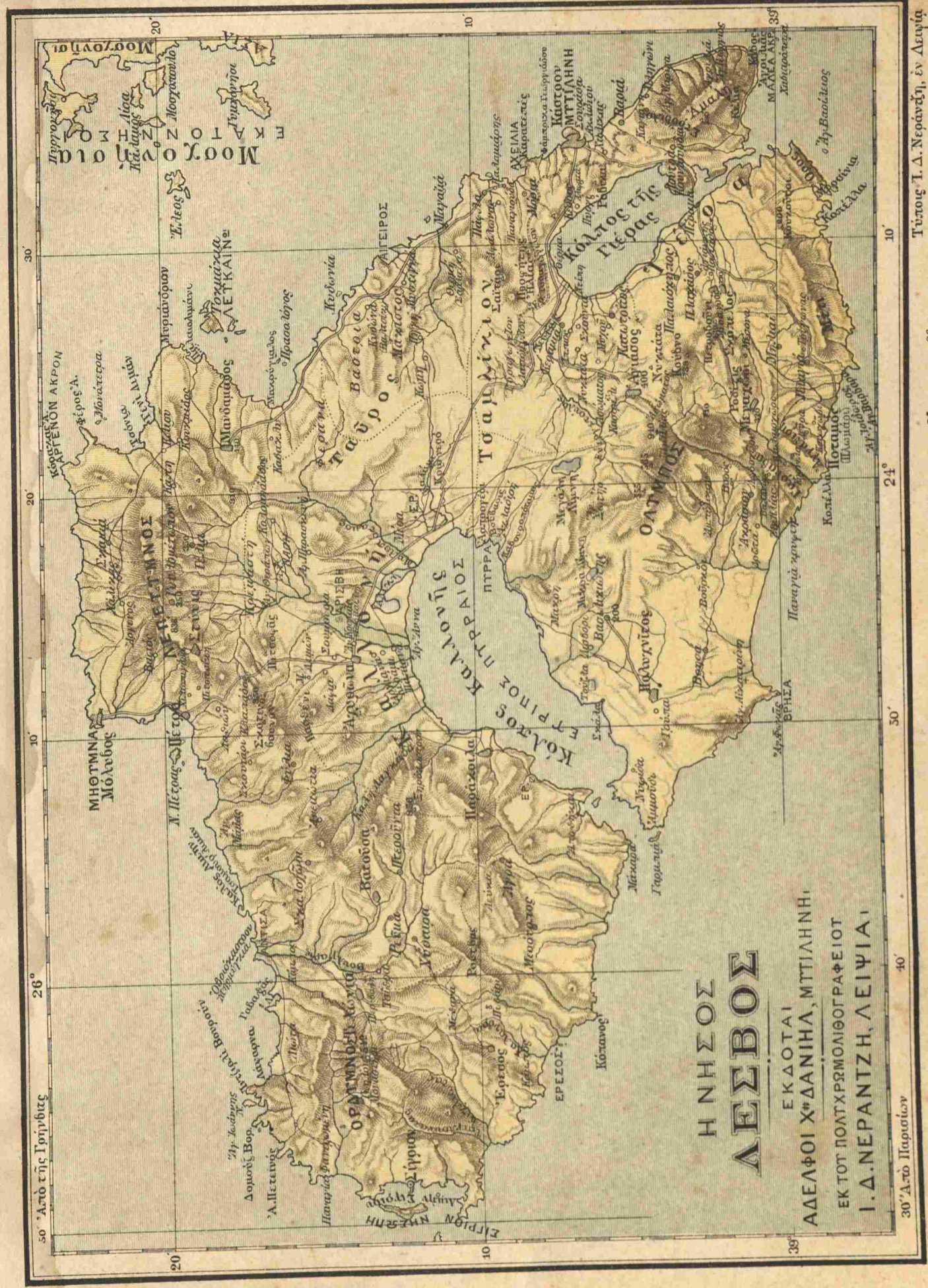
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Ι. ΠΟΛΙΤΟΥ

1909

559

559

SISMANOGLIO

Η ΝΗΣΟΣ
ΚΡΗΝΗ

ΕΚΔΟΤΑΙ
ΑΔΕΛΦΟΙ ΧΑΛΔΑΝΙΗΛ, ΜΤΤΙΛΗΝΗ,
ΕΚΤΟΤ ΠΟΛΤΧΡΜΟΛΙΘΟΓΡΑΦΕΙΟΤ
Ι.Δ.ΝΕΡΑΝΤΖΗ, ΛΕΙΨΙΑΙ

30' Από Παρισίων

5 10 15 20 25 30
Χιλιόμετρα

Τύπος Τ. Δ. Νεράντζη, εν Λειψία

ΤΟΙΣ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΥΣΙ

Εἰς ἐπανελημμένας προτροπὰς πολλῶν συμπολιτῶν λογίων καὶ φίλων ὑπείκοντες θαρρόντως προβαίνομεν εἰς ἀναδημοσίευσιν τῆς κατὰ τὸ 1874 ἐκδοθείσης παρ' ἡμῶν «Συνοπτικῆς ἱστορίας καὶ τοπογραφίας τῆς Λέσβου».

Ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ ἐκδόσει προσεπαθήσαμεν, ὅση ἡμῖν δύναμις, ἵνα καιαοτήσωμεν τὸ ἔργον ὡς οἶόν τε τελειότερον διὰ τῆς παραθέσεως πολλῶν νεωτέρων παρατηρήσεων καὶ πληροφοριῶν, ἅς ἐκ διαφόρων ἀσφαλῶν πηγῶν, ἀρχαίων τε καὶ νεωτέρων, ἠδυνήθημεν τῇ εὐγενεῖ ἐνθαρρόνσει καὶ ἀρωγῇ τοῦ ἀειμνήστου ἡμῶν συμπολίτου Δ. Βερναρδάκη, νὰ περιουλλέξωμεν ἐπιμελῶς, ὅσον τὸ ἐφ' ἡμῖν, κατὰ τὸ ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ ἐκδόσεως μέχρι τοῦδε διαρρέυσαν χρονικὸν διάστημα. Καὶ ἐὰν μὲν ἐπευέχθη τι ἢ οὐ δι' αὐτοῦ, κατὰ τε τὸ ἱστορικὸν καὶ τοπογραφικὸν μέρος τῆς νήσου, τοῦτο ἀφίεται τῇ κρίσει τῶν ἀναγνωστῶν. Εἶθε δὲ ἄλλος τις τῶν ἡμετέρων λογίων συμπολιτῶν νὰ κατορθώσῃ ἐν τῷ μέλλοντι νὰ διευκρινίσῃ καὶ συμπληρώσῃ πᾶν ὅ,τι παρ' ἡμῶν παρελείφθη ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἡμετέρας Πατρίδος.

Καθῆκον δ' ἡμῶν ἀπαραίτητον θεωροῦμεν, ἵνα ἐκφράσωμεν δημοσίᾳ τὰς εὐχαριστίας ἡμῶν πρὸς τοὺς συντελέσαντας εἰς εὐδόωσιν τοῦ ἔργου διαφόρους τῆς νήσου λογίους καὶ ἐπιστήμονας, ὡς καὶ πρὸς πάντας ἐν γένει τοὺς φιλομούσους καὶ φιλοπάτριδας τῶν συμπολιτῶν καὶ ξένων παρ' ὧν μεγάλης ἐτύχομεν ἠθικῆς ὑποστηρίξεως καὶ συνδρομῆς.

Ἐν Λέσβῳ, τῇ 15ῃ Αὐγούστου 1908.

† Οἰκονόμος ΣΤΑΥΡΟΣ ΤΑΞΗΣ

ΤΗΣ ΛΕΣΒΟΥ

ΜΕΡΟΣ Α΄. ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΝ

Θέσις καὶ ἔκτασις. — Ἡ Λέσβος ἢ Μυτιλήνη, ὡς κοινῶς ἀπὸ τῶν τελευταίων Βυζαντινῶν χρόνων καλεῖται καὶ γράφεται σήμερον⁽¹⁾, εἰς τὴν ἑβδόμην κατατάσσεται τάξιν, μεταξύ τῶν μεγαλειτέρων τῆς Μεσογείου νήσων, καὶ εἰς τὴν πρώτην τῶν τοῦ Αἰγαίου, κειμένη ἐν τῇ $24\frac{7}{10}$ γεωγρ. μοίρᾳ ἀνατολικοῦ μήκους, καὶ τῇ $39\frac{7}{10}$ βορείου πλάτους, εἰς μικρὰν 10—12 μιλίων ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Μ. Ἀσίας. Συνορεύει νοτιοδυτικῶς μετὰ τῶν μᾶλλον γειτνιαζουσῶν αὐτῇ νήσων Χίου καὶ Ψαρρῶν, καὶ ἀνατολικῶς κατ' ἔκτασιν μετὰ τῶν κατέναντι αὐτῆς παραλίων τόπων τῆς Μ. Ἀσίας, ἧτοι ἀπὸ τοῦ Λεκτοῦ ἄκρου (Μπαμπᾶ) μέχρι τοῦ τῆς Κάνης (Κολονή) παρὰ τὸ Τσανταρλί⁽²⁾, ἔχουσα μῆκος περὶ τὰ 70 χιλιόμετρα, πλάτος 45, περίμετρον 185 καὶ ἔμβαδὸν περὶ τὰ 1750. Ἡ κατὰ μῆκος διεύθυνσις αὐτῆς λογίζεται ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Σιγρίου μέχρι τοῦ τῆς Μαλέας, ἡ δὲ τοῦ πλάτους ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀργένου μέχρι τοῦ τοῦ Ἁγίου Φωκᾶ, κέντρον δὲ ἡ Καλλονή.

Ὅρη καὶ Βουνά. — Ἡ νῆσος ὅλη σχεδὸν, ἐκτὸς ὀλίγων τινῶν ἐξαιρέσεων, εἶνε ὄρεινῃ διασχίζουσι δ' αὐτὴν αἱ ἀκό-

(1) Τῷ 1180 μ. Χ. εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Εὐσταθίου ἀπαντᾶται τὸ ὄνομα Μυτιλήνη σημαῖνον τὴν νῆσον ἅπασαν “Λέσβος ἢ νῦν Μυτιλήνη”, λέγει ὁ δεινὸς τοῦ Ὀμήρου Σχολιαστῆς, ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης Εὐστάθιος ἐν τῷ περὶ Ἰλιάδος βιβλίῳ του. (Ἔκδ. Ῥώμης σελ. 741).

(2) Ὁ Στράβων λόγον περὶ τούτου ποιούμενος ἀναφέρει τὰ ἑξῆς: “Ἀπὸ Λεκτοῦ δὲ μέχρι Καΐκου ποταμοῦ καὶ τῶν Κανῶν τῶν λεγομένων ἐστὶ τὰ περὶ Ἄσσον καὶ Ἀδραμύτιον, καὶ Ἀταρνέα καὶ Πιτάνην, οἷς πᾶσιν ἀντιπαρῆκει ἡ τῶν Λεσβίων νῆσος.”, (ΙΧΙΙΙ, 251)

λουθοι ὄροσειραί: Ὁ Ὀλυμπος (Ἀγιολιάς) τῆς Ἀγιάσσου, ἔχων ὕψος ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης μέτρων 910, Τὸ Λεπέτυμνον (Προφήτ-Ἡλίας) τῶν Γελοίων 838, Τὸ Ψλλοκοῦδνο⁽¹⁾ μεταξὺ Ἀγιάσσου καὶ Πλωμαρίου 738, Τὸ Πετροβοῦνι (Καραγάτσι) ἐν μέσῳ τῶν περιοχῶν Γέρας καὶ Πλωμαρίου 560, Ὁ Ῥοδίτης τοῦ Μεγ.Χωρίου Πλωμαρίου 547, Ὁ Ὀρδυμνος (Ἐψηλὸν-Μοναστήριον) ἐν τῇ περιοχῇ Τελωνείων καὶ Ἐρεσσοῦ 542 καὶ τὸ τῆς Ἀμαλῆς Μυτιλήνης 530, ἀπὸ τοῦ Κόλπου τῆς Γέρας μέχρι τῆς περιοχῆς τῆς Ἀγ. Μαρίνας ἐκτεινόμενον, ἐφ' οὗ τὸ πάλαι ἐν τῷ ὄροπεδίῳ αὐτοῦ κατὰ Θουκυδίδη, ὑπῆρχε ναὸς τοῦ Μαλόεντος Ἀπόλλωνος, οὗ λείψανά τινα σώζονται ἔτι καὶ νῦν, ὡς παρὰ πολλῶν τοῦτο βεβαιοῦται.

Ἀναφέρονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς ὄρη μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐκ τῶν πρώτων τῆς Λέσβου: ὁ Μάκιστος, ὁ Κρέων, ὁ Τάνταλος(;) τὸ Πύλαιον καὶ τὸ Πυρραῖον, ἐν ᾧ τοῦναντίον ἐκτὸς τοῦ Ὀλύμπου οὐδεμία παρ' αὐτῶν μνεία γίνεται περὶ τῶν λοιπῶν παρακειμένων αὐτῷ, μεγάλων τῆς νήσου ὄρέων, Ψλλοκοῦδνου, Πετροβοῦνι καὶ Ῥοδίτου, ἅτινα δεσπόζουσι τῶν περιφερειῶν Γέρας, Ἀγιάσσου καὶ Πλωμαρίου⁽²⁾. Τὸ δὲ Λεπέτυμνον ἔθεωρεῖτο τὸ πάλαι τὸ σημαντικώτερον τῆς νήσου ὄρος, διότι κατὰ τὸν ἀρχαῖον ἱστορικὸν Μυρσίλον ὑπῆρχεν ἐπ' αὐτοῦ καθιερωμένος ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος, μεγάλως ὑπὸ τῶν κατοίκων λατρευόμενος, καὶ βωμὸς τοῦ Λεσβίου ἥρωος Λεπετύμνου, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄρος ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν αὐτοῦ. Ἐφρονεῖτο δὲ παρ' ἀρχαίοις, κατὰ τὸν αὐτὸν Μυρσίλον, ὅτι ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ ὑπῆρχον δύο μόνον κόρακες πάντοτε⁽³⁾.

(1) Τὸ ὄρος τοῦτο ὀνομάσθη οὕτως ὑπὸ τῶν κατοίκων ὡς ἐκ τοῦ σχήματος αὐτοῦ, ὁμοιάζον μὲ ὑψηλὸν κώδωνα (ὑψηλὸ-κωδοῦνι) δι' ὃ καὶ ἐσφαλμένως γράφει αὐτὸ Κοῦβνο ὁ διάσημος γεωγράφος Kirert, κακῶς τὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ πληροφορηθεὶς.

(2) Οἱ ἐξ Ἀγιάσσου καὶ Γέρας μέχρι τῶν νοτίων ἀκτῶν τῆς περιφερείας Πλωμαρίου ἐκτεινόμενοι ὄρεινοὶ οὗτοι τόποι τῆς Λέσβου ὀλίγον φαίνεται ἦσαν παρ' ἀρχαίοις γνωστοὶ διὰ τὸ δύσβατον καὶ δασῶδες αὐτῶν σφόδρα, σκιόεντες ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν τῆς νήσου καλούμενοι. Αὐτὸ τοῦτο δ' ὑποτίθεται, ὅτι ἠκολούθει καὶ μέχρι τῶν προτελευταίων αἰώνων τῆς τῶν Βυζαντινῶν ἐποχῆς, διότι οὐδεὶς τῶν συγχρόνων ἱστορικῶν καὶ χρονογράφων ἀναφέρει τι περὶ αὐτῶν.

(3) "Μυρσίλος δὲ ὁ Λέσβιος ἐν τῷ ὄρει φησὶν Λεπετύμνω ἱερὸν Ἀπόλλωνος εἶναι, καὶ ἥρωον Λεπετύμνου· ἐφ' ᾧ, καθάπερ ἐν τῷ Κράωνι, δύο

Βουνὰ δὲ τὰ ἐπισημότερα, διακλαδώσεις ταπεινότεραι τῶν μεγάλων τῆς νήσου ὄρέων, κατάφυτα καὶ σύνδενδρα κατὰ τὸ πλεῖστον εἰσὶ τὰ ἐξῆς: Τὸ τῆς Λαρίσσης Ν. Δ. τῆς Μόριας, καταλήγον πρὸς τὸν κόλπον τῆς Γέρας, τὸ Περσιτέρι, πρὸς Δ. τῶν χωρίων τῆς Γέρας, τὸ Ξυλόκαστρο, ὁ Μαυριώτης καὶ τὸ Σπήλιος (σπήλαιον) τῆς Ἀγιάσσου, τὸ Πυρραῖον (τσαμλῆκι), ἡ Ἀγκαθερῆ, τὸ Κάστελον καὶ ὁ Λογαρᾶς τοῦ Πλωμαρίου, ὁ Ἀγ. Ἡλίας καὶ τὸ Ὀργαλον τοῦ Πολυχνίτου, ὁ Παλαμᾶς πρὸς Δ. τῆς Θερμῆς, ἐκτεινόμενος μέχρι τῆς Πηγῆς καὶ Ἀφάλωνος, ὁ Μάκιστος πρὸς Δ. τῶν Μυστεγνῶν, τὸ Σαῖτάριον (ὁ Κρέων τῶν ἀρχαίων κατὰ τινες) Β. Δ. τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς, ἐκτεινόμενος μέχρι τῆς Πηγῆς, ὁ Ταῦρος πρὸς Α. τῆς Κώμης πλησίον τῆς τοποθεσίας Φεράνας, ὁ Μαυριάς Β. Δ. τοῦ Μανδαμάδου, τὰ τῆς Κάπης, Κλειοῦς, Στύψης, Σκαμιᾶς, Ἐψηλομετώπου, τὸ Παρθένι καὶ ἡ Ἴσσα, τῆς Καλλονῆς, τὰ Πέδια τοῦ Τσοκαλοχωρίου, τὸ Σκοτεινόβουνον καὶ τὰ Ἐρμωτύλια τῆς Φύλιας, ὁ Ῥούτφας τῆς Ἀγρας, ὁ Κορατσώνας καὶ ὁ Ἀγιολιάς τῆς Βατούσης, ὁ Κόρακας καὶ τὸ Παλαμῶν-Δάγ τῶν Τελωνείων, ὁ Προφήτης-Ἡλίας τῆς Ἐρεσσοῦ, κλπ.

Ἀκρωτήρια. — Τὰ μεγαλείτερα ἀκρωτήρια τῆς Λέσβου εἰσὶ: τὸ τῆς Μαλέας (κάβος-Ἀγριλιάς), τὸ Ἄργενον (λευκὸν ἄκρον καὶ Κόρακας κοινῶς νῦν), τὸ τοῦ Μολύβου, τὸ τοῦ Σιγρίου, τὸ τοῦ Ἀγίου Φωκά, τὸ τῆς Ἀγ. Βαρβάρας Πλωμαρίου κλπ.

Κόλποι καὶ Λιμένες. — Κόλπους εὐρυχώρους καὶ βαθεῖς ἡ Λέσβος ἔχει, τὸν τῆς Γέρας⁽¹⁾, 8 μιλίων μήκους ἔκτασιν ἔχοντα καὶ τὸν τῆς Καλλονῆς 12. Ἐκ δὲ τῶν λιμένων, ἂν καὶ καθ' ὅλα αὐτῆς τὰ μέρη φαίνονται τοιοῦτοι πάμπολλοι, οἱ μᾶλλον ὁμως ἀσφαλεῖς ἐξ αὐτῶν εἰσιν: Οἱ τῆς Μυτιλήνης, βόρειος καὶ νότιος, ὁ τῆς Γέρας, Πέτρας, Μολύβου, Σιγρίου, Καλλονῆς, Μανδαμάδου

μόνον εἶναι κόρακας, ὄντων οὐκ ὀλίγων ἐν τοῖς πλησίον τόποις, (Ἀντίγονος ὁ Καρύστιος, Κεφ. 17).

Τὸ ὄρος Λεπέτυμνον ἐχρησίμευεν εἰς τὸν ἀστρονόμον Ματρικέταν ὡς ἀστεροσκοπεῖον, κατὰ τὸν Θεόφραστον (περὶ σημ. καὶ ὑδάτων, 1, 4) Ἐφρονεῖτο δὲ παρ' ἀρχαίοις ὅτι ἐν αὐτῷ ἐτάφη καὶ ὁ ἥρωος Παλαμήδης. (Τζέτζης εἰς λυκοφρ. 384).

(1) Ὁ κόλπος τῆς Γέρας καλεῖται συνήθως ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων "Ἐλαιοφόρος".

παλαιὸς καὶ νέος, ὁ τῆς Συκαμνιάς, οἱ τοῦ Τσοκαλοχωρίου, τὰ Κόκκινα καὶ ὁ Καλὸς Λιμνιώνας (Τσαμουρ-λιμάν), ὁ τῶν Τελωνείων Γαβαθᾶς, καὶ τὰ Μυρσίνια πρὸς Α. τοῦ ἀλιμένου Πλωμαρίου, οὗ τὰ πλοῖα ἐν καιρῷ χειμῶνος αὐτόθι συνήθως προσορμίζονται χάριν προφυλάξεως καὶ ἀσφαλείας.

Νησιῖδια. — Νησιῖδια περὶ τὴν Λέσβον ὑπάρχουσι πάμπολλα, τὰ κυριώτερα δ' ἐξ αὐτῶν εἰσι: τὸ τῶν Παμφύλων, τὸ τῆς Θερμῆς, τὸ τῆς Κυδῶνας, τὰ τοῦ Μανδαμάδου, Λεῦκαι ἢ Τοκμάκια καλούμενα, τὰ καὶ ἀξιολογώτερα ὑπὸ ἔποψιν ἐκτάσεως, ὁ Πρασολόγος (Ἐρημονῆσι), ἡ Μονόπετρα καὶ ὁ Βορβόλακας τοῦ Ἄργένου ἄκρου, τὰ τῆς Πέτρας δύο τὸν ἀριθμὸν, μέγα καὶ μικρὸν, τὸ τῶν Λαψάρων, τὸ τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου, τὸ τοῦ Γαβαθᾶ, τὸ τῆς Ἐρεσσοῦ, τὰ τῆς Ἀντίσσης, Μυρμήγκια καλούμενα, ἡ Νησιώπη, ἡ Σιδούσα καὶ αἱ Φαναὶ τοῦ Σιγρίου, τὰ τοῦ Κόλπου τῆς Καλλονῆς, ὁ Γαρμπιάς εἰς τὸ ἔμβασμα αὐτοῦ, καὶ τὸ Ἐρημονῆσι ἢ Ἁγίος Γεώργιος κατέναντι τῆς Ἀποθήκας, τὰ εἰς Μερσίνια δύο τὸν ἀριθμὸν, ὁ Ἁγ. Βασίλειος, τὰ τοῦ κόλπου τῆς Γέρας, ὁ Καλόγηρος εἰς τὸ ἔμβασμα καὶ ὁ Ἁγ. Ἰσίδωρος ἐν μέσῳ αὐτοῦ, τὸ τοῦ Ἄκρωτηρίου Μαλέας, ἡ Χαβιαρόπετρα κλπ.

Ποταμοί. — Οἱ τῆς Καλλονῆς, Τσικνιάς καὶ Μυλοπόταμος, τὸ Καλάμι τῶν Μέσων, ὁ Βουβάρειος, καὶ ὁ Καβουροπόταμος τῆς Πύρρας, ἡ Ποταμιὰ τῆς Καλῆς Καγκάδας, ὁ τοῦ Ντιπ Εὐεργέτουλας, ὁ τῆς Πεδῆς τοῦ Μανδαμάδου, ὁ ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Φύλιας Τσιχράδας, ὁ τῆς Ἐρεσσοῦ Τσιχλιώντας, ὁ τῶν Τελωνείων καὶ Βατούσης Βούλγαρις, ὁ τοῦ Πλωμαρίου Σεδούντας, οἱ ἐν τῇ περιφερείᾳ Βρисиᾶς καὶ Πολιχνίτου Βοῦρκος καὶ Ἄλμυροπόταμος κλπ., ἐξ ὧν οἱ πλεῖστοί εἰσι χεῖμαρροι ἐξ ὑδάτων τῆς βροχῆς τῶν κατὰ τόπους ὑψηλῶν ὀρέων καὶ βουνῶν τῆς νήσου ἐν καιρῷ χειμῶνος σχηματιζόμενοι⁽¹⁾.

Ἔδαφος. — Τὸ ἔδαφος τῆς Λέσβου κατὰ τὸν διαπρεπῆ γεωλόγον L. De Launay, ὅστις καλῶς ἐμελέτησεν αὐτὸ κατὰ

(1) Ἐνιοὶ τῶν χεῖμαρρων τούτων καταλείπουσι κατὰ τὴν τοῦ θέρους ἐποχὴν λιμνάζοντά τινα ὕδατα, ἅτινα καλὸν ἦθελεν εἶσθαι νὰ διοχετεύωνται καὶ ἐξαλείφονται ἐγκαίρως ὑπὸ τῶν κατοίκων χάριν τῆς κοινῆς ὑγείας τῆς νήσου.

τὰς δύο ἀνὰ τὴν νήσον περιοδείας αὐτοῦ τῷ 1887 καὶ 1894, ἀπετέλεσθη ἐξ ἠφαιστειῶν ἀρχαίων ἐκρήξεων τῆς ἐωκαίνου καὶ πλειοκαίνου ἐποχῆς δι' ὃ καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἶναι ἀνώμαλον καὶ πετρῶδες, διαιρούμενον εἰς δύο διαφόρου φύσεως μέρη, καθαρῶς ἀπ' ἀλλήλων διακρινόμενα: τὸ Ἀνατολικὸν, κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξ ἀρχαίων σχιστολίθων μεταμορφοσιγενῶν, μετὰ παρεμβολῆς λευκοῦ μαρμάρου καὶ ἀσβεστολίθων ἐν γένει συνιστάμενον, καὶ τὸ Δυτικὸν, ἐκ νεωτέρων ἠφαιστειογενῶν πετρωμάτων ἀποτελούμενον.

Τὴν ἠφαιστιογενῆ δ' ἐν γένει ταύτην κατάστασιν τῆς Λέσβου τρανῶς ἐπιμαρτυροῦσιν οἱ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον ἐκ διαλειμμάτων συμβαίνοντες σεισμοὶ, οὔτινες μεγάλας ἐπήνεγκον ἐν αὐτῇ ἀλλοιώσεις, καθιζήσεις καὶ μεταβολὰς, ὡς τοῦτο ἐξ ἀσφαλῶν καὶ βεβαίων τεκμηρίων εἰκάζεται. Οἱ δύο μεγάλοι τῆς νήσου κόλποι Γέρας καὶ Καλλονῆς, κατὰ τινα ἀρχαίαν παράδοσιν, ἐσχηματίσθησαν ἐκ τῶν τοιούτων σεισμικῶν ἀναστατώσεων καὶ καθιζήσεων τοῦ ἐδάφους, τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς ἐποχὴν, καθ' ἣν καὶ ἡ νήσος διεσπάσθη τῆς κατέναντι Ἀνατολῆς, ὡς ὁ Στράβων καὶ ἄλλοι τινὲς ἀναφέρουσι⁽¹⁾, καὶ ὁ Εὐξείνιος ἐκτινάξας τοὺς ἔμπροσθεν αὐτοῦ φραγμοὺς, ἠγνώθη μετὰ τῆς Προποντίδος.

Παρὰ τὴν Ἀντισσαν ὑπῆρχεν ἄλλοτε νησιῖδιον συνφικισμένον, μέρος τῆς πόλεως ἀποτελοῦν, ὡς λέγει ὁ Πλίνιος, ὅπερ κατεποντίσθη ὑπὸ σεισμοῦ. Ὑπὸ σεισμοῦ ὡσαύτως εἶχον καταποντισθῆ ἡ Πύρρα καὶ ἡ Ἴερά, κατὰ τὸν αὐτὸν Πλίνιον. Καθίζησις μικρὰ τοιαύτη ἐδαφικὴ ἐγένετο καὶ κατὰ τὸν ἐπισυμβάντα σεισμὸν τοῦ 1867⁽²⁾ καθ' ὅλην τὴν ἀκτὴν ἐν Γέρα πρὸς τὸ μέρος τοῦ Περάματος. Τρανὰ δ' ὡσαύτως μαρτύρια τῶν τοιούτων Πλουτωνικῶν ἀναστατώσεων καὶ καθιζήσεων τοῦ ἐδάφους ἐν Λέσβῳ εἰσὶν, ὡς παρα-

(1) "Οἱ δὲ καὶ τὴν Λέσβον τῆς Ἰδῆς ἀπερύωγεναι πεπιστεύεασιν," Στράβων I. σελ. 60).

(2) Σεισμοὶ ἐν Λέσβῳ μεγάλοι καὶ καταστρεπτικοὶ συνέβησαν πάμπολλοι κατὰ διαφόρους ἐποχὰς, ὡς οἱ πλεῖστοι τῶν ἱστορικῶν ἀναφέρουσιν. Οἱ δὲ κατὰ τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους συμβάντες τοιοῦτοί, εἰσιν: οἱ τῷ 1867 καὶ 1889 καὶ ἰδίᾳ ὁ τῆς 23 Φεβρουαρίου τοῦ 1867, ὃς πλὴν τῶν ἄλλων μεγάλων καταστροφῶν καὶ ἀπείρων δυστυχημάτων, τὰ ὅποια ἐν τῇ νήσῳ ἐπέφερεν, ἀριθμεῖ καὶ ὑπὲρ τὰ 600 ἀνθρώπινα θύματα, εἰς τὰ διαμερίσματα Μυτιλήνης, Μολύβου καὶ Καλλονῆς. Σπουδαίας δὲ καὶ ἐκ τοῦ σεισμοῦ τοῦ 1889 ὑπέστησαν βλάβας καὶ καταστροφὰς καὶ τὰ χωρία Μεσότοπος, Ἄγρα, Ἐρεσσός, Τελώνεια, Ρεῦμα καὶ Χήδερα, ὡς καὶ τὸ Ὑψηλὸν Μοναστήριον καὶ

SISMANOGLIO

τηρείται, καὶ αἱ ἐν τῇ ἀνατολικῇ πλευρᾷ τοῦ κόλπου Γέρας καὶ καθ' ὅλην τὴν ἀκτὴν πρὸς τὸ μέρος τῶν θερμῶν λουτρῶν (τῶν κοινῶς τοῦ Κόρφου καλουμένων) ὑπάρχουσιν εἰς ὕψος ἄνω τῶν τεσσάρων μέτρων ἀπὸ τοῦ αἰγιαλοῦ θαλάσσιοι ἀμμώδεις λιθιάσεις, ὡς καὶ αἱ διάφοροι ἐν τῇ νήσῳ θερμαὶ πηγαὶ, αἵτινες ἄφθονα ὑψίστης θερμοκρασίας ἀναβλύζουσι μεταλλικὰ ὕδατα ἐκ τῶν ἠφαιστειογενῶν στρωμάτων τῆς γῆς εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους, διὰ τῶν σχηματιζομένων ῥωγμῶν ἐκ τῶν σεισμικῶν δονήσεων.

Ἡ ἠφαιστειογενὴς δ' αὕτη τοῦ ἐδάφους τῆς Λέσθου σύστασις πολλὰ παρουσιάζει ἀνέκαθεν τὰ μελέτης καὶ προσοχῆς ἄξια, ὑπὸ τε γεωλογικὴν καὶ ὀρυκτολογικὴν ἔποψιν, ἅτινα ἢ ἐπιστήμη θέλει διευκρινήσῃ καλῶς εἰς τὸ μέλλον καὶ παράσχη οὕτω νέας πηγὰς πλουτισμοῦ ἐν τῇ νήσῳ, αἵτινές εἰσι πρὸς τὸ παρὸν ἀνεκμετάλλευτοι. Τὸ ἐν Πλωμαρίῳ, Γέρα καὶ Ἀγιάσῳ ἀνακαλυφθὲν ἐσχάτως ὠραῖον καὶ χρησιμώτατον κρυσταλλῶδες ὀρυκτὸν, «Τιτανίτης» (Spath d'Islande) τὸ κοινῶς καλούμενον Δάλκ, πολλὰς παρέχει ἡμῖν ἐλπίδας καὶ περὶ ἄλλων ἐπωφελῶν τοιούτων μεταλλευμάτων πολλὰ τῶν ὁποίων τρανὰ δεικνύουσι σημεῖα ὑπάρξεως εἰς διάφορα τῆς νήσου μέρη, ὡς γαιάνθρακες ἐν Τελωνείοις καὶ Βούρκοις, ἀντιμονίτης ἐν Γέρα, σίδηρος ἐν τῷ Πυρραίῳ ὄρει, κιμωλία μεταξὺ Τελωνείων καὶ Τσοκαλοχωρίου, μάρμαρον ἀρίστης καὶ ἐκλεκτῆς ποιότητος ἐν Ἀγιάσῳ, Γέρα Πλωμαρίῳ, Μόρια, Μιτυλήνῃ καὶ ἀλλαχοῦ, περὶ οὗ εὐφημον ποιεῖται μνείαν ὁ Πλίνιος ἐν τῇ φυσικῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ (XXXV, 62) λέγων, ὅτι ἄφθονον ἐπορίζοντο οἱ ἀρχαῖοι ἐκ Λέσθου, οὐκ ἔλατιον τοῦ Θασίου μαρμάρου ὑπὸ τῶν ἀγαματοποιῶν τιμώμενον. Πλὴν τούτου δ' ἀναφέρει ὁ αὐτὸς Πλίνιος ὅτι, ὑπάρχει ἐν Λέσῳ μέλαν τε καὶ ποικιλόχρουν εἶδος μαρμάρου, ὅπερ ἦν παρ' ἀρχαίοις λίαν περιζήτητον διὰ τὴν στερεότητα καὶ τὸν ἔξοχον αὐτοῦ χρωματισμόν. Περὶ τούτου μνείαν δ' ἐπίσης ποιεῖται καὶ ὁ Φιλόστρατος ἐν τῷ περὶ Β. Σοφ. ἔργῳ του (II, 556) (1).

ὁ Φανὸς τοῦ Σιγρίου. Ἡ παράδοσις τῶν κατοίκων ἀναφέρει, περὶ τινος ἄλλου προγενεστέρου αὐτῶν, συμβάντος κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα, ὅστις πολλὰς ἐπέφερε καταστροφὰς καὶ ζημίας τῇ νήσῳ, ἀριθμῶν καὶ οὗτος οὐκ ὀλίγα ἀνθρώπινα θύματα, ὡς λέγεται.

(1) Περὶ τοῦ μαρμάρου ὡς καὶ περὶ τῶν ἄλλων τῆς νήσου ὀρυκτῶν ἱκανὰ ἐσχάτως ἔγραψεν ἐν τῷ «Ταχυδρόμῳ», Κων)πόλεως ὁ εὐπαίδευτος τοῦ Γυμνασίου Μυτιλήνης καθηγητῆς κ. Μ. Στεφανίδης.

Τοῦ ὠραίου καὶ μοναδικοῦ τούτου μέλανος καὶ ποικιλόχρου μαρμάρου τῆς νήσου στρώμα ἀρκούντως εὐρὺ καὶ πρὸς ἐπικερδῆ ἐκμετάλλευσιν πρόχειρον ὑπάρχει ἐν Σκοπέλῳ Γέρας καὶ Ἀκρασίῳ Πλωμαρίου, ἐξ οὗ ἐλήφθησαν πρὸ τινων ἐτῶν τμήματά τινα πρὸς κατασκευὴν κίωνων διὰ τι ἀνάκτορον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ περιοχὴ δὲ τοῦ στρώματος τοῦ μαρμάρου τούτου καλεῖται ἐν Ἀκρασίῳ Λατόμ. (λατομεῖον).

Παρ' ἡμῖν δ' ἐν χρήσει νῦν διὰ τὰς ἐπισήμους οἰκοδομὰς, ὡς εὐκολώτερα πρὸς ἐκμετάλλευσιν τυγχάνουσι τὰ τῆς Ἀγιάσου, ἰδίᾳ στιλπνὰ καὶ πολύχρωμα μάρμαρα, πολλοὺς κοσμοῦντα ἱερ. ναοὺς καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον σήμερον. Ἦδη δ' ἀπὸ τινος ἤρξατο γενομένη χρῆσις ἐν τῇ νήσῳ καὶ τοῦ ῥηθέντος μελανοῦ μαρμάρου Γέρας. Οἱ παραστᾶται τῶν θυρῶν τοῦ ἱερ. ναοῦ τῆς Ἀγ. Παρασκευῆς ἐν Ποταμῷ Πλωμαρίου ὡς καὶ οἱ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου ἐν Σκοπέλῳ ἐκ τοῦ μαρμάρου τούτου κατασκευάσθησαν τελευταίως.

Οὐχ ἥτιον δὲ, καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς τε γεωργίας καὶ τῆς δενδροφυτείας διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους πάντοτε, πολλὰ ἔχει νὰ παρουσιάσῃ ἢ νῆσος ἐν τῷ μέλλοντι, ὡς ὁ διαπρεπὴς γεωλόγος L. De Launay καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν ἐπισκεφθέντων τὴν νῆσον ἐπιστημόνων ἡμετέρων τε καὶ ξένων ἀποφαίνονται.

Φυτικὴ τῆς Λέσθου κατάστασις. — Ἡ Λέσθος ὅλη σχεδὸν, ἐκτὸς ὀλίγων τινῶν παραθαλασσίων αὐτῆς τόπων κατὰ τὰ δυτικὰ ἰδίᾳ διαμερίσματα, Ἀγρας, Μεσοτόπου, Ἐρεσσοῦ, Σιγρίου, Τελωνείων, Τσοκαλοχωρίου καὶ ἐν μέρει τοῦ Μολύβου, εἶνε κατάφυτος ἐκ παντὸς εἴδους δένδρων καρποφόρων καὶ μὴ, καὶ ἰδίᾳ ἐξ ἐλαιῶν καὶ βαλανιδεῶν(1). Εἰς τινα δ' αὐτῆς μέρη καὶ πρὸ πάντων κατὰ τὸ Πυρραῖον, τὸ κοινῶς Τσαμλήκι καλούμενον, οὗ ἢ περιφέρεια ὑπολογίζεται ἄνω τῶν 4^{ων} ὥρῶν, ὡς καὶ ἐν Πλωμαρίῳ, Ἀγιάσῳ, Ἀμπελικῷ, Μανδαμάδῳ, Βατούσῃ, Φτεροῦντα καὶ ἀλλαχοῦ, ὑπάρχουσι δάση ἱκανὰ ἐκ παναρχαίων ῥητινωδῶν πευκῶν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀποτελούμενα, ἅτινα διὰ τῆς φυσικῆς αὐτῶν ἐπενεργείας ἐπὶ τῆς ἀτμοσφαιρας μεγάλως συντελοῦσιν εἰς τὴν ὑγείαν

(1) Χάρτην φυτολογικὴν τῆς Λέσθου ἐξέδοτο τῷ 1885 ὁ Kipert τῇ συνεργασίᾳ τοῦ Goldewey ἐν ᾧ διὰ διαφόρων χρωμάτων δεικνύονται τὰ μέρη τῆς νήσου εἰς τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται τὰ δάση, τὰ ἐλαιόδενδρα, αἱ βαλανιδεαί, αἱ ἄμπελοι, αἱ ἀκαλλιέργητοι γαῖαι κτλ.

τῶν κατοίκων, τὸν σχηματισμὸν τῶν εὐεργετικῶν ὑειῶν ἐν τῇ νήσῳ, καὶ εἰς προφύλαξιν τῶν παρακειμένων αὐτοῖς καρποφόρων δένδρων καὶ τοῦ προϊόντος αὐτῶν ἐκ τῆς βλάβης τοῦ ψύχους κατὰ τὴν τοῦ χειμῶνος παγετώδη ἐποχὴν.

Ὁ ἔξοχος ἐπιστῆμων Colbert λόγον περὶ δασῶν ποιούμενος λέγει περὶ αὐτῶν καταλλήλως τὰ ἑξῆς: «Τὸ μέλλον ἐκάστου τόπου ἔξαρτᾶται κατὰ πλεῖστον μέρος ἐκ τῆς ὑπάρξεως δασῶν· πᾶσα δὲ χώρα στερουμένη τοιούτων καθίσταται οὐ μόνον ἄγονος, ἀλλὰ καὶ ἀνθυγιεινὴ».

Εἶνε δὲ λίαν λυπηρὸν καὶ δυσάρεστον τῇ ἀληθείᾳ, ὅτι τὰ πολύτιμα καὶ εὐεργετικώτατα ταῦτα διὰ τὴν νήσον δάση κινδυνεύουσι νῦν νὰ καταστραφῶσιν, ἔνεκεν τῆς ἀσυγγνώστου ἰδιοτελείας τινῶν, οἵτινες ἀπογυμνοῦσι τὰ ἐν αὐτοῖς πανάρχαια τῶν πευκῶν δένδρα ἐκ τοῦ φλοιοῦ αὐτῶν (πέτικα) καὶ τὰ ἀποξηραίνουσι δι' ὃ ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖον καθίσταται, ἵνα οἱ τοιοῦτοι καταστροφεῖς, ὡς κοὶ οἱ ὑλοτομοῦντες αὐτὰ ἔξ ἑπαγγέλματος ἡμέτεροι καὶ ξένοι καὶ ἰδία οἱ ἔξ Ἀνατολῆς σκηνηῖται (γιουρουῖκοι ἢ ταχτατζῆδες κοινῶς καλούμενοι), πρὸς δὲ, καὶ οἱ τυμβωρύχοι ἐκμεταλλεῦται τῆς ρητίνης αὐτῶν, ἔμποδίζονται διὰ παντὸς εἰς τὸ μέλλον τοῦ ὀλεθρίου καὶ καταστρεπτικοῦ αὐτῶν ἔργου, χάριν τῆς κοινῆς ὠφελείας τῶν κατοίκων τῆς νήσου(1).

Ὁφείλομεν δὲ σὺν τούτοις νὰ σημειώσωμεν, ὅτι τὸ φυτικὸν βασίλειον ἐν Λέσβῳ ἐν μεγάλῃ εὐρίσκειται ἀναπτύξει ἀείποτε, καθ' ὅσον οὐδενὸς εἶδους θάμνων, ἀνθέων καὶ βοτάνων τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς στερεῖται αὕτη ἀνέκαθεν. Ἐκαστον αὐτῆς διαμέρισμα ἰδιαίτερον παρουσιάζει φυτικὸν πλοῦτον χρῆζοντα μελέτης καὶ ἔξε-

(1) Ἐντὸς τοῦ ἀρχαίου καὶ μοναδικοῦ δάσους τοῦ Πυρραίου ὄρους (Τσαμλῆκι), οὗ εὐφημον μνεῖαν ποιεῖται καὶ αὐτὸς ὁ Ἐρέσειος φιλόσοφος καὶ βοτανικὸς Θεόφραστος «Μέγα καὶ πιτυῶδες αὐτὸ ἀποκαλῶν», (περὶ φυτ. ἱστορ. III, 9) ὑπῆρχον ἔξ ἀμνημονεύτων χρόνων μέχρι πρό τινων ἐτῶν, ἔλαφοι καὶ ὄνοι ἄγριοι, ἀλλ' ἀπογυμνωθέντος αὐτοῦ τελευταίως, δι' οὗς ἀνεφέραμεν λόγους, ἔξέλιπον τὰ ζῶα ταῦτα ἐκ τῆς νήσου. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ πολυπληθεῖς καὶ λίαν προσοδοφόροι μελισσῶνες, οὗς οἱ τῆς Ἀγιάσσου καὶ τῶν ἄλλων γειτονικῶν χωριῶν κάτοικοι διετήρουν ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν ἐν αὐτῷ, πλησιάζουσι νὰ ἐκλείψωσι νῦν συνεπεῖα τῆς βλάβης καὶ καταστροφῆς τῶν πλείστων ἐν αὐτῷ μεγάλων πευκῶν, ἐκ τῆς μελιττώδους τῶν ὁποίων οὐσίας ἐτρέφοντο αἱ μέλισσαι.

τάσεως ἐκ μέρους τῶν ἀρμοδίων(1). Ὁ ἐλελίσφακος, ἢ μυρσίνη, ἢ δάφνη, ἢ θρύμπη, ὁ σχῖνος καὶ τὰ παρόμοια ἄλλα φυτὰ, βότανα καὶ ἄνθη τῆς Λέσβου, ὑπὸ πολλῶν ἀρχαίων μνημονεύονται συγγραφέων καὶ ἰδία τοῦ Θεοφράστου καὶ Γαληνοῦ. Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει, ὅτι ἐφύετο πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐν Λέσβῳ παραδόξον τι φυτὸν ἑκατοντακέφαλον καλούμενον, ὡς καὶ ἕτερον τοιοῦτον εὐώνυμον καλούμενον, οὗ τὰ φύλλα καὶ ὁ καρπὸς τρωγόμενα ὑπὸ τῶν ζῴων ἀκαριαῖον ἐπήνεγκον εἰς αὐτὰ τὸν θάνατον(2).

Ἡηγαί. — Ἐκ τῶν πολυαρίθμων τῆς Λέσβου πηγῶν καὶ ἰδία κατὰ τὰ ΒΑ. καὶ μεσόγεια αὐτῆς μέρη ἀναβλύζουσιν ἀενάως ἄφθονα καὶ διαυγέστατα ὕδατα, ὑπέριστα πολλῶν ἄλλων γειτονικῶν αὐτῇ τόπων κατὰ τε τὴν ποιότητα καὶ τὴν ἀφθονίαν αὐτῶν, ἅτινα μεγάλως συντελοῦσιν εἰς τὴν γονιμοποίησιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ ἐδάφους καὶ εἰς τὴν ὑγίαν ἐν γένει τῶν κατοίκων αὐτῆς. Εἰς Θερμὴν, Πολιχνίτον, Λισβόρι, Κόλπον τῆς Γέρας, Μυτιλήνην, (Κουτσούκ-Λίτζα), Μόλυβον καὶ Κρυπτὴν Πλωμαρίου, ὑπάρχουσι καὶ θερμὰ μεταλλικὰ ὕδατα, ὡς καὶ ἄλλα ψυχρὰ καθαρτικὰ τοιαῦτα, ὁποῖα τὰ τῆς Λιώτας ἐν Τελωνίοις κατὰ τὴν ἄκρην τοῦ λιμενίσκου Γαθαθᾶ(3), τὰ τοῦ Πυργί, τῆς Ἀγ. Μελάνης κα-

(1) Περὶ τῶν φυτῶν καὶ τῶν δένδρων τῆς Λέσβου πολλὰς ἐποιήσαντο μελέτας ἐν αὐτῇ, κατὰ διαφόρους ἐποχὰς, οἱ εἰδήμονες τούτων ἡμέτεροι συμπολιταί, πατὴρ καὶ υἱὸς Κανδαρτζῆ, ἐκδόσαντες ἰδιαίτεραν περὶ τούτου πραγματείαν γαλλιστὶ τῷ 1889 ὑπὸ τὸν τίτλον *Flore de l'île de Lesbos*.

(2) Εἰς τινὰ τῶν δυτικῶν τῆς νήσου χωριῶν καὶ πρὸ πάντων ἐν τῇ περιφερείᾳ Βατούσης καὶ Φτερούνας ὑπάρχει φυτὸν τι «Ἀγούδορας», κοινῶς καλούμενον, ὅπερ τρωγόμενον ὑπὸ τῶν ζῴων βλάπτει καὶ ἔξασθενεῖ αὐτὰ οὕτως ὥστε, ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἐπιφέρει εἰς τὰ πλεῖστα ἐξ αὐτῶν τὸν θάνατον. Μὴ εἶνε αὐτὸ τοῦτο, ὅπερ εὐώνυμον ἀποκαλεῖ ὁ Πλίνιος, οἱ δ' Εὐρωπαῖοι νῦν *evonymos Linn* ;

(3) Κατὰ τὴν γνωμοδότησιν πολλῶν ἐπιστημόνων ἰατρῶν ἡμετέρων τε καὶ ξένων, τὰ καθαρτικὰ τῆς Λιώτας τῶν Τελωνείων ὕδατα πολλὰς ἐμπεριέχουσιν ἱαματικὰς ιδιότητας, δυνάμενα νὰ συγκριθῶσι μετὰ τῶν καλλιτέρων Εὐρωπαϊκῶν, ἅτινα εἰς φιάλας πωλούμενα τοσαύτης ἀπολαμβάνουσι τιμῆς καὶ ὑπολήψεως σήμερον ! Οἱ τῶν δυτικῶν χωριῶν κάτοικοι μεγάλην ἀποδίδουσιν ἐκ πείρας σημασίαν εἰς αὐτὰ, σωρηδὸν προσερχόμενοι πρὸς θεραπείαν αὐτόσε κατ' ἔτος περὶ τὰ μέσα Αὐγούστου. Τὴν αὐτὴν δ' ἐπίσης ἀξίαν ἀποδίδουσιν εἰς αὐτὰ καὶ οἱ κάτοικοι τῶν πλείστων τῆς κατέναντι Ἀνατολῆς τόπων, καὶ ἰδία οἱ Κυδωνιεῖς καὶ Μοσχονήσιοι, πλεῖστοι ὅσοι ἐκ τούτων προσερχόμενοι εἰς αὐτὰ, κατὰ τὴν αὐτὴν τοῦ ἔτους ἐποχὴν.

SISMANOGLIO

λούμενα, τὰ τῆς Ἀγ. Βαρβάρας ἐν Πλωμαρίῳ καὶ ἄλλα εἰς τὰ ὁποῖα ποικίλη ἀποδίδεται ἱαματικὴ ιδιότης παρὰ τῶν ἄρμοδιῶν(1)· δι' ὃ καὶ πάμπολλοι ἐκ τῆς νήσου καὶ ἄλλων τῆς Ἀνατολῆς μερῶν καταφεύγουσιν εἰς αὐτὰ πρὸς θεραπείαν αὐτῶν κατ' ἔτος, καὶ ἰδία εἰς τὰ τῆς Θεσμῆς καὶ Πολυχνίτου θερμὰ ἱαματικά, ὧν τὰ συστατικά κατὰ τὸν διαπρεπῆ γεωλόγον καὶ χημικὸν L. De Launay ἔχουσιν ἐν μιᾷ λίτρᾳ ὕδατος αὐτῶν ὡς ἑξῆς :

Τὰ τῆς Θεσμῆς

Τὰ τοῦ Πολυχνίτου

Χλωριούχου νατρίου	Γραμμ. 27,21	Χλωριούχου νατρίου	Γραμμ. 8,69
Χλωριούχου μαγνησίου	3	Χλωριούχου μαγνησίου	0,428
Χλωριούχου ἄσβεστίου	0,91	Χλωριούχου ἄσβεστίου	0,088
Χλωριούχου καλίου	0,78	Χλωριούχου καλίου	0,27
Θεικῆς ἄσβέστου	3	Θεικῆς ἄσβέστου	0,40
Ἐξυδίου πυριτίου	0,037	Ἐξειδίου πυριτίου	0,076
Ἐξυδίου σιδήρου	0,008	Ἐξειδίου σιδήρου	0,0036
Ἀνθρακικοῦ ἄσβέστου	0,309	Ἀνθρακικοῦ ἄσβέστου	0,337
Χλωριούχου λιθίου ἴχνη καὶ ὑδροθείου ἴχνη.		Χλωριούχου λιθίου ἴχνη καὶ ὑδροθείου	0,0017

Ὁ δὲ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ Πανεπιστημίου ἄλλοτε σοφὸς καθηγητὴς καὶ διακεκριμμένος χημικὸς Ε. Λάνδερερ ἐπισκεφθεὶς τῷ 1845 τὰ θερμὰ ἱαματικά ὕδατα τῆς νήσου ἀποδίδει εἰς αὐτὰ πολλὰς ἱαματικὰς ιδιότητας λέγων, ὅτι, τὰ μὲν τοῦ Πολυχνίτου καὶ τῆς Θεσμῆς ὡς ἐκ τῶν συστατικῶν των, μεγάλως συντελοῦσι πρὸς θεραπείαν τῶν χρονίων ρευματισμῶν, τῆς ἀρθρίτιδος, τῶν χοιράδων, τῶν δερματικῶν παθήσεων κλπ. Τὰ δὲ τοῦ κόλπου Γέρας, ὅτι εἰσὶ λίαν συντελεστικά, ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς χρώμενα, πρὸς θεραπείαν τῶν ἐμφράξεων τῆς κάτω κοιλίας, τῆς ὑδροπικίας καὶ πολλῶν ἄλλων ἀσθενειῶν(2). Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ Λάνδερερ καὶ ὁ διάσημος

(1) Ὁ Πλίνιος λόγον περὶ τῶν μεταλλικῶν ὑδάτων τῆς Λέσβου ποιούμενος ἀναφέρει πρὸς τοὺς ἄλλοις, ὅτι παρὰ τὴν Πύρραν ὑπῆρχε πηγὴ τις Ἀφροδίσιον καλουμένη, ἧς τὰ ὕδατα πινόμενα καθίστουσι στείρας τὰς γυναῖκας, εἰς δὲ τοὺς λουομένους ἐν αὐτῇ πολλὰ ἐπέφερον ἐξανθήματα· δι' ὅπερ καὶ ὁ Θεόφραστος ἐν τῇ περὶ φυσικῶν αἰτιῶν πραγματείᾳ του (II,6) λέγει τὰ ἑξῆς: «Καὶ γὰρ ἄνθρωποι ἐν αὐτῷ λουόμενοι λεπροὶ γίνονται, καὶ τὰ φυτὰ παραπλησίαν τινὰ λαμβάνει διάθεσιν.»

(2) Ἀπορίας ἄξιον τυγχάνει ἀληθῶς πῶς ὁ κ. L. De Launay παρέλειψε κατὰ τὴν ἐν τῇ νήσῳ διατριβὴν αὐτοῦ τὴν ἐξέτασιν καὶ ἀνάλυσιν τῶν ἐπίσης γνωστῶν καὶ πεφημισμένων θερμῶν ἱαματικῶν ὑδάτων τοῦ Κόλπου Γέρας, ἐν

Γαληνὸς λόγον περὶ τῶν ἱαματικῶν ὑδάτων τῆς Λέσβου ποιούμενος εὐφημον ποιεῖται μνεῖαν αὐτῶν.

Καλὸν ὄθεν ἤθελεν εἰσθαι φρονούμεν, ἵνα ληφθῆ ἰδιαίτερα τις μέριμνα καὶ φροντίς πατριωτικὴ ἐκ μέρους τῶν ἄρμοδιῶν ὑπὲρ τῶν πολυτίμων τούτων ὑδάτων τῆς νήσου, τὰ ὁποῖα ἐὰν εὕρισκοντο ἐν Εὐρώπῃ θὰ ἦσαν ἐκ τῶν σπουδαιότερων ἀπάσης τῆς ὑψηλίου, ἀναλόγως τῶν συστατικῶν αὐτῶν, ὡς ὁ προλεχθεὶς Λάνδερερ, ὁ L. De Launay καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν ἐπισκεφθέντων τὴν νήσον ἐπιστημόνων ἀναφέρουσι.

Κατὰ τὴν ἐσχάτως δ' ἐν Παρισίοις γενομένην ἀνάλυσιν τῶν συστατικῶν τῶν ἐν Μυτιλήνῃ ὑποθερμῶν μεταλλικῶν ὑδάτων «Κουτσούκ-Λίτζα» κατεδείχθη, ὅτι οὐκ ὀλίγον καὶ ταῦτα ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ἐπίσης χρώμενα, συντελοῦσιν εἰς πολλὰς τοῦ στομάχου παθήσεις καὶ εἰς διαφόρους ἄλλας ἀσθενείας. Τὰ δὲ τούτων συστατικά ἔχουσιν ἐν μιᾷ λίτρᾳ ὕδατος αὐτῶν ὡς ἑξῆς :

Διτανθρ. ἄσβεσ.	Γραμμ. 0445
Ἀνθρακ. Νάτριον	0348
Χλωριούχ. Μαγνήσ.	0110
Χλωριούχ. ἄσβεστ.	0225
Χλωριούχ. νατρ.	0115
Θεικ. νάτρ.	0143
Σιλικάτιον (Silicates)	0,028
Διτανθρ. σίδηρ.	0,047
Ἀλουμένιον	0,045
καὶ Βρωμιούχον κάλ.	0042

Κλίμα. — Τὸ κλίμα ἐν γένει τῆς Λέσβου τυγχάνει ἐκ τῶν ἀρίστων καθ' ὅλας τοῦ ἔτους τὰς ἐποχάς, δυνάμενον νὰ συγκριθῆ πρὸς τὸ ὑγιεινότερον καὶ εὐκραέστερον παντὸς ἄλλου τόπου τῆς ἡμετέρας ἐπικρατείας· δι' ὃ καὶ σπανιώτατα ἐνδημοῦσιν ἐν αὐτῇ αἱ πολλοὺς ἄλλους τόπους μαστίζουσαι συνήθως ἐπιδημικαὶ ἀσθένειαι.

Μόνον εἰς ἐλάχιστά τινα αὐτῆς μέρη, τοῦ Ντίπ, Πολυχνίτου καὶ Καλλονῆς, ἀναφαίνονται ἐνίοτε πυρετοὶ τινες διὰ τὰ ἐκεῖ λιμνάζοντα ὀλίγα ὕδατα κατὰ τὸ θέρος, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἔχομεν δι' ἐλ-

ψ ὁ προλεχθεὶς Ε. Λάνδερερ τοσοῦτον ἐξυμνεῖ καὶ μεγάλως τοῖς πάσχουσι συνιστᾷ ;

Ἀνεξέταστα δ' ἐπίσης μένουσι μέχρι τοῦδε καὶ τὰ τοῦ Μολύβου ἀρχαῖα τῆς Εὐταλοῦς θερμὰ ἱαματικά ὕδατα.

SISMANOGLIO
MEGARO

πίδος, ὅτι προϊόντος τοῦ χρόνου θέλουσιν ἐξαλειφθῆ ἔκ τῆς νήσου ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων. Ὑπάρχουσι πλεῖσται ἐν Λέσβῳ τοποθεσίαι, οἷαι: τὸ τῆς Μυτιλήνης Ἀκρωτήριον, τὸ Μέγα Χωρίον Πλωμαρίου, ἅπασαι σχεδὸν αἱ περὶ τὴν Ἀγιάσον κατάφυτοι καὶ μοναδικαὶ ἀνωφέρειαι καὶ λοιπαὶ, αἵτινες εἰσὶν ἀληθῶς ἀπαράμιλλοι ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ κλίματος, δυνάμεναι νὰ χρησιμεύσωσι τοῦτ' αὐτὸ ὡς θεραπευτήρια (Sanatoria) τοῖς πάσχουσι λίαν ἀποτελεσματικῶς, ὡς τοῦτο ἔκ πολλῶν παραδειγμάτων κατεδείχθη πολλάκις ἐν τῇ νήσῳ μέχρι σήμερον. Ἐφ' ᾧ καὶ οἱ τῶν μερῶν τούτων κάτοικοι διακρίνονται πρὸ πάντων διὰ τὴν ἰδιάζουσαν εὐρωστίαν καὶ τὴν μοναδικὴν αὐτῶν μακροβιότητα⁽¹⁾.

Περὶ τοῦ κλίματος τῆς Λέσβου πολλὰ ἀναφέρουσιν οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς Ἕλληνας καὶ Ρωμαῖοι καὶ ἰδίᾳ ὁ Διόδωρος Σικελιώτης, ὅστις ἐν βιβλίῳ αὐτοῦ (V, 82) λέγει περὶ τούτου τὰ ἑξῆς:

«Αἱ δὲ νῆσοι Λέσβος, Χίος, Κῶς, Ῥόδος, διαπνεόμεναι καὶ τὸν ἀέρα παρεχόμεναι τῆς ἐνοικοῦσιν, ὑγιεινὸν, ἔτι δὲ τοῖς καρποῖς ἐπιτυγχάνουσαι μᾶλλον, εὐπορίας ἔγεμον, καὶ ταχὺ τοὺς κατοικοῦντας αὐτὰς μακαρίους ἐποίησαν». Ὁ Τάκιτος ἐπαινῶν τὸ κλίμα τῆς Λέσβου καλεῖ αὐτὴν, τούτου ἕνεκεν, νήσον εὐγενῆ καὶ τερπνὴν «*Insulam nobilem et amoenam*» (χρον. VI, 31).

Τὸ γλυκὺ καὶ εὐκραὲς κλίμα τῆς Λέσβου πλὴν τῶν ἀρχαίων, καὶ οἱ νεώτεροι ἐν γένει περιηγηταὶ, οἱ ἐπισκεφθέντες αὐτὴν, μεγάλως ἐπαινοῦσι καὶ ὑπερεγκωμιάζουσιν. Ὁ Κόμης Ρακζύνγκιος ἀμοιρεῖ λόγων πρὸς παράστασιν τῆς τερπνότητος τῆς νήσου, τοῦ ὠραίου αὐτῆς κλίματος ἕνεκεν, ὡς λέγει. Αὐτὰ ταῦτα δὲ βεβαιοῖ καὶ ὁ Ὀλιβιέρος λέγων πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὅτι ὁ χειμὼν ἐν Λέσβῳ εἶνε μέτριος· σπανίως δὲ ἢ οὐδέποτε διαρκῶς παγετώδης. Ὁ δὲ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ Πανεπιστημίου ἄλλοτε σοφὸς καθηγητῆς Ε. Λάνδερερ λέγει, ὅτι, τὸ κλίμα τῆς Λέσβου χάρις εἰς τὴν γεωλογικὴν αὐτῆς σύστασιν καὶ τὴν θαλασσίαν αὖραν, ἦτις πανταχόθεν διαπνέει αὐτὴν, εἶνε ὑγιεινότατον.

(1) Ἡ μακροβιότης εἰς τὰ πλεῖστα τῆς νήσου διαμερίσματα τυγχάνει ὅλως ἰδιάζουσα καὶ μοναδική, ἅτε δὴ πολλῶν τῶν κατοίκων αὐτόθι φερόντων ἡλικίαν ἄνω τῶν ἑκατὸν ἑτῶν. Ἐν Βατούσῃ ἀπεβίωσεν ἐσχάτως γεωργὸς τις ζήσας ὑπὲρ τὰ 118 ἔτη. Ἐν Πλωμαρίῳ, Ἀγιάσῳ, Μανδαμάδῳ, Ἀγία Παρασκευῇ καὶ εἰς τὰ πλεῖστα ἄλλα τῆς νήσου μέρη, τὸ τοιοῦτον εἶνέ τι ἔκ τῶν συνήθων πάντοτε, ὀφειλόμενον εἰς τὴν λιπότητα τῆς διαίτης καὶ τὴν ἐν τῇ ἐξοχῇ κατὰ τὸ πλεῖστον διατριβὴν τῶν κατοίκων.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΤΗΣ ΛΕΣΒΟΥ

ΜΕΡΟΣ Β'. ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ

Ἐξ ὧν ἐκ τῶν ἀναφερομένων ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἱστορικῶν καὶ γεωγράφων, Πλινίου, Στράβωνος, Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου, καὶ λοιπῶν, γινώσκωμεν, πρῶτοι τὴν Λέσβον συνοικήσαντες ἦσαν Πελαγοὶ, ὑπὸ Ξάνθου υἱοῦ Τριώπου τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν ἐξ Ἀργους ἢ κατ' ἄλλους ἐκ Θεσσαλίας εἰς αὐτὴν ὀδηγηθέντες. Τούτους ὕστερον μετὰ γενεὰς ἑπτὰ ἀπὸ τοῦ ἐπὶ Δευκαλίωνος κατακλυσμοῦ, κατὰ Διόδωρον τὸν Σικελιώτην, διεδέξαντο ἄλλοι τινὲς ἀποικοὶ, Μάκαρες καλούμενοι, οἷς ἀκολούθως προσετέθησαν Κᾶρες καὶ ἄλλοι τινὲς, Πελασγικῆς καὶ οὗτοι καταγωγῆς, Τυρρηνοὶ καλούμενοι, ἐκ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ὁποίων Λέσβου, υἱοῦ τοῦ Λαπίθου καὶ γαμβροῦ ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ Μοκαρέως, καὶ ἡ νῆσος, Πελασγία καὶ Ἴσσα πρότερον καλουμένη, ἔλαβε τὸ ἄχρι νῦν σωζόμενον ὄνομα Λέσβος⁽¹⁾.

Τὴν πάλαι ποτὲ ὑπαρξιν τῶν Πελασγῶν ἐν Λέσβῳ βεβαιοῖ κατὰ τοὺς σημερινοὺς ἀρχαιολόγους, τὸ ἐν αὐτῇ ἔτι καὶ νῦν σωζόμενον Πελασγικὸν τῆς Λαρίσσης ὄνομα, διότι κατ' αὐτοὺς ὅπου ὑπῆρχον Πελαγοὶ, ἐκεῖ καὶ μόνον εὐρίσκοντο Λάρισσαι, πρωτεύουσαι τούτων πόλεις, περὶ οὗ ὁ Στράβων, ἐν βιβλίῳ αὐτοῦ IX, 440 λέγει τὰ ἑξῆς: «Εἰς Λέσβον κατὰ τὴν ἐν Μηθύμνῃ ὁδὸν ἀπὸ Μυτιλήνης, ἐν διαστήματι πεντήκοντα σταδίων, ἀπαντῶνται Λαρίσσαται πέτραι, ἐρείπια βεβαίως ἀρχαίας τινὸς Πελασγικῆς πόλεως».

(1) Ἡ Λέσβος ἐκαλεῖτο καὶ Μυτωνίς ἀπὸ Μύτωνος τοῦ Ποσειδῶνος καὶ Μυτιλήνη, ἐξ οὗ οἱ κάτοικοι Μύτωνες καὶ Μυτωναῖοι καὶ Μυτιληναῖοι ἐκαλοῦντο, ὡς ἀναφέρει ὁ Στέφανος Βυζάντιος. Ἐλέγετο δὲ καὶ νῆσος τῶν Μακάρων ἐκ τοῦ οἰκιστοῦ αὐτῆς Μακαρέως, ὡς καὶ Ἱμερτῆ, Λασσία, Αἰθιοπὶς κλπ.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ τὴν θέσιν Περάδου κάτωθεν τοῦ σημερινοῦ χωρίου τῆς Ἄγρας, ὡς καὶ τὰ εἰς Κεράνια τῶν Χυδίων, εἰς Ἀρίσθην, καὶ εἰς τὴν τοποθεσίαν Τσίγια, ἐν μέσῳ Παρακοίων καὶ Καλλονῆς κειμένην, εὐρισκόμενα παρόμοια Πελασγικὰ τεῖχη, καλόκτιστα κοινῶς καλούμενα σήμερον, οὐχὶ μικρά εἰσι, νομίζομεν, καὶ ταῦτα μαρτύρια περὶ τῆς αὐτόθι ὑπάρξεώς ποτε Πελασγῶν.

Οἱ δὲ Μάκαρες, ἐξ ὧν βεβαίως καὶ ἡ κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου τῆς Κολλονῆς, καλουμένη μέχρι τοῦ νῦν τοποθεσία «Μάκαρα» ἦσαν σύντροφοι καὶ ὀπαδοὶ τοῦ δευτέρου τῆς Λέσβου οἰκιστοῦ Μακαρέως τοῦ Κρινακίδου, ὃς πέντε ἔσχε θυγατέρας, κατὰ τὸν Διόδωρον Σικελιώτην, τὴν Μυτιλήνην, Μήθυμναν, Ἴσσαν, Ἄντισσαν, καὶ Ἀρίσθην, πρὸς τιμὴν τῶν ὁποίων ἔκτισε τὰς ὁμωνύμους τῆς Λέσβου πόλεις, ὡς καὶ υἱοὺς τέσσαρας, τὸν Ἐρεσσον, Κεδρόλαον, Νέανδρον καὶ Λεύκιππον, δι' ὧν καὶ τὰς νήσους, Χίον, Σάμον, Ρόδον καὶ Κῶ κατέκτησε, καταστήσας αὐτὰς εὐδαίμονας καὶ εὐτυχεῖς διὰ τῆς πατρικῆς αὐτοῦ διοικήσεως καὶ ἔμπειρίας, ὅπερ διερμηνεύων ὁ αὐτὸς ἱστορικὸς Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, λέγει, ὅτι αἱ νῆσοι αὗται, σὺν τῇ βασιλίδι αὐτῶν Λέσβῳ, ἐκλήθησαν νῆσοι τῶν Μακάρων, προσλαβοῦσαι τὴν ἐπωνυμίαν, τῆς εὐπορίας τῶν ἀγαθῶν ἔνεκεν. Ὁ δὲ Μακαρεὺς ἐν Λέσβῳ βασιλεύων, πρῶτον μὲν νόμον δι' ἀπάσας τὰς ὑποκειμένας αὐτῷ νήσους ἔγραψε, πολλὰ τὸν κοινῇ συμφερόντων περιέχοντα· ὠνόμασε δ' αὐτὸν λέοντα, ἀπὸ τῆς τοῦ ζώου δυνάμεως καὶ ἀλκῆς θέμενος τὴν προσηγορίαν (V, 82).

Ἐτεροὶ δὲ τινες τῶν ἀρχαίων ἱστορικῶν τῆς νήσου καὶ ἰδίᾳ ὁ πρῶτιστος πάντων Μυρσίλος, ὃν μνημονεύει Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεύς, ἀναφέρουσι πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὅτι ὑπῆρξεν ἀρχαιότερός τις ἐν Λέσβῳ Μακαρεὺς, υἱὸς τοῦ Ἥλιου καθ' Ὁμηρον, ὅστις πρῶτος συνώκισε τὴν Λέσβον, ἔρημον κατὰ πάντα οὔσαν ἐν τῇ παναρχαίᾳ ἐποχῇ, ὡς καὶ ἄλλοι ἄλλα(1), ἅτινα μόνον ἀκριβῆς καὶ ἐπισταμένη μελέτη καὶ ἔρευνα ἀρχαιολογική τε καὶ ἱστορική εἰς τὸ μέλλον θὰ ἠδύνατο νὰ διευκρινίσῃ.

(1) Ἀναφέρεται πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι Ἀμαζῶν τις Μύρινα καλουμένη ἐκ τῆς Αἰθιοπίας ὀρμηθεῖσα κατέκτησε τὴν Λέσβον καὶ ἔκτισε τὴν Μυτιλήνην πρὸς τιμὴν ὁμωνύμου ἀδελφῆς. Ἄλλ' ἡ παράδοσις αὕτη ἐξελέγχεται πλάσμα ποιητικῆς φαντασίας οὐδὲν τὸ πιθανὸν ἐνέχουσα.

Κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, ὡς ἀναφέρει ὁ Ὁμηρος, ὁ Ὀδυσσεὺς διῆλθε τῆς Λέσβου καὶ ἐν αὐτῇ ἐπὶ τινα καιρὸν διέμεινεν, ἀποκτείνας τὸν Φιλομηλείδην βασιλέα τῆς Μυτιλήνης, ἀρνηθέντα νὰ παράσῃ τὴν ὀφειλομένην φιλοξενίαν αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἀκολούθοις αὐτοῦ (Ὀδυσ. 341). Καὶ ὁ Ἀχιλλεὺς δέ, κατὰ τὸν αὐτὸν Ὁμηρον, δὲν λησμονεῖ ἐπίσης τὴν Λέσβον ἐν τοῖς ὑποκινημένοις αὐτοῦ ἐπιχειρήσεσι, δι' ὧν ἐπροοίμιασε τὴν ἄλωσιν τοῦ Ἰλίου, λαβὼν ἐντεῦθεν ὡς γέρας τὴν Διομήδην, θυγατέρα τοῦ ἄρχοντος τῆς νήσου Φόρμαντιος (Ἰλ. Θ, 660(1)). Ἐκτὸς δὲ τούτου ἀναφέρεται ὅτι καὶ Λέσβιοι πολεμισταί, κατὰ τοὺς τοῦ Ὁμήρου ὑπαινιγμούς, συμμετέσχον εἰς τὸν κατὰ τῆς Τρωϊκῆς πόλεμον, ταχθέντες τῇ συνοδείᾳ τοῦ ὁμοφύλου αὐτῶν Ἡρώος Πελασγοῦ Πυλαίου, ἐγγόνου τοῦ Τευταμίδου, βασιλέως τῶν Θετταλῶν.

Μετὰ δὲ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, περὶ τὰ τέλη τοῦ 11ου αἰῶνος π. Χ., ἀρχηγοὶ τινες τῆς τῶν Αἰολέων φυλῆς ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου καὶ Βοιωτίας πρὸς τὴν Λέσβον καὶ τὰ κατέναντι αὐτῆς παράλια τῆς Μ. Ἀσίας μετὰ πλήθους ὀπαδῶν αὐτῶν μεταναστεύσαντες, τὰς λαμπρὰς καὶ ὠραίας, ὡς ὁ Στράβων λέγει, Αἰολικὰς ἐκείνας πόλεις καὶ ἐν Λέσβῳ ἀναδεικνύουσι, τὰς μὲν ἐκ βάρθρων κτίζοντες τὰς δ' ὑφισταμένας ὀχυρὰς καὶ μεγαλοπρεπεῖς καθιστῶντες μετὰ φρουρίων, λιμένων καὶ ἀκροπόλεων: τὴν Μυτιλήνην πρὸς ἀνατολάς, ἐν ἣ εὐρίσκεται θέσει σήμερον, τὴν Μήθυμναν πρὸς ἄρκτον, ἔνθα ὁ νῦν Μόλυβος, τὴν Ἄντισσαν πρὸς δυσμὰς τῆς Μηθύμνης ἐπὶ τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς νήσου, κατὰ τὸ νῦν Ἑβραϊόκαστρον (τσιφουτ-καλει) κατὰ τὸν Goldewey, καταστραφεῖσαν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων κατὰ τὸν δευτέρου Μακεδονικὸν πόλεμον (Πλίνιος Ε, 31), τὴν Πύρραν ἐν τῷ μυχῷ τοῦ κόλπου τῆς Καλλονῆς καταστραφεῖσαν ὑπὸ σεισμοῦ (Στράβων XIII 618) καὶ τὴν Ἐρεσσὸν πρὸς τὰ ΝΔ. τῆς νήσου παράλια, κάτωθεν τοῦ ὁμωνύμου αὐτῆ σημερινοῦ χωρίου, ὡς καὶ τὰς δευτερευούσας ταύτας, Ἀρίσθην, Πενθίλην, Μέταον, Ἀγαμήδην, Ἰερὰν, Αἴγειρον, Νάπην, Πόλιον, Ξάνθην, Ὑπερδέξιον, Κίλλαιον καὶ Σίναν(2), ὧν ὁ προσδιορισμὸς

(1) Λέγεται πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι ὁ Ἀχιλλεὺς κατέλαβε καὶ τὴν Μήθυμναν τῇ βοήθειᾳ τῆς ἐρασθείσης αὐτὸν θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς πόλεως, Πισιδίχης, ἣν ἀπέκτεινε κατόπιν τιμωρῶν τὴν προδοσίαν. Πρὸς δὲ καὶ ὅτι μετὰ τὸ πέρασ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ὁ Μενέλαος καὶ ὁ Διομήδης διεπέρασαν εἰς Λέσβον καὶ ἐφ' ἱκανὸν ἐν αὐτῇ παρέμειναν (Ὀδυσ. Γ'. 178).

(2) Ἀναφέρεται ὑπὸ τινων τῆς νήσου ἱστορικῶν, ὅτι ὑπῆρχον κατὰ τοὺς

τῆς θέσεως ἢ ἄλλη τις περὶ αὐτῶν πληροφορία, ἐκτὸς τῆς ἐν Καλονῆ Ἀρίσθης, εἶνε σχεδὸν ἄγνωστος. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι εἰς πολλὰ τῆς νήσου μέρη ἱκανὰ αὐτῶν ἔτι καὶ νῦν σώζονται ἐρείπια, ἀλλ' ἄγνωστον εἰς τίνας ἐξ αὐτῶν ἀνήκουσι, καθ' ὅσον οἱ περὶ Λέσβου γράψαντες ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, οὐδεμίαν ποιοῦνται μνείαν τῆς θέσεως, ἐν ἣ ἑκάστη τῶν δευτερευουσῶν τούτων τῆς νήσου πόλεων ἔκειτο.

Ταύτας δὲ πρῶτον μὲν διὰ τῶν ὁμοφύλων αὐτῶν καὶ τῶν ἀρχαίων τῆς νήσου κατοίκων καλῶς συνοικήσαντες, ὕστερον δὲ ἐπὶ αἰῶνας πολλοὺς ἐν εἰρήνῃ καὶ εὐνομίᾳ βασιλικῶς διακυβερνῶντες, εὐτυχεῖς βαθμηδὸν καὶ ἐνδόξους κατέστησαν, καὶ ἰδίᾳ τὴν Μυτιλήνην, ἣτις ὡς ἐκ τοῦ προσφόρου τῆς θέσεως αὐτῆς ἀνεδείχθη βαθμηδὸν ἢ ἰσχυροτάτη καὶ ὠραιοτάτη τῶν Αἰολίδων πόλεων ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐποχῇ· δι' ὃ καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ἱστορικῶν τῆς νήσου, ἂν καὶ εἰς ὅλας ὁμοῦ τὰς πόλεις αὐτῆς πολλάκις ἀναφέρονται, κυρίως ὅμως εἰς τὴν κρατοῦσαν τῆς Λέσβου πολιτείαν τῆς Μυτιλήνης ἀνήκουσι⁽¹⁾. Ταύτης τὰ δημόσια κτίρια: τὸ Βουλευτήριον, ἢ Ἀγορά, τὸ Πρυτανεῖον, τὸ Θέατρον⁽²⁾, οἱ ναοὶ καὶ τὰ παρόμοια ἦσαν τὸ πάλαι περιάκουστα, ἢ δὲ φιλοσοφικὴ αὐτῆς σχολὴ ἐπὶ τοσοῦτον ἠκμαζεν, ὥστε ἐλθὼν ἐδίδαξεν ἐν αὐτῇ καὶ αὐτὸς ὁ διάσημος Σταγειρίτης φιλόσοφος Ἀριστοτέλης (344 π. X.) ὡς καὶ ὁ Ἐπίκουρος (300 π. X.)⁽³⁾. Τῇ πολιτείᾳ δὲ τῆς Μυτιλήνης ὑπήγετο

παναρχαίους χρόνους ἐν Λέσβῳ πρὸς τὴν Ἀντισσαν καὶ ἕτεραι δύο πόλεις ἢ Ἴσσα καὶ ἢ Λέσθος ἀλλ' ἄγνωστος ἢ θέσις αὐτῶν ἀκριβῶς. Τὸ βέβαιον δὲ εἶνε, ὅτι ἐν τῇ ἀπὸ Σιγρίου μέχρι Μηθύμνης ἀκτῇ πλεῖστα ὅσα εἰς διάφορα μέρη ἀπαντῶνται ἐρείπια ἀρχαίας ἐποχῆς, ἅτινα ἐπάναγκες νὰ ἐξετασθῶσι καὶ διευκρινισθῶσι καλῶς εἰς τὸ μέλλον ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων.

(1) Ἡ πόλις Μυτιλήνη διηρεῖτο τὸ πάλαι εἰς ἀρχαίαν καὶ νεωτέραν Μυτιλήνην, ἐξ ὧν ἡ πρώτη ἔκειτο ἐπὶ νησιδίου (τὸ νῦν Κιόσκι) διαχωριζομένου ἀπὸ τῆς λοιπῆς νήσου διὰ τοῦ ἐκ μέσου αὐτῶν ῥέοντος Εὐρίπου, κειμένου πρὸς τὸ μέρος ἰδίᾳ τῶν νῦν συνοικιῶν Κομυδίας καὶ Κολπάρας, καλυφθέντος κατόπιν ὑπὸ τῆς ξηρᾶς. Αἱ ἐπὶ τοῦ Εὐρίπου δὲ τούτου γέφυραι καλῶς ἐκ μαρμάρου κατασκευασμέναι ἦσαν περιάκουστοι τὸ πάλαι διὰ τὴν ὠραιότητα αὐτῶν. Ὁ Λόγγος λόγον περὶ αὐτῶν ποιούμενος ἀναφέρει τὰ ἑξῆς: “Διεῖληπται (ἢ Μυτιλήνη) Εὐρίποις, καὶ κεκόσμηται γεφύραις ξεστοῦ καὶ λευκοῦ λίθου,, (Π, Α, 3).

(2) Τὸ θέατρον Μυτιλήνης ἐχρησίμευσεν ὑπόδειγμα πρὸς οἰκοδομὴν ὁμοίου ἐν Ρώμῃ ὑπὸ τοῦ Μεγ. Πομπηίου, ὡς ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος (Βίος Πομπ. Κεφ. 42).

(3) Πλὴν τῆς φιλοσοφικῆς καὶ ἢ μουσικῆ τῆς Μυτιλήνης Σχολῆ ἐν ἐκείνῃ

κατὰ Πλίνιον καὶ Στράβωνα, τὸ πλεῖστον τῆς νήσου μέρος μέχρι Πύρρας καὶ Μηθύμνης καὶ ἅπασα ἢ κατέναντι τῆς Μ. Ἀσίας παραλία ἀπὸ Τροίας μέχρις Ἀταρνέως, ἣτις διὰ τοῦτο ἐκαλεῖτο «ὁ τῶν Μυτιληναίων αἰγιαλός». Δευτέρα δὲ μετὰ τὴν Μυτιλήνην πόλις ἤρχετο ἢ Μήθυμινα κατὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὸν πληθυσμὸν τῶν ἰδίων αὐτῆς πολιτῶν, ἐν τε τῇ νήσῳ καὶ ταῖς ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἀποικίαις αὐτῆς, καὶ κατόπιν αἱ τρεῖς ἄλλαι ἐπίσης μεγάλαι καὶ πολυάνθρωποι τῆς νήσου πόλεις, Ἀντισσα, Πύρρα καὶ Ἐρεσσός, ὧν ἴχνη, καθ' ἅπερ καὶ τῶν δύο πρώτων, τῆς Μυτιλήνης καὶ Μηθύμνης, ἐν τε τῇ θαλάσῃ καὶ τῇ ξηρᾷ, ἔτι καὶ νῦν ἐν μέρει διασωζόμενα μαρτυροῦσι τὴν πάλαι ποτὲ δόξαν καὶ εὐκλειαν αὐτῶν⁽¹⁾.

Τὸ πρῶτον δὲ εἶδος τοῦ πολιτεύματος τῶν πόλεων τῆς Λέσβου ὑπῆρξεν ἢ βασιλεία, ὡς πάντες οἱ ἱστορικοὶ ἐκ συμφώνου, ἀναφέρουσι. Καὶ περὶ μὲν τῶν βασιλέων τῶν ἄλλων πόλεων ὀλίγιστα παρέδωκαν ἡμῖν οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, περὶ δὲ τῶν τῆς Μυτιλήνης, οὗτοι ἐξελέγοντο ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Πενθιλίδου Γραῖ, ἐνὸς τῶν ἀρχηγῶν τῆς τῶν Αἰολέων ἀποικίας ἐν Λέσβῳ. Ἡ ἐξουσία ὅμως τῶν Πενθιλιδῶν εἶχε καταστῆ ἐν τέλει τυραννικὴ καὶ ἀφόρητος. Ὁ λαὸς ἀπήτησε μεταβολὴν, καὶ τοιαύτην ἐνήργησεν ὁ Μεγακλῆς (659 π. X.) ἀποκτείνας τὸν τότε ἡγεμονεύοντα ἐν Μυτιλήνῃ Πενθιλίδην βασιλέα. Τὸ παράδειγμα δὲ τῆς Μυτιλήνης ἠκολούθησαν καὶ αἱ λοιπαὶ τῆς νήσου πόλεις, ὡς ἐκ πολλῶν τοῦτο εἰκάζεται.

Ἄλλ' ἢ τοῦ ὀλιγαρχικοῦ πολιτεύματος σύστασις ἐν Λέσβῳ μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς βασιλείας ἐπὶ τοσοῦτον παρῴξυνε καὶ ἐξήγειρε τὰ πάθη καὶ τὰς μικροφιλοτιμίας ἐν αὐτῇ τὸ κατ' ἀρχάς, ὥστε

τῇ ἐποχῇ ἦν καλῶς κατηρτισμένη καὶ περιβλεπτός· δι' ὃ καὶ πλεῖστοι συνέτρεχον ἐν αὐτῇ μαθηταὶ ἐξ ὅλων τῶν γειτονικῶν αὐτῇ τόπων, ὡς καὶ ἐξ Ἑλλάδος καὶ Ρώμης, καθ' ἃ οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ἀναφέρουσι (Περικλ. Ν. Ἀναχ. Β'. κεφ. Γ'. καὶ Ἀσωπίου ἱστ. ἑλλ. συγγραφ. σελ. 192).

(1) Αἱ λοιπαὶ δευτερεύουσαι τῆς νήσου πόλεις φαίνεται ὅτι ἔβαινον ἐπὶ τὰ ἴχνη τῶν πρώτων καὶ ὑπήκουον αὐταῖς, ὡς ἀναφέρει ὁ Πλίνιος. Περὶ δὲ τοῦ κυβερνητικοῦ ἐν γένει συστήματος τῶν μεγάλων τῆς Λέσβου πόλεων καὶ τῆς νομοθεσίας αὐτῶν ὀλίγιστα ἐκ τῆς ἱστορίας γνωρίζομεν. Μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς βασιλείας ἀναφέρονται ἐν Μυτιλήνῃ καὶ Ἐρεσσῷ Πρυτάνεις, ἀλλ' ἄγνωστον διατελεῖ ὁποῖόν τι ἀκριβῶς ἦτο τὸ λειτουργήμα τῶν ἀρχόντων τούτων. Ἐπὶ τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου ἀναφέρεται ἐν Μυτιλήνῃ Γερουσία κοινῇ μετὰ τοῦ Δήμου λειτουργοῦσα. Ἐπὶ δὲ τῶν Ρωμαίων ἀναφέρονται μόνον Στρατηγοί. Καὶ περὶ τοῦ τρόπου δὲ τῆς διοικήσεως τῆς νήσου καὶ κατὰ τὴν τῶν Βυζαντινῶν ἐποχὴν οὐδὲν ἐπίσης γνωρίζομεν.

πᾶς μὲν πολίτης ἐθεώρει ἑαυτὸν ἰκανὸν νὰ προΐσταται τῆς οἰκείας πόλεως, πᾶσα δὲ πόλις νὰ ἄρχῃ τῆς ὅλης νήσου. Ὁ περὶ πρωτείων ἄγων συνήφθη κυρίως μεταξὺ Μυτιλήνης καὶ Μηθύμνης, τῶν δύο τούτων ἐπισημοτάτων τῆς Λέσβου πόλεων. Καὶ ἀπέληξε μὲν ἐπὶ τέλους ὁ ἄγων εἰς τὸν θρίαμβον τῆς Μυτιλήνης, ἀλλὰ δεινῶς αὕτη τῇ νίκη ἐχρήσατο. Ἡ Μήθυμνα καὶ αἱ ἄλλαι πόλεις ἀπεκλείσθησαν πάσης εἰς τὰ κοινὰ συμμετοχῆς, πᾶσα δὲ ἀπόπειρα ἀπαλλαγῆς, ἢ ἐλαχίστη μεμψιμοιρία κατὰ τῆς καταθλιπτικῆς κυριαρχίας τῶν Μυτιληναίων, φρικτὴν συνεπήγετο τιμωρίαν. Ἡ ἔνοχος πόλις κατεδικάζετο πρὸς ταῖς ἄλλαις τιμωρίαις εἰς τὴν ἀμάθειαν καὶ ἀμουσίαν, ἀπαγορευομένης τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν τέκνων αὐτοῖς. «Ἡνίκα τῆς θαλάσσης ἤρξαν Μυτιληναῖοι τοῖς ἀφισταμένοις τῶν συμμάχων τιμωρίαν ἐκείνην ἐπήρτησαν· γράμματα μὴ μανθάνειν τοὺς παῖδας αὐτῶν, μηδὲ μουσικὴν διδάσκεισθαι· πασῶν κολάσεων ἠγησάμενοι βαρυτάτην εἶνε ταύτην ἐν ἀμαθείᾳ καὶ ἀμουσίᾳ καταβιῶναι» λέγει περὶ τούτου ὁ Αἰλιανός. (Ζ. 25)

Ἄλλ' οὐ μετὰ πολὺ ὑπὸ τοῦ ἰδίου αὐτῆς δεσποτικοῦ πνεύματος ἐξαντληθεῖσα ἡ Μυτιλήνη, ἐγένετο ἔρμαιον σκληρῶν τυράννων, ἐξ ὧν ἀπήλλαξεν αὐτὴν ὁ Πιπτακός ἐξοντώσας τὸν Μεγάγχρον (612⁽¹⁾ π.χ.) Ἄναφέρεται δὲ μετὰ ταῦτα περίοδος ἐσωτερικῶν διενέξεων καὶ κομματικῶν ἀλληλομαχιῶν τῶν δύο μερίδων, ὧν ἔνεκεν Ἀλκαῖος ὁ ποιητῆς ἐν ἐξορίᾳ διατελῶν διὰ τὰ ῥιψοκίνδυνα αὐτοῦ φρονήματα, τίθεται ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὀλιγαρχικῶν ἐξορίστων καὶ δι' αὐτῶν ἀποπειρᾶται νὰ καταλάβῃ βιαίως τὴν Μυτιλήνην καὶ ἀποκαταστήσῃ τὴν ὀλιγαρχίαν ἐν αὐτῇ. Ἄλλ' αἱ βιαιοπραγίαι τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ τὴν συνδιαλλαγὴν τῶν δύο ἀντιπάλων μερίδων ἐπιφέρουσι, καὶ πρὸς ματαίωσιν τοῦ τολμήματος τοῦ Ἀλκαίου καὶ τῶν ὁμοφρόνων αὐτοῦ καλεῖται ἐπὶ τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν ὁ Πιπτακός, κληθεὶς αἰσυμνίτης⁽²⁾ πρὸς διάκρισιν τοῦ τυραννικοῦ ἀξιώματος τοῦ Ἄρχοντος.

Ἐτίμησε δὲ τὸ ἀξίωμα τοῦτο ὁ ἔνδοξος ἀνὴρ⁽³⁾ διότι καὶ τὴν

(1) Πλὴν τοῦ Μεγάγχρου ἀναφέρονται καὶ ἄλλοι τινὲς τύραννοι ἐν Μυτιλήνῃ, ὁ Μυρσίλος, ὁ Μεγαλόγυρος καὶ οἱ Κλεανακτίδαι.

(2) Αἰσυμνίται ἐκαλοῦντο, λέγει ὁ Ἡρόδοτος, οἱ ταῖς τῶν πολιτῶν ψήφοις ἐκλεγόμενοι, ἐξ ὧν οἱ μὲν ἤρχον ἰσοβίως, οἱ δὲ μέχρι τινῶν ὀρισμένων χρόνων ἢ πράξεων.

(3) Διόδωρος ὁ Σικελιώτης λόγον περὶ Πιπτακοῦ ποιούμενος λέγει μεταξὺ ἄλλων περὶ αὐτοῦ τὰ ἑξῆς. «Ὁ Πιπτακός βαθὺς ἦν καὶ ἀνδρεῖος . . . δι' ὃ δὴ πᾶσιν ἐδόκει τέλειος ἀνὴρ εἶγε πρὸς πᾶσαν ἀρετὴν . . . (βιβλ. II σελ. 522).

Μυτιλήνην παρὰ τὰς ἀντενεργείας τοῦ κακῶς αὐτῷ διακειμένου καὶ ἀντιφρονούντος Ἀλκαίου τοῦ ποιητοῦ⁽¹⁾, κατώρθωσε ν' ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τοῦ κινδύνου τῶν ἐξορίστων, καὶ τὴν ὁμόνοιαν ἐν μέσῳ τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ ν' ἀποκαταστήσῃ προκηρύξας γενικὴν ἀμνηστειάν. Ἀποθέτει μὲν εὐθὺς μετὰ ταῦτα τὴν ἀρχὴν (591 π. Χ.) καὶ ἰδιοτεύει ὡς τὸ πρότερον, ἀλλ' οὐ μετὰ πολὺ οἱ συμπολιταὶ αὐτοῦ ἀνακαλοῦσιν αὐτὸν καὶ αὐθις εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Πόλεως διὰ τὴν ἐξῆς αἰτίαν:

Οἱ Ἀθηναῖοι ἰσχυρίζομενοι κατὰ Ἡρόδοτον (V. 94,95) ὅτι ἡ περὶ τὸ «Ἴλιον» χώρα ἀνήκεν οὐχὶ μόνον εἰς τοὺς Αἰολεῖς, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Ἑλληνας τοὺς μετὰ τοῦ Μενελάου κατὰ τῆς Τροίας ἐκστρατεύσαντας, κατέλαβον τὸ Σίγειον, πόλιν περὶ τὸ ὄρος τῆς Ἰδης, κτίσμα τῶν Λεσβίων ἀνέκαθεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Μυτιληναίων διατελοῦν. Οἱ Μυτιληναῖοι ἀντεπεξῆλθον κατὰ τῆς ἐπιδρομῆς ἀλλ' οὐδὲν κατώρθουν, ὅτε ὁ Πιπτακός, τὸ ὑπατον καὶ πάλιν περιβληθεὶς ἀξίωμα καὶ ἐκστρατεύσας, προκαλεῖ εἰς μονομαχίαν τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀθηναίων Φρύνωνα καὶ ἀποκτείνει αὐτόν. Ὁ Πιπτακός ἐπανακάμψας εἰς Μυτιλήνην ἀπέθετο καὶ πάλιν τὴν ἀρχὴν· οἱ δὲ συμπολιταὶ αὐτοῦ εὐγνωμονοῦντες δι' ὅσα ὑπὲρ αὐτῶν ἔπραξεν, ἐδώρησαντο αὐτῷ ἰκανὴν δημοσίαν γῆν πρὸς πορισμὸν⁽²⁾ στήσαντες αὐτῷ ἀνδριάντα μετὰ θάνατον. Τὴν περὶ τοῦ Σιγείου δὲ διαφορὰν ἔλυσε διαιτητικῶς κατόπιν Περιάνδρου ὁ Κορίνθιος, ἀποφανθεὶς μεροληπτικῶς μὲν, ἀλλ' ἀμετακλήτως κατὰ τὰ συμπεφωνημένα ὑπ' αὐτῶν, ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων. Ἀλλὰ

Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἀναφέρει, ὅτι οὗτος ἐγένετο καὶ νομοθέτης τῆς πατρίδος αὐτοῦ ἄριστος. Ὅτι δὲ ὑπῆρξαν νόμοι τοῦ Πιπτακοῦ ἐν Λέσβῳ τοῦτο πλὴν τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν ἱστορικῶν ἀναφέρουσιν, ἐν οἷς καὶ Διογένης ὁ Λαέρτιος, ὅστις ἐν βιβλ. I σελ. 48 λέγει περὶ τούτου τὰ ἑξῆς: «Νόμους ἔθηκεν ὁ (Πιπτακός) τῷ μεθύοντι ἐὰν ἀμάρτη, διπλὴν εἶνε τὴν ζημίαν· ἵνα μὴ μεθύωσι, πολλοῦ κατὰ τὴν νήσον οἴνου γενομένου,». Ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ συμποσίῳ τῶν ἑπτὰ σοφῶν κεφ. 14 λέγει περὶ Πιπτακοῦ τὰ ἀκόλουθα: «Ὁ Θαλής, ἐγὼ τῆς ξένης ἤκουον ἀδούσης πρὸς τὴν μύλην ἐν Λέσβῳ γεόμενος. Ἄλει, μύλα, ἄλει καὶ γὰρ Πιπτακός ἄλει μεγάλας Μυτιλήνας βασιλεύων,».

(1) Ὁ Στράβων ἐν βιβλίῳ αὐτοῦ XII σελ. 617 λέγει περὶ Ἀλκαίου τὰ ἑξῆς: «Οὐδ' αὐτὸς ὁ Ἀλκαῖος, ὁ ἄλλοτε σφοδρότατος τῶν τυράννων κολαστὴς ἦν καθαρὸς τῶν τοιούτων νεωτερισμῶν,».

(2) Ὑποτίθεται ὅτι ἡ δωρηθεῖσα γῆ τῷ Πιπτακῷ ἔκειτο κατὰ τὸ νῦν Κάτω-Τρίτος.

καὶ ἐπὶ Πεισιστράτου, (580 π. Χ) διημφισθητήθη ἢ τοῦ Σιγείου κυριότης πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος (V,65)(1).

Ταχέως δὲ καὶ θαυμασίως ἀναπτυχθεῖσα ἡ Λέσβος μεταξὺ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐποχῇ, ἀξιόμαχον καὶ ἰσχυρὰν κατώρθωσε νὰ ἀναδείξῃ ναυτικὴν δύναμιν(2). δι' ὃ καὶ ἡ συμμαχία αὐτῆς κατὰ Στράβωνα καὶ ἄλλους συγγραφεῖς, ἦν λίαν ποθητὴ καὶ περιζήτητος παρ' ἅπασιν τοῖς τότε διακρινομένοις λαοῖς. Οἱ Μιλήσιοι ἐν τῷ κατὰ τοῦ Πολυκράτους τοῦ τυράννου τῶν Σαμίων πολέμῳ αὐτῶν, μεγάλως ἐκ τῆς συμμαχίας τῶν Λεσβίων ὠφελήθησαν, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος. Ὁ δὲ Καμβύσης μὲ Μυτιληναϊκὰς τριήρεις ἱκανὰς ἦτο παρεσκευασμένος ὅτε κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἐξεστράτευσεν (Ἡρ. I. 169). Κατὰ τὸν σοφὸν Εὐσέβειον ἡ Λέσβος μετὰ τοὺς Κάρως ἐπὶ ἐξήκοντα ὅλα ἔτη ἐθαλασσοκράτησε καθ' ἅπαν τὸ Αἰγαῖον (Εὐσεβ. χρον. ἀρ. 1344)

Τὰ πλοῖα αὐτῆς προσωρμίζοντο πανταχοῦ τῆς Μεσογείου, εἰς τὰς Κυκλάδας, τὰς Σποράδας, τὸν Εὐξείνιον, εἰς τὰ παραλία τῆς Φοινίκης καὶ μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς Καρχηδόνας. Εἰς τὴν Αἴγυπτον πρὸ πάντων οἱ Μυτιληναῖοι διηύθυνον τοὺς πλόας αὐτῶν, ὅτε ἡ πλουτοφόρος καὶ εὐδαίμων αὕτη χώρα ἀνοιχθεῖσα εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ τοῦ Ψαμμητίχου, ἐκηρύχθη ἐντελῶς ἐλευθέρη ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀμάσιος (570 π. Χ.) Ὁ Ἀμασις παρεχώρησε τοῖς προσερχομένοις αὐτόθι ξένοις τῶν πόλεων, Μυτιλήνης, Χίου, Φωκαίας, Κλαζομενῶν κ.λ.π. τὴν ἐπὶ τοῦ Νείλου πόλιν Ναύκρατιν, ἵνα χρησιμεύσῃ κέντρον τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων αὐτῶν, καὶ ἐπέτρεψε νὰ ἰδρῦσῃσι ναοὺς τῶν οἰκείων θεῶν, εἰς τῶν ὁποίων ὄνομα δομήθη τῇ χορηγίᾳ ἐννέα Ἑλληνίδων πόλεων, ἐξ οὗ καὶ Ἑλλήνιον ἐκλήθη, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ τῶν Μυτιληναίων πρὸς τοῦτο συνδρομὴ ἦν ἡ γενναιοτέρα, ὡς λέγει ὁ Ἡρόδοτος.

Μεγάλως δὲ ἰσχύσασα καὶ αὐξηθεῖσα κατὰ μικρὸν ἡ Λέσβος τότε, πολλὰς ἐν Μ. Ἀσίᾳ πόλεις τε καὶ χώρας μεγάλας καὶ πλουσίας

(1) Ἐν τῷ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους περὶ τοῦ Σιγείου πολέμῳ τῶν Μυτιληναίων μεγάλως κατὰ τὸν αὐτὸν Ἡρόδοτον, συνέτρεξε μετὰ τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ καὶ Ἀλκαῖος ὁ ποιητής, ἀνδρείως ἐν αὐτῷ πολεμήσας κατὰ τῶν ἀντιπάλων δι' ὃ καὶ ὑπὸ μὲν τοῦ Ὀρατίου καλεῖται θαρραλέος ἐν πολέμῳ, ὑπὸ δὲ τοῦ Κικέρωνος, ἀνὴρ ἰσχυρὸς (vir fortis).

(2) Κατὰ Ἡρόδοτον καὶ Θουκυδίδην τὰ πλεῖστα τῶν πλοίων τῆς Λέσβου ἦσαν τριήρεις (Ἡροδ. VI, 87) (Θουκυδ. III, 3, 4).

ῥῆκε καὶ κατεκτήσατο,(1) ὡς τὴν Ἀσσον, τὸ Ροίτιον, τὴν Ἄντανδρον, τὸ περιμάχητον τῆς Θήβης πεδίον, τὴν Κορυφαντίδα, τὴν Ἀτεαν, τὸν Ἀταρνέα, τὴν Πιτάνην, τὰ Ἀδραμυττινὰ πολίσματα, τὴν Ἡράκλειαν κ.λ.π. ἐξ ὧν τὰ χρειώδη αὐτῇ πάντα, ξυλείαν πρὸς ναυπήγησιν πλοίων, χρήματα, τροφίμα κλπ. ἐν ἀφθονίᾳ προσεπορίζετο κατὰ τὸν Ἡρόδοτον. «Σχεδὸν Μητρόπολις ἡ Λέσβος ὑπάρχει τῶν παρὰ τὸ ὄρος τῆς Ἰδης κειμένων Αἰολικῶν πόλεων, περὶ τριάκοντά που τὸν ἀριθμὸν» λέγει ὁ Στράβων (βιβ. XIII, 616).

Ὁ ὅλος δὲ τῆς Λέσβου πληθυσμὸς ἐν τε τῇ νήσῳ καὶ ταῖς ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἀποικίαις αὐτῆς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐποχῇ ὑπερέβαινε, ὡς ἐκ πολλῶν τοῦτο εἰκάζεται, τὰς ἐξήκοντα μυριάδας, ἐν ᾧ ὡς ἀδάμαντες πολλάκις ἔλαμπον οἱ διάσημοι αὐτῆς φιλόσοφοι, μουσικοὶ καὶ ποιηταί, ἐξ ὧν εὐκόλως κατανοεῖται τὸ ἔξοχον καὶ ἀκμαῖον τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως καὶ προόδου τῶν Λεσβίων ἐν τῇ περιδόξῳ καὶ θαυμασίᾳ ἐκείνῃ προγονικῇ ἐποχῇ(2).

Ἄλλ' ὅτε περὶ τὰ μέσα τοῦ 6ου π.Χ. αἰῶνος αἱ περὶ τὴν Λέσβον νῆσοί τε καὶ χῶραι, ἅπασαι ὑπεδουλώθησαν ὑπὸ τοῦ πανισχύρου τότε καταστάντος Κύρου, (3) τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν, φόρου ὑποτελῆς τοῖς Πέρσiais διὰ συνθηκῶν καὶ ἡ Λέσβος γίνεται, καὶ νὰ συστρατεύηται μετ' αὐτῶν ὑποχρεοῦται, ἀναγκασθεῖσα πολλάκις νὰ

(1) Σκύμνος ὁ Χῖος (V, 695) λέγει, ὅτι καὶ ἡ πόλις τῆς Θράκης Αἶνος ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν Μυτιληναίων.

(2) Οἱ Λέσβιοι, λέγει ὁ σοφὸς Γερμανὸς Πλένιος, καθόσον δύναται νὰ ἐννοηθῇ ἐξ ἐκείνων, ὅσα περὶ αὐτῶν παρέδωκαν οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἤδη χρόνων ἔδειξαν πνεῦμα ἰσχυρότατον, τῆς ἀδρανεῖας ἀλλοτριώτατον καὶ τῶν μεγάλων πάντοτε ἐφετικόν (Λεσβ. σελ. 156, 157). Εἶνε δὲ λυπηρόν, ὅτι κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους ἡ Λέσβος, τῶν συνεχῶν ἐπιδρομῶν καὶ ὑποδουλώσεων ἕνεκεν, μεγάλως ἐν πολλοῖς ὑστέρησε καὶ ἰδίᾳ εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτηλίαν, καταστῆσα ὑποδεστέρα, ὡς μὴ ὄφειλε, πολλῶν ἄλλων νήσων τῆς Μεσογείου, ὧν οἱ προγενέστεροι χρόνοι ἐλαχίστως μνημονεύονται. Εἶθε δὲ ἡ ἀπὸ τινος νῦν χρόνου δεικνυομένη τάσις τῶν κατοίκων πρὸς ἔργα τὴν γενικὴν ἀνάπτυξιν καὶ προαγωγὴν τῆς Λέσβου ἀποβλέποντα, πληθυνθῇ καὶ καρποφορήσῃ ἐν αὐτῇ δεόντως πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἀρχαίας αὐτῆς εὐκλείας καὶ δόξης. Ἐκ τῆς τῶν γειτόνων ἡμῶν Χίων μοναδικῆς εἰς τὰ ξένα ἀδελφικῆς συμβιώσεως καὶ συνεργασίας, πολλὰ δυνάμεθα νὰ διδαχθῶμεν σήμερον ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἡμετέρας πατρίδος.

(3) Πρὸ τοῦ Κύρου καὶ ὁ τῶν Λυδῶν βασιλεὺς Κροῖσος ἐσκόπει νὰ καταλάβῃ τὴν Λέσβον καὶ τὰς λοιπὰς τοῦ Αἰγαίου νήσους, ἀλλ' ἀπέσχε τοῦ τοιοῦτου αὐτοῦ σκοποῦ, πεισθεὶς ὑπὸ τοῦ Πιπτακοῦ ἢ κατ' ἄλλους ὑπὸ Βιάντος τοῦ Πριηνέως.

SISMANOGLIO MEGARO

συμμετάσχη εις πολλούς αὐτῶν πολέμους, ὡς ἐπὶ Καμβύσου κατὰ τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐπὶ Δαρείου τοῦ Ἰστάσπου κατὰ τῶν Σκυθῶν, ἀρχηγούντος τῶν Λεσβίων, Κῶου τοῦ ἐκ Μυτιλήνης(1).

Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀρπάγου ὅμως, γενικοῦ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν τοπάρχου ἐν Μ. Ἀσίᾳ ὑποδούλωσιν τῶν ἐν τῇ Ἠπειρῷ πόλεων, οἱ Λέσβιοι ὡς καὶ οἱ λοιποὶ νησιῶται, φοβηθέντες μὴ πάθωσι τὸ αὐτό, παρέδωκαν ἑαυτοὺς ἐκουσίως εἰς τοὺς Πέρσας, οἵτινες καὶ ἐγκαθιδρύνουσι τύραννον ἐν Μυτιλήνῃ τὸν προορηθέντα Κῶν υἱὸν τοῦ Ἐξάνδρου, ὅστις εἶχε συμβουλεύσει τὸν βασιλέα, πολεμοῦντα πρὸς τοὺς Σκύθας, νὰ μὴ διαλύσῃ τὴν ἐπὶ τοῦ Ἰστρου γέφυραν (Ἡρόδοτ. IV, 97).

Ὅτε δὲ ἐπὶ Δαρείου αἱ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλλην. ἀποικίαι, μετὰ τὴν ἐκπολιόρησιν τῆς Μιλήτου, ἐξανέστησαν κατὰ τῆς Περσικῆς κυριαρχίας, ἀρχηγούντων τοῦ Ἀναξαγόρου καὶ Ἰστιαίου, ἡ Λέσβος καθαιρέσασα καὶ ἀποκτείνασα τὸν τύραννον αὐτῆς Κῶν, συνετάχθη αὐταῖς, πλοῖα ἱκανὰ παρασχοῦσα πρὸς εὐώδωσιν τοῦ κινήματος· ἀλλ' ἀποτυχόντος τούτου κατὰ τὴν παρὰ τὴν νῆσον Λάδην(2) ναυμαχίαν διὰ τὸ ἀσύμφωνον τῶν λαβόντων μέρος ἐν αὐτῇ κατὰ τῶν Περσῶν, Ἰώνων, Σαμίων Λεσβίων κτλ.(3) ὑποκύπτει κατ' ἀνάγκην καὶ αὐθις εἰς τὴν Περσικὴν κυριαρχίαν.

Ἡ εἰς τοὺς Πέρσας δὲ ὑποταγὴ τῆς Λέσβου ἦν ὀλοσχερῆς καὶ πληρεστάτη, ὅτε ὁ Ξέρξης κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐξεστράτευσε, καὶ ὡς πᾶσαι αἱ ἐν Μ. Ἀσίᾳ καὶ αἱ περὶ αὐτὴν πολιτεῖαι καὶ νῆσοι,

(1) Ὁ Ἡρόδοτος διηγούμενος τὰ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Καμβύσου ἐν Αἰγύπτῳ ἀναφέρει πρὸς τοὺς ἄλλοις περὶ τινος πλοίου Μυτιληναϊκοῦ, ὅπερ πλέον διὰ τοῦ Νείλου περὶ τὴν Μέμφιν μετὰ Πέρσου κήρυκος προσεβλήθη ὑπὸ πολλῶν Αἰγυπτίων ἐκτὸς τοῦ τείχους, οἵτινες ἠφάνισαν τὸ πλοῖον καὶ κατέκοψαν τοὺς ἄνδρας τοῦ πληρώματος, οὓς ἔπειτα ὁ Καμβύσης μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Μέμφιδος δεινῶς ἐξεδικήθη φονεύσας δέκα ἐκ τῶν πρώτων Αἰγυπτίων ἀντι ἐνὸς τῶν παρ' αὐτῶν φονευθέντων ναυτῶν. (III, 13, 14).

(2) Μικρὰ νῆσος παρὰ τὴν πόλιν τῶν Μιλησίων, ἐνωθεῖσα μετὰ τῆς στερεᾶς κατόπιν διὰ τῶν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Μαιάνδρου προσχώσεων, αἵτινες κατέχουσιν ἀπ' αὐτῆς νῦν μέχρι τῆς παραλίας γῆν καλλιεργήσιμον ἐκτάσεως μιᾶς ὥρας περίπου, ὡς λέγεται.

(3) Ὑπαίτιοι τῆς ἀποτυχίας κατὰ Ἡρόδοτον ὑπῆρξαν οἱ Σάμιοι, οἵτινες διχονοοῦντες πρὸς τοὺς Ἰωνας ἀπεχώρησαν τῆς μάχης ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς συμπλοκῆς. Οἱ Λέσβιοι ἰδιαιτέρως κατὰ τὸν αὐτὸν Ἡρόδοτον εἶχον λάβει μέρος ἐν τῇ μάχῃ μετὰ 70 τριήρων. (Ἡρόδ. VI, 8, 14).

ἠναγκάσθη καὶ ἡ Λέσβος νὰ παρακολουθήσῃ αὐτῷ μετὰ ἑξήκοντα πλοίων (Ἡρόδοτος Ζ'. 195).

Ἄλλὰ καταστραφείσης παντελῶς τῆς Περσικῆς δυνάμεως κατὰ τε γῆν καὶ θάλασσαν εἰς τὰς ἐν Σαλαμίει, Πλαταιαῖς καὶ ἐν Μυκάλῃ κρισίμους ἐκείνας μάχας, ἡ Λέσβος ἀπέβαλε τὴν Περσικὴν κυριαρχίαν (479 π. Χ.) καὶ συνετάχθη τῇ Ἑλληνικῇ ὁμοσπονδίᾳ, ἧς πρῶτον μὲν ἡγοῦντο οἱ Σπαρτιᾶται, εἶτα δὲ οἱ Ἀθηναῖοι, μεθ' ὧν καὶ συνεστράτευσαν, πολεμοῦντων κατὰ τῆς Σηστοῦ.

Ὅτε δὲ οἱ Σάμιοι περιῆλθον εἰς διενέξεις μετὰ τῆς κυριαρχούσης πόλεως τῶν Ἀθηναίων διὰ τοὺς Μιλησίους (440 π. Χ.) τῆς Πριήνης ἔνεκεν, οἱ Ἀθηναῖοι ἐξεκίνησαν κατ' αὐτῶν μετὰ ἑξήκοντα πλοίων, ὧν τὰ ἑπτακαίδεκα ἐχωρίσθησαν ἀπὸ τοῦ στόλου καὶ ἐξεπέφθησαν εἰς Χίον καὶ Λέσβον, ἵνα παραλάβωσι τὰς παρὰ τούτων ἐπικουρίας. Παρέσχον δὲ ἡ Λέσβος καὶ ἡ Χίος ὁμοῦ εἴκοσι καὶ πέντε καὶ εἶτα τριάκοντα ἕτερα πλοῖα (Θουκυδίδης Α', 115).

Ἡ Σάμος μετὰ ἐννεάμηνον κρατερὰν ἄμυναν, ἠναγκάσθη ἐπὶ τέλος νὰ ὑποκύψῃ εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ νὰ παραδεχθῇ τοὺς παρ' αὐτῶν ἐπιβληθέντας αὐτῇ ὄρους, ἧτοι νὰ παραδώσῃ τὸν στόλον, νὰ κατεδαφίσῃ τὰ τείχη αὐτῆς καὶ νὰ πληρώσῃ συγχρόνως διακόσια τάλαντα τὴν ταπεινώσιν δὲ τῆς Σάμου ταχεῖα ἐπηκολούθησε καὶ ἡ πολλῶν ἄλλων συμμάχων, οἵτινες βία ἠναγκάσθησαν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων νὰ πληρώσωσιν αὐτοῖς ὡσαύτως ὑπέρογκον χρηματικὸν ποσὸν καὶ νὰ παραδώσωσι τὰ πλοῖά των. Ἡ Λέσβος καὶ ἡ Χίος ἠδυνήθησαν μὲν τότε νὰ διασώσωσι τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἐλευθερίαν ἐκ τῆς τῶν Ἀθηναίων φιλοδοξίας, ἀλλ' ἐφοβοῦντο καὶ ἐκαραδόκουν πάντοτε τὴν εὐθετον στιγμὴν τῆς ἀπαλλαγῆς αὐτῶν ἐκ τῆς ὑπερφιάλου τῶν Ἀθηναίων ἡγεμονίας Ἡ Μυτιλήνη πρὸ πάντων βαρέως ἔφερε τὴν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους συμμαχίαν καὶ δυσπίστως πάντοτε πρὸς αὐτοὺς ἀπέβλεπε· διὸ καὶ κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου οἱ Μυτιληναῖοι ἔπεμψαν εἰς Σπάρτην πρέσβεις, ὅπως περιληφθῶσιν εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Λακεδαιμονίων, ὑποσχόμενοι αὐτοῖς μεγάλην ναυτικὴν δύναμιν, ὡς λέγει ὁ Θουκυδίδης «Βοηθησάντων ἡμῶν προθύμως πόλιν προσλήψεσθε ναυτικὸν ἔχουσαν μέγα» (Δ. 8, 14), ἀλλ' οἱ ἐν Σπάρτῃ ἀπέπεμψαν τοὺς πρέσβεις ἀπράκτους· καὶ οὕτω κατὰ τὰ πρῶτα τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἔτη ἡ Λέσβος παρέμεινε κατ' ἀνάγκην σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων, καὶ ὡς τοιαύτη συνεστράτευ-

SISMANOGLIO
MEGARO

σατο αὐτοῖς εἰς τὰς κατὰ τῆς Ἐπιδαύρου καὶ Ποτιδαίας ἐκστρατείας των.

Τὸ 4ον ὄμως ἔτος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (428 π. Χ.) τὴν τῆς ἀποστασίας ὑποῖ σημαίαν, ἣς τὰ καθέκαστα κατὰ Θουκυδίδην ὡς πιστῶς παραφράζει αὐτὰ ἐν τῇ περὶ Λέσβου ἀξιολόγῳ συνοπτικῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ ὁ ἡμέτερος συμπολίτης Π. Γῶγος, ἔχουσιν ὡς ἑξῆς :

Ὅτε οἱ Πελοποννήσιοι εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀττικὴν, κατάλληλον ἐνόμισαν τὸν καιρὸν οἱ Μυτιληναῖοι, ἵνα ἀποστατήσωσι κατὰ τῶν Ἀθηναίων. Πρὶν ὄμως κηρύξωσι τὴν ἀποστασίαν ἤρχισαν μεγάλως νὰ παρασκευάζωνται κατὰ τῆς μελλούσης μακροῦς πολιορκίας ἐκ μέρους αὐτῶν. Ἄλλ' ἐκ Τενέδου καὶ Μηθύμνης ἐγκαίρως κατηγγέθησαν αἱ παρασκευαί. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ Ἀθηναῖοι δυσπίστως ἤκουσαν τὴν καταγγελίαν, ἀλλ' ὅτε ἀγγέλματα ἐξ αὐτῆς τῆς Μυτιλήνης⁽¹⁾ ἐπιβεβαίωσαν τὰς πρὸς ἀποστασίαν παρασκευὰς, ἀθυμία καὶ λύπη κατέλαβεν αὐτούς· διότι ἡ Λέσβος ἦτο ὁ ἐπισημότερος τῶν κατὰ θάλασσαν συμμαχῶν καὶ ἐπομένως ἐφοβοῦντο μὴ τὸ παράδειγμα αὐτῆς ἀκολουθήσωσι καὶ αἱ ἄλλαι ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι αἱ εἰς αὐτούς ὑπαγόμεναι. Μὴ θέλοντες δὲ νὰ προβῶσιν ἀμέσως εἰς βίαια μέτρα, προσέταξαν πρότερον τοὺς Μυτιληναίους νὰ παύσωσι τὰς πρὸς πόλεμον παρασκευὰς, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ὑπήκουσαν, βαρεῖαν ἀπεφάσισεν ἡ Βουλὴ τῶν Ἀθηναίων τὴν τιμωρίαν αὐτῶν, ὡς τοῦτο ἐκ τῶν ἐφεξῆς ληφθέντων παρ' αὐτῶν μέτρων ἐνδείκνυται.

Ἀφοῦ πρῶτον κατέσχον δέκα Μυτιληναϊκὰ πλοῖα, ἐν Πειραιεῖ τότε κατὰ συγκυρίαν ὀρμοῦντα καὶ ἠχμαλώτισαν τὰ πληρώματα αὐτῶν, ἐξέπεμψαν συγχρόνως κατὰ τῆς Μυτιλήνης τεσσαράκοντα τριήρεις ὑπὸ Κλειπίδην υἱὸν τοῦ Δενίου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Κλειπίδης εἶχε μάθει ἐν Πειραιεῖ ὅτι ἐπρόκειτο νὰ τελεσθῇ ἐν Μυτιλήνῃ φορτὴ εἰς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος, εἰς ἣν ἀθρόα ἡ πόλις ἤθελε συρρεύσει, ἐσκέφθη ἐξ ἀπροόπτου νὰ καταλάβῃ τοὺς Μυτιληναίους καὶ ἐξ ἀπίνης νὰ προσβάλλῃ τὴν πόλιν. Καὶ ὁ μὲν στόλος ἀνεχώρησε πλέων ἐπὶ Μυτιλήνην. Λέσβιος δὲ τις ἐν Ἀθήναις πα-

(1) Ὁ Ἀριστοτέλης ἀναφέρει ὡς πρῶτον καταμνηστὴν τῆς ἀποστασίας τῆς Μυτιλήνης κατὰ τῶν Ἀθηναίων, Δόξανδρον τινα, δυσμενῶς διακείμενον πρὸς τινὰς τῶν ἀρχόντων τῆς πόλεως, ἀρνηθέντων νὰ δώσωσιν εἰς γάμον τῶν υἱῶν αὐτοῦ τὰς θυγατέρας τοῦ ἀποθανόντος πλουσίου πολίτου Τιμοφάνους (Πολιτ. V, 3).

ρατυχῶν, ἀναχωρεῖ μετὰ σπουδῆς εἰς Εὐβοίαν, ναυλώνει αὐτόθι ἐμπορικὸν πλοῖον καὶ ἐσπευσμένως ἀφικόμενος εἰς Μυτιλήνην ἐξηγγεῖλε τὴν ἐκστρατείαν τῶν Ἀθηναίων. Ἡ πόλις ἐπὶ τῷ ἀγγέλματι τούτῳ ἀνέστειλε τὴν ἐορτὴν καὶ ὅτε ἀφίκετο ὁ Ἀθηναϊκὸς στόλος πᾶσα ἡ Μυτιλήνη ἦτο ἐτοίμη πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν πολεμίων. Ὁ Κλειπίδης πρὶν ἢ ἐπιχειρήσῃ τι ἀπέστειλε κήρυκα προσκαλῶν τοὺς Μυτιληναίους νὰ παραδώσωσι τὰ πλοῖα, νὰ καθαιρέσωσι τὰ τεῖχη καὶ νὰ ἐξώσωσι τοὺς ἀρχηγούς τῆς ἀποστασίας. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Μυτιληναῖοι ἀπέρριψαν τὰς προτάσεις, ὁ Κλειπίδης ἀποκλείσας τὴν πόλιν ἐκήρυξε τὸν πόλεμον. Ἀλλὰ μετὰ τινὰς ἡμέρας συνωμολογήθη ἀνακωχὴ καὶ πρέσβεις πληρεξούσιοι τῶν Μυτιληναίων ἀπῆλθον εἰς Ἀθήνας ταυτοχρόνως ὄμως μία Μυτιληναϊκὴ τριήρης ἐπιτηδεῖως διελθοῦσα διὰ μέσου τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου, μετήνεγκεν ἑτέρους πρεσβευτὰς εἰς Σπάρτην. Τοῦ Ἀθηναϊκοῦ δήμου κηρύξαντος ἀπαράδεκτον πᾶσαν τροποποίησιν τῶν ὑπὸ τοῦ Κλειπίδου προταθέντων ὄρων, ἡ Μυτιλήνη ἀπεφάσισε νὰ ἀγωνισθῇ μέχρις ἐσχάτων· εἶχε δὲ συμμαχοὺς πάσας τὰς ἄλλας πόλεις τῆς Λέσβου πλὴν τῆς Μηθύμνης συμμαχούσης τοῖς Ἀθηναίοις⁽¹⁾. Ἐξοδος τῶν Μυτιληναίων κατὰ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου οἰκτρῶς ἀποτυχοῦσα ἀναγκάζει αὐτούς νὰ ἀπρακτῶσι καὶ νὰ προσδοκῶσιν ἐπικουρίαν ἐκ Σπάρτης· ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἐπωφελοῦνται τῆς ἀπραξίας τῶν Μυτιληναίων καὶ κατορθοῦσιν ἵνα στενωτέραν καταστήσωσι τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως.

Ἐν τούτοις οἱ εἰς Σπάρτην ἐκπεμφθέντες πρέσβεις τῶν Μυτιληναίων ἀφίκοντο αὐτόθι καὶ ἐκ Σπάρτης μετέβησαν εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, ὅπου εἶχεν ἤδη συνέλθει σύνοδος τῶν Πελοποννησίων συμμαχῶν διασκεπτομένη περὶ τῶν πραγμάτων τοῦ πολέμου (Θουκυδ. δ', 8, 14). Ἡ σύνοδος ἀποδεξαμένη τὰς προτάσεις τῶν Μυτιληναίων ἐνέκρινε τὴν παραδοχὴν τῆς Λέσβου ἐν τῇ κοινῇ συμμαχίᾳ, καὶ ταυτοχρόνως ἐψήφισε νέαν ἐπιδρομὴν κατὰ τῆς Ἀττικῆς. Ἠλπίζετο δ' ὅτι ἡ ἐπιδρομὴ θὰ ἐξηνάγκαζε τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἀνακαλέσωσι τὸν πολιορκοῦντα τὴν Μυτιλήνην στόλον, ἀλλ' οὗτοι οὐδαμῶς ἀνησυχήσαντες ἐξώπλισαν τοῦναντίον νέας ἑκατὸν ναῦς, δι-

(1) Ἡ Μήθυμα δὲν ἠσπάσθη τὸ γενικὸν τῆς νήσου ἀπάσης φρόνημα ἐν τῇ κατὰ τῶν Ἀθηναίων γενικῇ ἐξεγέρσει διχονοοῦσα πρὸς τὴν πρωτοστατοῦσαν τοῦ κινήματος Μυτιλήνην, μεθ' ἧς καὶ εἰς ἐνοπλον περιήλθε πολλάκις ῥῆξιν περὶ τῶν πρωτείων ἐρίζουσα.

ὧν καταστρεπτικὰς ἐποίουν ἀποβάσεις εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Πελοποννήσου.

Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον οἱ Μυτιληναῖοι ἐκστρατεύουσι διὰ ξηρᾶς κατὰ τῆς Μηθύμνης, ἀλλ' ἀποκρουσθέντες πορεύονται εἰς τὴν Ἄντισσαν, Ἐρεσσὸν καὶ Πύρραν, πόλεις συμμάχους, ἔχυροῦσι τὰ τεῖχη αὐτῶν καὶ ἐπανέρχονται εἰς τὰ ἴδια. Οἱ Μηθυμναῖοι ἀντεκδικούμενοι ἐκστρατεύουσι κατὰ τῆς Ἀντίσσης, ἀλλ' οὐδὲν καὶ οὗτοι κατορθοῦσι κατὰ τῆς πόλεως ταύτης. Ταῦτα μαθόντες οἱ Ἀθηναῖοι νέας δυνάμεις ἐκπέμπουσι κατὰ τῆς Μυτιλήνης· δισχίλιοι ὀπλίται ἀφικνοῦνται ἐνώπιον αὐτῆς καὶ μετὰ μικρὸν ἢ πολιορκία κατὰ τὴν ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν γίνεται στενωπάτη.

Ἐν τούτῳ δὲ τῷ μεταξὺ, Σάλαιθος ὁ τῶν Λακεδαιμονίων στρατηγὸς ἀποβὰς εἰς Πύρραν κατορθοῖ ἵνα εἰσέλθῃ εἰς Μυτιλήνην (Θουκυδ. Γ'. 25). Ἀγγέλλει οὗτος τὴν ἐπικειμένην εἰσβολὴν τῶν Πελοποννησίων ἐν τῇ Ἀττικῇ καὶ τὸν προσεχῆ κατάπλου τεσσαράκοντα πλοίων εἰς βοήθειαν τῆς πόλεως· τὰ ἀγγέλματα δὲ ταῦτα ἐμψυχοῦσι τοὺς πολιορκουμένους, καταβεβλημένους ἤδη ἐκ τῶν δεινῶν τῆς πολιορκίας καὶ ἀναπτεροῦσι τὸ θάρρος αὐτῶν. Καὶ ἐνέβαλλε μὲν ὁ τῆς Σπάρτης βασιλεὺς εἰς τὴν Ἀττικὴν, καὶ φθορὰν μεγάλην ἐποίησεν, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι οὐδὲ διανοήθησαν κἄν νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν τῆς Μυτιλήνης· Μάτην δὲ ἀνεμένετο ἢ ἐκ Πελοποννήσου ναυτικὴ ἐπικουρία. Εἶχον μὲν πράγματι ἐκπλεύσει τεσσαράκοντα πλοῖα, ἀλλ' ἀντὶ ταῦτα εὐθὺς εἰς Μυτιλήνην νὰ διευθυνθῶσιν, ἠσχολοῦντο καθ' ὁδὸν εἰς μάταια καὶ εὐτελεῖ ἐγχειρήματα. Καὶ αὐτὸς ὁ Σάλαιθος, ὅστις διηύθυνε τὴν ἄμυναν τῆς πόλεως ἀπέγνω· ἀνεξήγητος ἐφαίνετο αὐτῷ ἢ βραδύτης τοῦ κατάπλου τῶν Πελοποννησιακῶν πλοίων.

Ἀποφασίσας δὲ νὰ ἀποπειραθῇ τὴν ὑστάτην ἀπόπειραν, ὥπλισε πάντας τοὺς πολίτας ἵνα γενικὴν κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἐπιχειρήσῃ ἔξοδον. Ἄλλ' ἢ ἀπόφασις τοῦ Σπαρτιάτου στρατηγοῦ ἄλλοῖα ἢ οἷα οὗτος ἠλπιζεν ἔσχεν ἐπακολουθήματα. Ὁ λαὸς ὀπλισθεὶς ἀπέβαλε τὴν πειθαρχίαν. Ἦρξατο καταβοῶν κατὰ τῶν πλουσίων καὶ διὰ στασιαστικῶν διαδηλώσεων ἀπειλῶν, ὅτι θὰ παρέδιδε τὴν πόλιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἐὰν ἐκ τοῦ παραχοῆμα δὲν κατέπαινε ὁ τὴν Μυτιλήνην καταμαστιζῶν λιμὸς (Θουκυδ. Γ'. 27). Ὁ λαὸς ἐζήτει τὰ ἀδύνατα· ἢ στάσις ἢ το ἀναπόδραστος καὶ ἐπικείμενος ὁ ἐμφύλιος πόλεμος. Οἱ ἠγέται τῆς ἀποστασίας ἀδυνατοῦντες νὰ ἀπο-

σοθήσωσι τὸν κίνδυνον, προσπαθοῦσι νὰ ἐλαφρύνωσι τὴν θέσιν αὐτῶν ἀπέναντι τῶν Ἀθηναίων. Καὶ δὴ ἀποστέλλουσι εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Πάχητος πληρεξουσίου ἵνα διαπραγματευθῶσι περὶ παραδόσεως, καὶ οἱ πληρεξούσιοι συνθηκολογοῦσι μετὰ τοῦ Πάχητος, παράδοσιν ἄνευ ὄρων, ἄμεσόν κατάληψιν τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στρατοῦ καὶ ἀποστολὴν εἰς Ἀθήνας πρέσβεων ἐξαιτησομένων τὴν ἐπιείκειαν τοῦ δήμου. Ὁ δὲ Πάχης ὑπεχρεοῦτο νὰ ἀναμένη τὴν ἐξ Ἀθηνῶν ἐπάνοδον τῶν πρέσβεων καὶ τὰς διαταγὰς τοῦ δήμου, καὶ οὐδὲν μέχρι τότε νὰ ἐπιχειρήσῃ κατὰ τῆς πόλεως (427 π. Χ.). Ὅσοι τῶν πολιτῶν εἶχον διακριθῆ ἐν καιρῷ τῆς ἀποστασίας διὰ τὸν ὑπερβάλλοντα αὐτῶν ζῆλον ἐκφοβηθέντες κατέφυγον εἰς τοὺς βωμούς, ἀλλ' ὁ Πάχης ἐνθαρρύνει αὐτοὺς ὑπισχνόμενος ἀσφάλειαν ζωῆς, ἐξελθόντας ὅμως τῶν βωμῶν συλλαμβάνει καὶ ἀποστέλλει ὑπὸ ἀσφαλῆ φρουρὰν εἰς Τένεδον. Μετὰ ταῦτα δέχεται τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἀντίσσης καὶ μαθὼν ὅτι ὁ Πελοποννησιακὸς στόλος προσεγγίζει εἰς Μυτιλήνην, ὄρμα κατ' αὐτοῦ καὶ καταδιώξας μέχρι τῆς Πάτμου ἐπανακάμπει ἵνα συμπληρώσῃ τὴν κατάκτησιν ἀπάσης τῆς Λέσβου (Θουκυδ. Γ' 35). Ὑποτάσσει τὴν Ἐρεσσὸν καὶ τὴν Πύρραν, συλλαμβάνει τὸν Σάλαιθον καὶ ἀποστέλλει αὐτὸν εἰς Ἀθήνας καὶ σὺν αὐτῷ τοὺς ἐν Τενέδῳ ἐγκαθειρθέντας Μυτιληναίους καὶ πάντας τοὺς τῆς ἀποστασίας πρωτοουργοὺς καὶ οὕτως ἀπόλυτος ἄρχων τῆς νήσου γενόμενος, ἀσχολεῖται εἰς τὴν ἐμπέδωσιν τῆς τάξεως καὶ εἰς τὴν ἀνόρθωσιν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος.

Τὸ ἄγγελμα τῆς ὑποταγῆς τῆς Λέσβου μέγιστην χαρὰν προὔξενησεν ἐν Ἀθήναις. Ὅτε δὲ συνεκλήθη ὁ δῆμος εἰς τὴν ἀγορὰν ἵνα ἀποφασίσῃ περὶ τῆς τύχης τῶν Μυτιληναίων, τὸ βῆμα ἀνέβη πρῶτος ὁ δημαγωγὸς Κλέων ὁ Κλαιενέτου. Ἐκκλησίαν ποιησάμενος οὗτος εἰς τὰ φαῦλα τοῦ ὄχλου ἐνστικτα κατώρθωσε νὰ ἐπιψηφισθῇ ἢ πρότασις αὐτοῦ δι' ἧς ὠρίζετο ἵνα οἱ μὲν ἐνήλικες Μυτιληναῖοι ἐξοντωθῶσι πάντες, αἱ δὲ γυναῖκες καὶ οἱ παῖδες ἐξανδραποδισθῶσι. Καὶ ἀπεστάλη μὲν τὸ ἀπάνθρωπον τοῦτο ψήφισμα εἰς τὸν Πάχητα, ἀλλ' οὐ μετὰ πολὺ τῇ φιλανθρωπῷ ἐνεργείᾳ τοῦ ῥήτορος Διοδότου ἐπιεικεστέρων αἰσθημάτων καὶ εὐγενεστέρων φρονημάτων ὑπερισχυσάντων, ὁ δῆμος μετέγνω· διὸ συγκληθείσης τῇ ὑστεραίᾳ νέας ἐκκλησίας, τὸ ψήφισμα ἠκυρώθη καὶ νέον παραχρῆμα ἐξεπέμφθη ταχύπλου, ἄλλας πρὸς τὸν Πάχητα κομίζον δια-

ταγάς. Οἱ ἐν Ἀθήναις παρατυγχάνοντες πρέσβεις τῶν Μυτιληναίων προαιρούμενοι νὰ ἀποσοθήσωσι τὴν συμφορὰν, ἣτις ἠπείλει τοὺς συμπολίτας αὐτῶν διὰ τοῦ πρώτου ψηφίσματος, ὑπεσχέθησαν μεγάλας ἀμοιβὰς εἰς τὸ πλήρωμα τοῦ δευτέρου πλοίου ἐὰν ἐγκαίρως κατέφθανε τὸ πρῶτον καὶ κατ' εὐτυχίαν ἐπετεύχθη ὁ σκοπός. Τὸ πρῶτον πλοῖον πρὸ στιγμῶν μόλις εἶχε καταπλεύσει ἐν Μυτιλήνῃ, ὃ δὲ Πάχης ἐν χερσὶν ἔτι ἐκράτει ἀναγινώσκων τὸ πρῶτον ψήφισμα, ὅτε καταπλεύσαν τὸ δεύτερον πλοῖον ἐναντίαν ἐκόμισε διαταγὴν ἀπαλάττουσαν τὴν πόλιν ἐκ τῆς γενικῆς καταστροφῆς τῶν κατοίκων.

Οἱ ὑπὸ τοῦ Πάχης εἰς Ἀθήνας ἀποσταλέντες τότε χίλιοι περὶ τοῦ Μυτιληναῖοι ἐθανατώθησαν, τὰ τείχη τῆς Μυτιλήνης καθηρέθησαν, ὁ στόλος αὐτῆς ἐδημεύθη, αἱ ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ πόλεις, αἵτινες διετέλουν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Μυτιληναίων ἀφηρέθησαν, τὸ δὲ ἔδαφος τῆς Νήσου, πλὴν τοῦ τῆς Μηθύμνης, διηρέθη εἰς τρισχιλίους κλήρους, ἐξ ὧν τριακόσιοι μὲν ἀφιερώθησαν εἰς τοὺς ναοὺς, δισχίλιοι δὲ καὶ ἑπτακόσιοι εἰς Ἀθηναίους κληρούχους.

Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ Θουκυδίδην οἱ πλεῖστοι τῶν ἐξ Ἀθηναίων ἀποσταλέντων ἰσαριθμῶν τοῖς κλήροις κληρούχων πολιτῶν, καταλιπόντες μετὰ τινα χρόνον εἰς τοὺς Λεσβίους τοὺς λαχόντας αὐτοῖς ἀγροὺς ἐπὶ ἔτησίῳ μισθώματι μιᾶς μνᾶς (200 δραχμῶν) δι' ἕκαστον κλῆρον, ἐπέστρεψαν εἰς Ἀθήνας οἱ δὲ λοιποὶ παρέμειναν ἐν τῇ νήσῳ ὡς φρουροὶ τῶν πόλεων αὐτῆς. Ἐν ἐκείνῃ δὲ τῇ ἐποχῇ πολλοὶ τῶν ἐξορίστων Λεσβίων ὀχυρώσαντες τὴν κατέναντι ἐν Μ. Ἀσίᾳ πόλιν Ἄντανδρον ἠτοιμάζοντο νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν Ἀθηναίων φρουρῶν τῆς Μυτιλήνης, ἀλλ' οἱ ναύαρχοι τῶν Ἀθηναίων Δημόφοκος καὶ Ἀριστείδης σπεύσαντες διέλυσαν αὐτούς.

Μετὰ δὲ τὴν ἐν Σικελίᾳ ἐπισυμβᾶσαν πανωλεθρίαν τῶν Ἀθηναίων (415 π. Χ.)⁽¹⁾ πρεσβεία Λεσβίων καὶ Χίων, προσελθοῦσα τῷ βασιλεῖ τῆς Σπάρτης Ἄγιδι, ἐν Δεκελείᾳ τῆς Ἀττικῆς τότε διατρίβοντι, παρεκάλεσεν αὐτὸν ν' ἀπαλλάξῃ τὰς νήσους αὐτῶν ἀπὸ τῶν καταδυναστευόντων αὐτὰς Ἀθηναίων. Ὁ Ἄγισ πεισθεὶς εἰς τὰς παρακλήσεις αὐτῶν διέταξε τὸν Σπαρτιατικὸν στόλον νὰ πλεύσῃ

(1) Εἰς τὴν κατὰ τῆς Σικελίας ἐκστρατείαν τῶν Ἀθηναίων σύμπαρ ὁ τῆς Μηθύμνης στόλος παρηκολούθει αὐτοῖς, ὡς ἀναφέρει ὁ Θουκυδίδης (βιβλ. Η').

εἰς Χίον καὶ Λέσβον πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν. Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι προλαβόντες ἀποστέλλουσι τὸν στόλον αὐτῶν κατὰ τοῦ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ μετὰ κρατερὰν ναυμαχίαν τρέπουσιν αὐτὸν εἰς φυγὴν. Οἱ Χῖοι ὅμως ἀποστάντες ἤδη πλέουσιν ἐπὶ Λέσβον μετὰ δέκα καὶ τριῶν τριήρων καὶ ἐξεγείρουσι τὴν Μηθύμναν καὶ Μυτιλήνην, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ναύαρχοι Λέων καὶ Διομέδων ἐξαίφνης ἐμφανισθέντες ἐν Μυτιλήνῃ μετὰ 25 πλοίων, τὰ μὲν πλοῖα τῶν Χίων προκαταλαμβάνουσι, τὴν δὲ Μυτιλήνην θελήσασαν ν' ἀντιστῆ κυριεύουσιν ἐξ ἐφόδου (Θουκυδίδης Η' 22-15)

Τῷ 406 δὲ π. Χ. Καλλικρατίδας ὁ τῶν Λακεδαιμονίων ναύαρχος προσορμισθεὶς ἐν Μηθύμνῃ ἐκπορθεῖ αὐτὴν καὶ παραδίδει τὴν πόλιν εἰς λεηλασίαν. Τοῦτο δὲ μαθὼν ὁ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου ναύαρχος Κόνων, ὅστις ἐστάλη πρὸς βοήθειαν τῆς Μηθύμνης, διενυκτέρευσε εἰς τὰς Ἑκατοννήσους καὶ ἐκεῖθεν τὴν ἀκόλουθον πρωΐαν διηύθυνε τὸν στόλον πρὸς τὴν Μυτιλήνην φοβούμενος τὸ πολὺ πλῆθος τῶν νηῶν τοῦ Καλλικρατίδου. Συγκροτήσας δὲ μάχην κατ' ἀνάγκην ἐκεῖ που κατέναντι τῆς Μυτιλήνης πρὸς τοὺς καταδιώκοντας αὐτὸν Λακεδαιμονίους, καὶ νικηθεὶς ἐν τῇ πρώτῃ τῆς μάχης ὀρμῇ αὐτόθι, ὑποχωρεῖ, τριάκοντα ἐκ τῶν πλοίων αὐτοῦ ἀπόλεσας, εἰς τὸν βόρειον τῆς Μυτιλήνης λιμένα, πρὸς ἀπόκρουσιν τῆς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν πολιορκίας τῆς πόλεως. Ἀμέσως δὲ προχείρως ἐν αὐτῷ ἐκ τῶν ἐνότων παρασκευασθεὶς, αὐτὸς μὲν μετὰ τοῦ πλείστου στόλου ἐτέθη ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ, τὰ δὲ λοιπὰ πλοῖα πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ ἐτοποθέτησε περικλείσας τὸν νότιον λιμένα. Ἄμα τῇ προσεγγίσει τοῦ ἐχθροῦ σφοδρότατος ἠγέρθη ἄγῶν, τῶν Ἀθηναίων καὶ Μυτιληναίων ἀπωθούντων ἰσχυρότατα τὴν δύναμιν τῶν Λακεδαιμονίων. Ἄλλ' ὁ Καλλικρατίδας ὑπερνικήσας πάντα τὰ προσκόμματα ὅσα ὁ Κόνων αὐτῷ ἀντέταπτεν ὥρμησεν εἰς τὸν λιμένα καὶ ὤθησας ἐν τῇ πόλει τοὺς Ἀθηναίους καὶ Μυτιληναίους, ἐπολιόρκησεν αὐτὴν, προσκαλέσας αὐτόθι καὶ πολλοὺς τῶν κατοίκων τῆς Μηθύμνης, οὓς εἶχε συμφιλιώσει πρότερον μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων. Ὁ Κόνων ἀμυχανῶν τότε εἰδοποιεῖ τὰ περὶ τούτου τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ἀποστέλλουσι παραχρῆμα τὸν Διομέδοντα μετὰ δώδεκα τριήρων, ἀλλ' ὅτε αὐταὶ προσήγγιζον εἰς Μυτιλήνην, ὀρμᾶ κατ' αὐτῶν ὁ Καλλικρατίδας καὶ δέκα μὲν ἐξ αὐτῶν συλλαμβάνει, τὰς δ' ἑτέρας δύο τρέπει εἰς φυγὴν (Ξενοφῶν. Ἑλλην. Α' 6-18)

Οἱ Ἀθηναῖοι τὸ νέον τοῦτο δυστύχημα πληροφορηθέντες δὲν ἀποθαρρύνονται, ἀλλ' ἐτοιμάσαντες ἐντὸς μηνὸς ἑκατὸν πενήκοντα τριήρεις⁽¹⁾ ἐπέρχονται εἰς βοήθειαν τοῦ ἐν Μυτιλήνῃ ἀποκεκλεισμένου Κόνωνος. Ὁ Καλλικρατίδας μαθὼν τὴν προσέγγισιν τῶν πολεμίων, τὴν μὲν διεύθυνσιν τῆς πολιορκίας μετὰ πενήκοντα πλοίων ἀναθέτει εἰς τὸν Ἐτεόνικον, αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν λοιπῶν ἐπέρχεται εἰς συνάντησιν τῶν Ἀθηναίων. Ὁ Λακεδαιμόνιος ναύαρχος ἀναμένει αὐτοὺς περὶ τὸ τῆς Μαλέας ἀκρωτήριο τῆς νήσου· οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον διανυκτερεύσῃ περὶ τὰς Ἀργινούσας νήσους τὰς κατέναντι τούτου πλησίον τῆς μεγάλης ξηρᾶς τῆς Μ. Ἀσίας κειμένας· τῇ ἐπιούσῃ οἱ δύο στόλοι προσεγγίζουσι πρὸς ἀλλήλους καὶ δίδεται τὸ τῆς μάχης σύνθημα· ὁ ἀγὼν διατελεῖ τὸ κατ' ἀρχὰς ἀμφιρρεπῆς, ἀλλὰ περὶ τὸ τέλος τῆς ἡμέρας καταποντίζεται μετὰ τοῦ Καλλικρατίδου ἢ Σπαρτιακῆ ναυαρχίς, ἡ δεξιὰ αὐτῶν πτέρυξ καταθραύεται, ἡ δὲ λοιπὴ μοῖρα τοῦ στόλου τρέπεται εἰς ἄτακτον φυγὴν, καὶ οὕτως ἡ Λέσβος μένει καὶ αὖθις εἰς τὴν τῶν Ἀθηναίων κυριαρχίαν.

Ἄλλὰ τῷ 405 π. Χ. Λύσανδρος ὁ τῶν Λακεδαιμονίων ναύαρχος, μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς Ποταμοῖς ὀλεθρίαν ἐκείνην διὰ τοὺς Ἀθηναίους ναυμαχίαν, προσορμισθεὶς ἐν Λέσβῳ μετὰ μεγάλης καὶ ἰσχυρᾶς δυνάμεως, πλείονα τῶν 200 πολεμικῶν πλοίων ἀριθμούσης, κυριεύει τὰς πόλεις ἀπάσας τῆς νήσου καὶ ὑπάγει αὐτὰς εἰς τὴν τῶν Σπαρτιατῶν ἐξουσίαν (Ξενοφ. Ἑλλην. Β' 2-5).

Μετὰ τὴν ἐν Κνίδῳ ναυμαχίαν ἡ Μυτιλήνη ἀναγκάζεται νὰ προσέλθῃ τοῖς Ἀθηναίοις (392 π. Χ.), ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ ἄλλαι τῆς νήσου πόλεις ἀπεποιήθησαν ν' ἀκολουθήσωσι τὸ τῶν Μυτιληναίων παράδειγμα, ὁ Ἀθηναῖος στρατηγὸς Θρασύβουλος ἐπιχειρεῖ νὰ ὑποτάξῃ αὐτὰς διὰ τῆς βίας τῶν ὄπλων.

Ὅθεν στρατολογήσας ἐν Μυτιλήνῃ τοὺς προγεγραμμένους δημοκρατικούς τῶν διαφόρων πόλεων, οἵτινες εἶχον καταφύγει αὐτόθι, καὶ τοὺς γενναιοτέρους τῶν μαχίμων πολιτῶν, ἐξεστράτευσεν κατὰ τῆς Μηθύμνης. Ὁ ἐν αὐτῇ Λακεδαιμόνιος ἀρμοστής ἐξῆλθε μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ κατὰ τοῦ Θρασυβούλου, ἀλλ' ὁ μὲν ἀρμοστής ἐφρονεύθη ἐν τῇ μάχῃ, ὁ δὲ στρατὸς διεσκορπίσθη, καὶ ἡ Μηθύμνα παρεδόθη ἄνευ ὄρων εἰς τὸν νικητὴν· εἶτα δὲ ἐκστρατεύσας

(1) Ἐκ τῶν τριήρων τούτων αἱ μὲν 110 ἦσαν τῶν Ἀθηναίων, αἱ δὲ λοιπαὶ 40 τῶν συμμάχων αὐτῶν, Σαμίων κλπ.

καὶ κατὰ τῶν ἄλλων πόλεων τῆς Λέσβου ὁ Θρασύβουλος, τινὰς μὲν αὐτῶν ἀμαχητὶ ἐκυρίευσεν τὰς δ' ἐτέρας ἐξ ἐφόδου ἐπόρθησεν (Ξεν. Ἑλλ. Δ. 8, 28, 30).

Διὰ τῆς τοῦ Ἀνταλκίδου καλουμένης συνθήκης τῆς γενομένης μεταξὺ Ἀθηναίων, Λακεδαιμονίων καὶ Περσῶν (378 π. Χ.) ἡ νῆσος ἔμενεν αὐτόνομος, ἀλλὰ παρὰ τὰ συμπεφωνημένα μετὰ παραλεύσειν δύο ἐτῶν περιῆλθε καὶ πάλιν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Λακεδαιμονίων.

Τῷ 375 δὲ π. Χ. κατὰ τὴν εἰρήνην, ἣτις μεσολαβοῦντος τοῦ Ἀρταξέρξου ἐγένετο μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν, ἡ Λέσβος ἀφέθη καὶ αὖθις αὐτόνομος, μέχρις οὗ διὰ νέας συνθήκης μεταξὺ Σπάρτης καὶ Ἀθηνῶν γενομένης (369 π. Χ.) ἠναγκάσθη νὰ προσέλθῃ δι' αὐτῆς καὶ πάλιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

Μετὰ τὸν ἐν Ἑλλάδι ἐμφύλιον καὶ καταστρεπτικὸν πόλεμον, τὸν Πελοποννησιακὸν, ὅστις κατέφθειρε τὰς δυνάμεις τῶν δύο πρωτίστων αὐτῆς πόλεων καὶ διηκόλυνε τὴν ἐπικρότησιν καὶ αὖθις τῶν Περσῶν εἰς τε τὰς παραλίους πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, ἡ Λέσβος ἠναγκάσθη νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν Περσικὴν κυριαρχίαν καὶ παραδεχθῆ τὸ ὀλιγαρχικὸν αὐτῶν πολίτευμα.

Ὅτε ὁμοῦ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος νικητὴς διέβη τὸν Γρανικὸν, ἡ Λέσβος αὐθόρμητος ὑπέβαλεν αὐτῷ ὑποταγὴν ἀποκηρύξασα τὴν Περσικὴν κυριαρχίαν. Ἄλλ' οἱ Πέρσαι λαβόντες γνῶσιν τούτου ἔσπευσαν εἰς τιμωρίαν καὶ ἐκδίκησιν αὐτῆς διὰ τοῦ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτῶν διατελοῦντος Μέμνονος τοῦ Ροδίου, ὅστις πολυάριθμον κατὰ διαταγὴν τοῦ βασιλέως ἀθροίσας δύναμιν ἀφίκετο εἰς Λέσβον μετὰ τριακοσίων καλῶς παρεσκευασμένων πλοίων καὶ προσεκάλει τὰς πόλεις αὐτῆς εἰς ὑποταγὴν. Καὶ αἱ μὲν πόλεις Ἀντισσα, Μήθυμνα, Πύρρα καὶ Ἐρεσσὸς παρεδόθησαν πάραντα, ἡ Μυτιλήνη ὁμοῦ ἀπέκρουσε τὴν ἐπιταγὴν ἀποφασίσασα νὰ ὑποστῇ τὰ δεινὰ τῆς πολιορκίας μᾶλλον ἢ νὰ ὑποκύψῃ εἰς τοὺς Πέρσας. Ἐκπολιορκεῖ τὴν Μυτιλήνην κατὰ τε γῆν καὶ θάλασσαν ὁ Μέμνων ὡς καὶ ὁ διαδεξάμενος αὐτὸν, κατόπιν ἀποθανόντα, Φαρνάβαζος. Οἱ Μυτιληναῖοι καρτερικῶς ἐπὶ τινα χρόνον ἀντικρούουσι τὰς τῶν πολιορκούντων ἐφόδους, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ὑπὸ τοῦ λιμοῦ πιεζόμενοι ἀναγκάζονται νὰ ὑποκύψωσι καὶ παραδεχθῶσι τοὺς ὄρους τοῦ Φαρναβάζου, οἵτινες ὠρίζοντο ὡς ἑξῆς: « α') νὰ ἐπανακάμψωσιν οἱ

φυγάδες ἀκωλύτως εἰς τὴν πόλιν. β') αἱ στήλαι ἐν αἷς ἦτο ἢ μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας συνθήκη νὰ συντριφθῶσιν ἰδίαις χερσὶ τῶν Μυτιληναίων καὶ γ') νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν Περσικὴν κυριαρχίαν καὶ νὰ συστρατεύωνται τοῖς Πέρσiais κατὰ τε γῆν καὶ θάλασσαν. Ὁ Φαρνάβαζος ἰσχυρὰν εἰσήγαγε τότε φρουρὰν ὑπὸ τὸν Ρόδιον Λαομέδοντα ἐν Μυτιλήνῃ καὶ κατέστησε τύραννον αὐτῆς τὸν Διογένην, ἓνα τῶν ἐξορίστων ὀλιγαρχικῶν, ἐπιβαλὼν αὐτῇ βαρεῖαν χρηματικὴν ποινὴν, ἣν βιαίως εἰσέπραξε (Διοδ. Σικελ. VVII, 9).

Ταῦτα δὲ πάντα ἐγκαίρως πληροφορηθεὶς ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἀποστέλλει μετ' ἰσχυρᾶς ναυτικῆς δυνάμεως τὸν Αἰγύλοχον, ὅστις πλεύσας πρῶτον εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐπίσης κατεχομένην Χίον καὶ κυριεύσας αὐτὴν ἠτοιμάζετο νὰ πλεύσῃ καὶ εἰς Λέσβον πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν, ἀλλ' ὁ τῆς Μηθύμνης τύραννος Ἀγαθόνικος ἐκλαβὼν τὸν ἐν Χίῳ Μακεδονικὸν στόλον ὡς Περσικὸν ἀπέρχεται ἐκεῖσε, καὶ οὕτως αἰχμαλωτίζεται ὑπὸ τοῦ Μακεδόνα ναυάρχου. Μετὰ ταῦτα ὁ Αἰγύλοχος πλέει εἰς Μυτιλήνῃν καὶ κυριεύει αὐτὴν μετὰ βραχεῖαν ἄμυναν, συνεργούντων τῶν πολιτῶν, οἵτινες προθύμως ἠνέωξαν τὰς πύλας εἰς τοὺς Μακεδόνας, καὶ ὧν τὸ παράδειγμα ἠκολούθησαν καὶ αἱ λοιπαὶ τῆς νήσου πόλεις ἅπασαι.

Οἱ Τύραννοι δέ, οἵτινες εἶχον διορισθῆ ὑπὸ τῶν Περσῶν εἰς ὄλας τῆς νήσου τὰς πόλεις συλληφθέντες ὑπὸ τοῦ Αἰγυλόχου ἀπεστάλησαν εἰς τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον ἐν Αἰγύπτῳ, ἀλλ' οὗτος ἀντιπάσης ἄλλης τιμωρίας ἀπέστειλεν αὐτοὺς πάλιν εἰς τὰς οἰκείας αὐτῶν πόλεις, αἵτινες σκληρῶς ἐτιμώρησαν αὐτοὺς διὰ τῆς ἐσχάτης τῶν ποινῶν. Ἀμοιβῶν δ' ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος τὴν πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν τῶν πόλεων τῆς Λέσβου πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως εὐηργέτησεν αὐτὰς ἐκτείνας τὰ τῶν ἀποικιῶν αὐτῶν ὄρια⁽¹⁾. Παρ' αὐτῷ δὲ μεγάλης ἔχαιρον τότε τιμῆς καὶ ὑπολήψεως δύο ἐν τῷ γενναίῳ αὐτοῦ στρατῷ ὑπηρετοῦντες, ὁ Λαομένων καὶ ὁ Ἐρίγειος, υἱοὶ Λαρίχου ἐκ Μυτιλήνης, οἵτινες εἰς τὰ ὑψίστα προήχθησαν παρ' αὐτοῦ ἀξιώματα, ὡς ἀναφέρουσιν οἱ ἱστορικοί⁽²⁾.

Μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἐπὶ τῶν διαδόχων

(1) Περὶ τῶν ἱστορικῶν τούτων ἱκανὰ ἀναφέρει ὁ πολὺς Κούρτιος ἐν τῇ περὶ τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου σπουδαίᾳ καὶ ἐμβριθεῖ αὐτοῦ ἱστορίᾳ (IV, 8, 13).

(2) Ἐκ τούτων ὁ μὲν Ἐρίγειος, στρατηγὸς τυγχάνων ἐκ τῶν πρώτων, ἀπεβίωσεν ἐν Ἀσίᾳ καὶ ἐκηδεύθη μεγαλοπρεπῶς ὑπὸ τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου, ὁ δὲ

αὐτοῦ, ὡς καὶ κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους ἡ Λέσβος ἀπώλεσε τὴν ἣν κατεῖχεν ἐπιφανῆ θέσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ, καταστῆσα ἔρμαιον τῶν φιλοδόξων βλέψεων καὶ ἐνεργειῶν τῶν τότε ἰσχυρῶν. Περὶ τῶν τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης τῶν δύο περίπου αἰῶνων οὐδὲν λόγου ἄξιον ἀναφέρουσιν οἱ σύγχρονοι ἱστορικοί. Μόνος ὁ Πολύβιος ποιεῖται μνείαν τῆς Μυτιλήνης, ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ, λέγων ὅτι ἡ πόλις ἐνήργει πρὸς συνθηκολόγησιν τοῦ Φιλίππου μετὰ τῶν Αἰτωλῶν, καὶ περὶ τῆς Μηθύμνης, ὅτι ἀπεξημιώθη δι' ἃς ὑπέστη ζημίας ὑπὸ τοῦ Προυσίου πολεμοῦντος πρὸς τὸν Ἄτταλον⁽¹⁾. Ἡ Ἀντισσα τολμᾷ νὰ βοηθήσῃ τὸν στρατηγὸν τοῦ Μακεδόνα Περσέως, Ἀντήνορα, πολεμοῦντα πρὸς τοὺς Ρωμαίους, ἀλλ' ἡ τόλμη αὕτη δεινὴν αὐτῇ ἐπιφέρει τὴν συμφορὰν, καθ' ὅσον σταλεῖς κατ' αὐτῆς ἐκ μέρους τῶν Ρωμαίων ὁ Λαβέων στρατηγὸς ἐκπορθεῖ αὐτὴν καὶ μεταφέρει τοὺς κατοίκους αὐτῆς εἰς Μήθυμναν (167 π. Χ.) Πλίνιος Φ. ΙΣΤ. V, 31).

Τῷ 88 δὲ π. Χ. ἐπειδὴ κατὰ τὸν μεταξὺ τῆς Ρώμης καὶ τοῦ Μιθριδάτου βασιλέως τοῦ Πόντου αἱματηρὸν ἐκείνον πόλεμον, ἡ Μυτιλήνη ἐδείχθη ὑπέρμαχος καὶ συμβοηθὸς αὐτοῦ, παραδοῦσα αὐτῷ τὸν Ρωμαῖον στρατηγὸν Μάνιον Ἀκύλιον, ὅστις ἠττηθεὶς καὶ νοσήσας εἶχε καταφύγη εἰς Μυτιλήνῃν, σταλεῖς ἐναντίον αὐτῆς ὁ στρατηγὸς Μινούκιος Μάρκος ὑπήγαγε καὶ ταύτην καὶ τὴν νῆσον ἐν γένει ἅπασαν ὑπὸ τὴν Ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν σχεδὸν ἄμαχητί, διὰ τὸ ὅποιον ὁ διάσημος Κικέρων πρὸς τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ ὁμιλῶν ἔλεγε τὰ ἀκόλουθα: «Τί δὲ εἶνε ἡ Μυτιλήνη ἣτις ἐγένετο ἤδη ὑμετέρα, ὧ ἄνδρες Ρωμαῖοι, τῷ τοῦ πολέμου νόμῳ καὶ τῷ τῆς νίκης δικαίῳ; πόλις τὴν τε φύσιν καὶ τὴν θέσιν καὶ τὴν πρόσωψιν τῶν οἰκοδομῶν, ἐκ τῶν τὰ μάλιστα ἐπιφανῶν· οἱ ἄγροὶ τερπνοὶ καὶ εὐφοροί...» (Κικέρων Contra RII, II, 16).

Ὡς δ' ἐκ πολλῶν ἀποδεικνύεται, ἡ Λέσβος εἰς τὴν τῶν Ρωμαίων κατοχὴν περιελθοῦσα, ἠρίθμει ἐκ τῶν πέντε μεγάλων αὐ-

Λαομέδων ἐτήρησε τὴν τῆς Συρίας ἀρχὴν ὑπὸ τὴν ιδιότητά τοῦ γενικοῦ αὐτῆς διοικητοῦ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου, κυβερνήσας αὐτὴν μέχρι τῆς τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Α' ἐποχῆς (Διοδώρ. Σικελ. XVII, 83 καὶ XVIII, 3).

(1) «Διορθώσασθαι δὲ Προυσίαν καὶ τὴν καταφθορὰν τῆς χώρας, τῆς τε τῶν Μηθυμναίων καὶ τῶν Αἰγαιέων, καὶ τῶν Κυμαίων καὶ τῶν Ἡρακλειωτῶν, ἑκατὸν τάλαντα δόντα τοῖς προειρημένοις», (Πολύβιος, βιβλ. XXXIII, II, 8).

τῆς πόλεων, τὰς τρεῖς ταύτας, Μυτιλήνην, Μήθυμναν καὶ Ἐρεσσόν, τῶν λοιπῶν δύο τῆς Ἀντίσσης καὶ Πύρρας μὴ φαινομένων ποσῶς εἰς τὸν πολιτικὸν τότε κόσμον δι' οὓς λόγους προγενεστέρως ἀνεφέραμεν. Ἴσχυε δὲ καὶ τότε πρὸ πάντων ἡ Μυτιλήνη, θεωρουμένη ἢ πολυανθρωποτέρα καὶ πλουσιωτέρα τῶν πόλεων τῆς Λέσβου.

Ἱστορικὰ δὲ τινα γεγονότα ὡς καὶ μαρτυρίαι πλεῖσται ἀξιόπιστοι διαβεβαιουῦσιν ἡμᾶς, ὅτι ἰδιαιτέρας ἀείποτε μερίμνης καὶ προστασίας ἡ Λέσβος παρὰ τῶν Ρωμαίων ἠξιοῦτο, καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Μεγάλου Πομπηίου, ὅστις χαριζόμενος τῷ ἰδιαιτέρῳ ἐμπίστῳ καὶ ἐπιστηθίῳ αὐτοῦ φίλῳ, Θεοφάνει, τῷ ἐκ Μυτιλήνης σοφῷ ἱστορικῷ, ἀνεκλήρουξε τὴν νῆσον αὐτόνομον καὶ σχεδὸν ἐλευθέραν (62 π. Χ.), ὡς ἰδιαιτέρως πιστοποιεῖ τὰ περὶ τούτου ὁ Στράβων λέγων τὰ ἐξῆς: «Οὗτος (ὁ Θεοφάνης) καὶ πολιτικὸς ἀνὴρ ὑπῆρξε καὶ Πομπηίῳ τῷ Μάγνῳ κατέστη φίλος μάλιστα διὰ τὴν ἀρετὴν ταύτην καὶ πάσας συγκατώρθωσεν αὐτῷ τὰς πράξεις· ἀφ' ὧν τὴν τε πατρίδα ἐκόσμησε, τὰ μὲν δι' ἐκείνου, τὰ δὲ δι' ἑαυτοῦ, καὶ ἑαυτὸν πάντων Ἑλλήνων ἐπιφανέστατον ἀνέδειξε» (Στρ. XIII, 617).

Κατὰ τὴν μαρτυρίαν δὲ πολλῶν ἱστορικῶν, τὴν Λέσβον πλεῖστοι καὶ αὐτῶν τῶν ἐπιφανεστάτων Ρωμαίων ἐπεσκέψαντο, ὧν τινες καὶ ἐπὶ πολὺ πολλάκις ἐν αὐτῇ διατρίψαντες, πλεῖστα ὅσα ἀγαθὰ εὐγενῶς αὐτῇ παρέσχον, ὡς ὁ Μεγ. Πομπηῖος, ὁ Μάρκος Ἀγρίππας, ὁ Ξέστος, ὁ Γερμανικὸς κλπ., οὓς ἅπασαι σχεδὸν αἱ πόλεις τῆς Λέσβου μεγάλως ἐτίμησαν νομίσματα ἱκανὰ καὶ ἄλλα πολλὰ εἰς τιμὴν αὐτῶν χαράξασαι ἀναθήματα.

Ὅτε ὁ Πομπηῖος νικήσας τὸν Τιγράνην βασιλέα τῶν Ἀρμενίων μετέβη εἰς Μυτιλήνην (62 π. Χ.) ἡ πόλις ὑπεδέξατο αὐτὸν ἐνθουσιωδῶς τελέσασα ποιητικὸς ἀγῶνας πρὸς τιμὴν αὐτοῦ. Μετὰ δὲ τὴν ἐν Φαρσάλοις μάχην ὁ αὐτὸς Πομπηῖος μετέβη τὸ δεύτερον εἰς Μυτιλήνην, ἵνα παραλάβῃ τὴν σύζυγον αὐτοῦ Κορνηλίαν καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Σέξτου, οὓς εἶχεν ἀποστείλῃ ἐκεῖσε, ἕνεκεν τῶν καιρικῶν τότε περιστάσεων. Τῆς αὐτῆς δ' ἐνθουσιώδους δεξιώσεως ἔτυχεν ὡσαύτως καὶ ὁ Σέξτος, ὅτε ἠττηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀγρίππα κατέφυγεν ἐν Μυτιλήνῃ. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ἀγρίππας, ὅστις μετὰ ταῦτα ἐγένετο γαμβρὸς τοῦ Αὐγούστου, δυσανασχετῶν, διότι ἔβλεπε προτιμώμενον τὸν Μάρκελλον, ἀπεχώρησεν ἐκ Ρώμης καὶ ἔλθων

ἐφησούχαζεν ἐν Μυτιλήνῃ, ἣν ἐπλήρωσεν εὐεργετημάτων, διὰ τὰ ὁποῖα ἡ πόλις ἔστησεν αὐτῷ ἀνδριάντα. Τὴν Λέσβον ἐπεσκέψατο ἐπίσης καὶ ὁ Γερμανικὸς μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἀγριπίνης, ἣτις ἔτεκεν ἐν Μυτιλήνῃ τὴν Ἰουλίαν, (18 π. Χ.) ἡ δὲ πόλις ἐπανηγύρισε τὴν γέννησιν τῆς παιδὸς διὰ μεγαλοπρεπεστάτων ἑορτῶν.

Ἄλλὰ τῷ 70ῷ ἔτει μ. Χ. Οὐεσπεσιανὸς ὁ τότε κοσμοκράτωρ Καῖσαρ Ρώμης, καταργήσας τὴν αὐτονομίαν τῆς Λέσβου κατέστησεν αὐτὴν ἀπλήν ἐπαρχίαν τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους. Ὀλίγα δ' ἔτη πρὸ ταύτης τῆς ἐποχῆς, ἦτοι τῷ 52 μ. Χ. ἐπὶ Τιβερίου Κλαυδίου Καίσαρος, τὸν χριστιανισμὸν ἡ Λέσβος διὰ τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἠσπάσατο.

Εἰς Ἀνατολικὴν δὲ καὶ Δυτικὴν Αὐτοκρατορίαν διαιρεθέντος τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους (313 μ. Χ.) ἡ Λέσβος συγκατελέχθη ἐν τῇ πρώτῃ Βυζαντινῇ, ὑπαχθεῖσα εἰς τὸ 17ον θέμα, τὸ καλούμενον Αἰγαῖον Πέλαγος, καὶ εἰς τὴν 29ην ἐπαρχίαν τὴν ἐπιλεγομένην τῶν νήσων, ἐν ἣ ἑῖκοσιν ὑπῆρχον πόλεις ὧν δύο ἦσαν ἡ Μυτιλήνη καὶ ἡ Μήθυμνα, κατὰ Πορφυρογέννητον τὸν Βυζαν. ἱστορικόν.

Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν τὸ κράτος εὐρίσκετο ἐν τῇ ἀκμῇ καὶ τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ, ἡ Λέσβος ἠσούχαζε καὶ εὐδαιμόνει ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν, ἰδιαιτέρας ἀπολαμβάνουσα πάντοτε εὐνοίας τε καὶ προστασίας ἐκ μέρους τῶν κατὰ καιροὺς Αὐτοκρατόρων⁽¹⁾ ἀλλ' ἀφ' οὗτου οἱ ἐξ Ἀνατολῶν καὶ Δυσμῶν ἐπιδρομεῖς ἤρξαντο περιτρέχοντες τὰς θαλάσσας τοῦ Αἰγαίου, δεινὰ πολλὰ καὶ δοκιμασίας ποικίλας ὑπέστη ἡ νῆσος καὶ ἰδίᾳ ἐκ τῶν Σαρακηνῶν (821, 881, καὶ 1055), τοῦ πορθητοῦ τῆς Σμύρνης Τζαχᾶ (1084)⁽²⁾ τῶν Βενετῶν ὑπὸ Μικιέλου κλπ. (1128), τῶν πειρατῶν Καταλανῶν περὶ τὰ τέλη του 13ου

(1) Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐκπτώτων Αὐτοκρατόρων ὡς καὶ οἱ ἐπισημότεροι τῶν λειτουργῶν τοῦ Κράτους, οἵτινες εἰς τὴν δυσμένειαν τῆς Αὐλῆς ὑπέπιπτον, ἐν Λέσβῳ συνήθως παρέμενον, ὡς ἡ σύζυγος Λέοντος τοῦ Β'. Εἰρήνη, ὁ υἱὸς τοῦ Αὐτοκράτορος Ρωμανοῦ Στέφανος, ὁ ὑπὸ τοῦ Φωκᾶ τῷ 849 ἐξορισθεὶς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἰγνάτιος Ρσγκαβέ, ὁ Κωνσταντῖνος Μονομάχος, Λέων ὁ Κοροπαλάτης κλπ. Ἡ Εἰρήνη δὲ λέγεται ὅτι κατόκησεν εἰς τὰ ἐξ αὐτῆς δῆθεν κληθέντα Βασιλικά λεγόμενα χωρία, τοῦ Πολιχνίτου, ἀποβιώσασα ἐν τῇ νήσῳ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 9ου αἰῶνος.

(2) Ὁ Τζαχᾶς οὗτος πολλὰς εἶχε κυριεύσει πόλεις καὶ νήσους τοῦ Αἰγαίου ἐν αἷς καὶ τὴν πρωτεύουσαν τῆς Λέσβου Μυτιλήνην, ἣν ἐπὶ ἐνιαυτὸν ἐκράτησεν ἐκβληθεὶς ἐν τέλει ὑπὸ τοῦ τότε Βυζαντ. Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ διὰ τῶν στρατηγῶν αὐτοῦ Δούκα καὶ Δαλασσινοῦ τῷ (1085 μ. Χ.)

αἰῶνος⁽¹⁾, τῶν Γενοναίων πολλάκις κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 14ου, τοῦ τῆς Καλλιπόλεως τοπάρχου Πεδόγλη κατὰ τὰ μέσα τοῦ αὐτοῦ⁽²⁾ κλπ. δι' ὃ ἡ ἱστορία τῆς Λέσβου κατὰ τὸν μεσαιῶνα πολλάς ἀριθμεῖ ἐπελθούσας αὐτῇ δυστυχίας καὶ καταστροφὰς ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν τούτων, οἵτινες πλείστας πόλεις καὶ κώμας τῆς νήσου εἰς σωρὸν ἐρειπίων μετέβαλον (Αννα Κομ. βιβ. Θ' καὶ Νικ. Γρηγ. Ζ'. ΙΑ').

Κυριευθείσης τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων (1204 μ. Χ.) ἡ Λέσβος μετὰ τινων ἄλλων νήσων συμπεριελήφθη εἰς τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν, ἀλλὰ μετὰ τὴν μάχην, καθ' ἣν ὁ Λατῖνος Αὐτοκράτωρ Ροβέρτος ἠττήθη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Δούκα τοῦ Βατάση, ὁ νικητὴς ἐκυρίευσεν τὴν Λέσβον καὶ προσήρτησεν αὐτὴν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Νικαίας (1224). Εἰρήνης ὁμως γενομένης κατόπιν μεταξὺ αὐτῶν, παρεχωρήθη ἡ νῆσος εἰς τὴν Βυζαντινὴν τῶν Λατίνων Αὐτοκρατορίαν· ἀλλ' ἐπαναληφθέντος τοῦ πολέμου (1247) κατέλαβεν αὐτὴν καὶ αὖθις ὁ Βατάσης, ἕως οὗ ἐξωσθέντων τῶν Λατίνων ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1287 ἐπανῆλθε καὶ πάλιν εἰς τὸ κράτος τῶν ὁμοφύλων Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων (Γεώργ. Ἀκρόπ. βιβλ. ΙΘ).

Ἐν τῇ μεταξὺ τοῦ τῆς Νικαίας Αὐτοκράτορος καὶ τῶν Γενουσίων ἐν Νυμφαίῳ (1261) γενομένη συνθήκῃ πρὸς ἐκθρόνισιν τῶν Λατίνων Αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου, καθ' ἣν ἐπειρέπετο αὐτοῖς ὡς ἀντάλλαγμα τῶν πρὸς τοῦτο ἐνεργειῶν αὐτῶν ἵνα ἔχωσιν ἴδιον ἀντιπρόσωπον (Κόνσολον) εἰς ὠρισμένα τινὰ μέρη τοῦ κράτους καὶ ἐξασκῶσιν ἐν αὐτοῖς ἐλευθέρως τὸ ἐμπόριον, περιελαμ-

(1) Τὸ ἀπαίσιον τῶν Καταλανῶν ὄνομα διατηρεῖ ἔτι καὶ νῦν ἡ παράδοσις τῶν κατοίκων ἐν Λέσβῳ ὡς ἀράν, ὅπερ δεικνύει τὴν ἀκατανόμαστον αὐτῶν σκληρότητα καὶ θηριωδίαν. Ὁ Βυζαντινὸς χρονογράφος Νικηφόρος Γρηγορᾶς πολλά περὶ τούτων ἀναφέρει, διὰ τῶν μελανωτέρων χρωμάτων περιγράφων τὰ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν Ροντζιέρου, ὃς σὺν τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ κατωρθώμασιν ἀπεκεφάλισεν ἀναίτιως τὸν ἐπὶ πλοῦτῳ καὶ ἀρετῇ διακρινόμενον Μικρασιάτην Μέχραμον, ἐν Μυτιλήνῃ χάριν ἀσφαλείας διατρίβοντα, ὡς μὴ δυνηθέντα νὰ πληρώσῃ τὸ ζητηθὲν παρ' αὐτοῦ ὑπέρογκον χρηματικὸν ποσόν.

(2) Ὁ δεινὸς καὶ πανίσχυρος οὗτος ἐπιδρομὸς Πεδόγλης κατέστρεψεν ἰδίᾳ τὴν Καλλονὴν τῷ 1445, πόλιν μεγάλην εὐδαίμονα καὶ εὐτυχῆ τῆς Λέσβου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐποχῇ, κειμένην περὶ τὴν Ἀρίσθην, ὡς εἰκάζεται, ἦν οἱ Γαλετουῖοι εἶχον καταστήσει κέντρον ἐμπορίου σπουδαῖον καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον, πρὸ τῆς καταστροφῆς αὐτῆς.

θάνετο καὶ ἡ Μυτιλήνη μετὰ τοῦ κατέναντι Ἀδραμυττίου, ὅπερ ἦν κέντρον ἐμπορίου καὶ ἔθνικὸν προπύργιον⁽¹⁾ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, γενναιοτάτα ἀντιστὰν κατὰ τῶν ὑπὸ τῶν Λατίνων τῆς Κων. πόλεως αὐτοκρατόρων ἐκπεμφθειῶν στρατιῶν (1205—1262).

Τῷ 1333, ὁ τῆς Φωκαίας Γενοναῖος ἡγεμὼν Δομίνικος Κατάνης, κατέλαβε τὴν Μυτιλήνην⁽²⁾ καὶ τὰ λοιπὰ τῆς νήσου μέρη, ἐκτὸς τοῦ Μολύβου καὶ τῆς Ἐρεσσοῦ, τῇ βοήθειᾳ τοῦ τῆς Νάξου ἡγεμόνος Σανούδου καὶ τῶν Ἰωαννιτῶν τῆς Ρόδου, καὶ κατέστησεν αὐτὴν ἔδραν τῆς ἡγεμονίας αὐτοῦ, ἐξαπατήσας τοὺς ἰδίους αὐτοῦ συμβοηθοὺς καὶ συμμάχους, πρὸς οὓς πολλὰ καὶ μεγάλα εἶχεν ὑποσχεθῆ πρὸς ἐπίτευξιν τῶν κατακτητικῶν αὐτοῦ σκοπῶν· ἀλλ' ὁ τότε δραστήριος τοῦ Βυζαντίου αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος ἐπελθὼν κατ' αὐτοῦ μετὰ ἰσχυρᾶς ναυτικῆς δυνάμεως ἐξ 84 πλοίων ἀποτελουμένης, ἐξωθεῖ αὐτὸν τῆς νήσου (1335) καταλιπὼν ἡγήτορα καὶ κυβερνήτην αὐτῆς κατὰ τὴν ἀναχώρησίν του τὸν θεῖον αὐτοῦ Ἀλέξιον τὸν Φιλανθρωπινὸν (Νικηφ. Γρηγ. βιβλ. ΙΑ').

Τῷ 1355 ὁ τότε τοῦ Βυζαντίου αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος παρεχώρησε τὴν Λέσβον εἰς τὸν ἐκ τῶν εὐγενῶν Γενοναίων Φραγκίσκον Γατελοῦζον, ἀρχηγὸν τυγχάνοντα μικρᾶς τινος ναυτικῆς δυνάμεως ἐκ τῶν συνήθων πρὸς κατάληψιν τόπου τινὸς ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ὡς προῖκα τῆς μετ' αὐτοῦ συζευχθείσης ἀδελφῆς αὐτοῦ Μαρίας, ἔναντι τῶν πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ Θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως παρὰ τοῦ παρανόμως αὐτὸν κρατοῦντος Ἰωάννου τοῦ Κατακουζηνοῦ ἐκδουλεύσεων αὐτοῦ. Τὸ δὲ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἱστορικόν, κατὰ Δοῦκαν τὸν Βυζαντινὸν χρονογράφον, ἔχει ὡς ἑξῆς :

« Ἀποθνήσκων ὁ πατὴρ τοῦ Ἰωάννου, Ἀνδρόνικος Γ'. ὁ Παλαιολόγος, κατέλιπεν ἐπίτροπον, τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ἀνηλίκου τυγχάνοντος,

(1) Περὶ Ἀδραμυττίου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐποχῇ πολλά τὰ καλά πάντες ἐκ συμφώνου ἀναφέρουσιν οἱ σύγχρονοι Βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ.

(2) Πολλοὶ τῶν Γενουσίων καὶ τῶν ἄλλων τῆς Δύσεως ναυτικῶν τότε λαῶν, τὸ Αἰγαῖον διαπλέοντες ἐκυρίευσαν εὐκόλως, τὰς ἐν αὐτῷ ἀπροφυλάκτους καὶ παρημελημένας τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους νήσους τε καὶ παραλίους πόλεις. Καὶ ἄλλοι μὲν ἐξ αὐτῶν ἀποκαθίσταντο ἀκωλύτως μόνιμοι ἄρχοντες καὶ κυβερνήται ἐν αὐταῖς, ἄλλοι δὲ ἀνηλεῶς καὶ ἀπανθρώπως διήρπαζον αὐτὰς καὶ ἐπέστρεφον εἰς τὰς πατρίδας αὐτῶν ἄπειρα μεθ' ἑαυτῶν κομίζοντες λάφυρα.

Ἰωάννην τὸν Κατακουζηνόν· ἀλλ' οὗτος ἀπὸ ἐπιτρόπου ἐκήρυξεν ἑαυτὸν συμβασιλέα τοῦ βασιλόπαιδος καὶ κατέστησεν αὐτὸν γαμβρόν ἐπὶ θυγατρὶ. Μικρὸν ὅμως διήρκεσεν ἢ μεταξὺ γαμβροῦ καὶ πενθεροῦ ἀρμονία· δι' ὃ καὶ ἀπῆλθεν εἰς Εὐρώπην ὃ ρηθεῖς βασιλόπαις Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος καὶ ἱκανὸν χρόνον ἐκεῖ διέμενεν, ἀρίστης τυχῶν προστασίας καὶ ὑποστηρίξεως ἐκ μέρους πολλῶν ἡγεμόνων. Ἐπιστρέψας δ' αὐτόθεν τῇ βοηθείᾳ τοῦ Γενοναίου Φραγκίσκου Γατελούζου (ὃν ἐπιστρέφων ἐξ Εὐρώπης ἐν Τενέδῳ τὸ πρῶτον συνήνησε), κατέλαβεν ἐπιτηδεῖως τῇ ὑποδείξει καὶ ἐνεργείᾳ αὐτοῦ τὴν Κωνσταντινούπολιν, παραπλανήσας ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῶν ναυαγούντων, ἐν τρικυμῳδί τινὶ νυκτὶ, τοὺς φύλακας τῆς παραθαλασσίας πύλης τοῦ φρουρίου τῆς καλουμένης τῆς Ὀδηγητρίας (Ἀχῆρ-Καλί) δι' ἧς εἰσῆλθεν ἐν τῇ πόλει μετὰ τοῦ Γατελούζου καὶ τοῦ εὐαρίθμου αὐτῶν στρατοῦ, συγκειμένου ἐκ τῶν ναυτῶν τῶν δύο τοῦ βασιλόπαιδος πολεμικῶν πλοίων, καὶ τῶν ἐτέρων δύο τοῦ συναντιλήπτορος καὶ συμβοηθοῦ αὐτοῦ Φραγκίσκου Γατελούζου.

Οἱ Βυζαντινοὶ χρονογράφοι λόγον περὶ τοῦ ἱστορικοῦ τούτου γεγονότος ποιούμενοι ἀναφέρουσι σὺν τοῖς ἄλλοις, ὅτι οἱ ναῦται τῶν πλοίων τοῦ τε Βασιλόπαιδος καὶ τοῦ Γατελούζου ἔθρανον πύλους πηλίνους ἐλαίου κενούς, οὓς μεθ' ἑαυτῶν ἐπὶ σκοπῷ ἔφερον, καὶ ἄλλους πολλοὺς ἐποίουν θορύβους καὶ ταραχάς, ὡς δῆθεν κινδυνεύοντες ἐκ τῆς τρικυμίας, ὥστε ἠνάγκασαν τοὺς φύλακας τῆς πύλης τῆς Ὀδηγητρίας νὰ ἐξέλθωσι πρὸς παραλαβὴν τῶν νομιζομένων ναυαγῶν, οἵτινες ἐπιπεσόντες αὐθωρεὶ ἀπέκτειναν αὐτοὺς καὶ εἰσῆλθον οὕτω πάντες ἐν τῇ πόλει ἀνενοχλήτως κραυγάζοντες «Ζήτω ὁ νέος Βασιλεὺς Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος».

Ὁ νέος ἡγεμὸν τῆς Λέσβου Φραγκίσκος Γατελούζος κατελθὼν εἰς Μυτιλήνην περὶ τὰ τέλη τοῦ ἰδίου ἔτους μετὰ τῆς ἡγεμονίδος συζύγου του Μαρίας, περιεστοιχίζετο ὑπὸ πολλῶν Γενοναίων καὶ ἄλλων μισθοφόρων ξένων πρὸς περιφρούρησιν αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ ἄνευ τούτων, λέγει ὁ ἡμέτερος συμπολίτης Γῶγος, οὐδεμίαν θὰ εὕρισκέ ποτε ἀντίστασιν ἐκ μέρους τῶν κατοίκων τῆς νήσου, ὡς κατεδείχθη κατόπιν, διότι ἐξηντημένοι ὄντες οὗτοι ἐξ ὧν προγενεστέρως εἶχον ὑποστῆ ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν καὶ τῶν ἀλλεπαλλήλων κατακτήσεων, πᾶν ἄλλο διανοοῦντο ἢ νὰ ἀντιστῶσιν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ γαμβροῦ τοῦ Βασιλέως των.

Μὴ στερούμενος δὲ τῆς δεούσης φυσικῆς ἱκανότητος καὶ διοικητικῆς ἐμπειρίας ὁ νέος τῆς Λέσβου ἡγεμὸν, κατώρθωσεν ἐντὸς ὀλίγου ν' ἀναδείξῃ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν γεωργίαν τῆς νήσου (παρημελημένα ὄντα ταῦτα κατὰ πολὺ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐποχῇ), πλεῖστα ὅσα ἀγαθὰ καὶ κοινωφελῆ ἔργα διενεργήσας ἐν αὐτῇ, ὡς οἱ Βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ ἀναφέρουσι (Δουκ. IB').

Ὁ περὶ Γατελούζων ἰδιαιτέρως γράψας ἡμέτ. λόγιος συμπολίτης κ. I. Δελῆς ἀναφέρει σὺν τοῖς ἄλλοις, ὅτι ὁ ἡγεμὸν τῆς Λέσβου Φραγκίσκος Γατελούζος, ἐξώρισεν ἐκ τῆς νήσου τοὺς παρέχοντας πράγματα τῷ τόπῳ Ἀρμενίους, ἀποκαταστάντας ἐν τῇ νήσῳ Κῶ τῷ 1366(1), πρὸς δὲ, καὶ ὅτι ἀνεκαίνισε μεγαλοπρεπῶς τὸ φρούριον Μυτιλήνης (1373) καταστήσας αὐτὸ ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων καὶ σπουδαιότερων τότε ἐν τῇ Ἀνατολῇ.

Τὰ ἔχνη δὲ τοῦ ἐμπείρου καὶ συνετοῦ τούτου ἡγεμόνος τῆς Λέσβου ἀκολουθοῦντες καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐπὶ ἑκατὸν ἑπτὰ ἔτη ἡγεμονίας αὐτῶν καὶ οἱ τούτου διάδοχοι, κατώρθωσαν σεβόμενοι τὰ ἐπικυριαρχικὰ τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων δικαιώματα πάντοτε, ν' ἀναδείξωσι τὴν ἡγεμονίαν αὐτῶν ἐκ τῶν σπουδαιότερων καὶ πλουσιωτέρων ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ἡ Παλαιὰ Φώκαια, ἢ Αἶνος, ἢ Ἴμβρος, ἢ Θάσσος, ἢ Σαμοθράκη καὶ ἢ Λῆμος, εὕρισκοντο ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν. Βυζαντινοὶ Αὐτοκράτορες ὡς καὶ ἱππῶται τῆς Δύσεως ἐκ τοῦ οἴκου αὐτῶν πολλάκις ἐλάμβανον συζύγους, δεικνύοντες ἐκ τούτου τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐκτίμησιν καὶ ὑπόληψιν αὐτῶν. Αἰκατερίνη ἡ πρώτη σύζυγος τοῦ Δεσπότη τῆς Πελοποννήσου, καὶ εἶτα Αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου, ἦν θυγάτηρ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Λέσβου Δορίνου, τοῦ καὶ Νοταρᾶ Παλαιολόγου καλουμένου, συζευθεῖσα μετ' αὐτοῦ (1441) ὡς ὁ ἱστορ. Φραντζῆς ἐν τῷ Β'. αὐτοῦ βιβλ. ἀναφέρει. Ἐπίσης δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Τραπεζοῦντος Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Γατελούζων εἶχε λάβει σύζυγον διὰ τὸν δευτερότοκον αὐτοῦ υἱὸν Σκαντάριον (Ἀλέξανδρον).

Ἄπασαν τὴν προσοχὴν αὐτῶν ὅλοι διαδοχικῶς οἱ ἡγεμονεύσαν-

(1) Δεικνύεται θέσις τις ἐν Μυτιλήνῃ παρὰ τὸ ὑδραγωγεῖον ὡς νεκροταφεῖον τῶν Ἀρμενίων ἄλλοτε. Εἶνε δ' ἀξιοσημεῖωτον ὅτι ἡ παράδοσις τῶν κατοίκων πλὴν τούτου οὐδὲν ἄλλο ἀναφέρει περὶ αὐτῶν. Πρὸς Β. τῶν Παμφύλων παραθαλασσίως ὑπάρχει τοποθεσία τις Ἀρμένισσαι καλουμένη, ἄγνωστον πῶς.

τες ἐν Λέσβῳ Γατελοῦζοι, εἶχον συγκεντρώσῃ εἰς τὴν οἰκονομικὴν τῆς ἡγεμονίας αὐτῶν ἀνάπτυξιν καὶ προαγωγὴν, ἐξοικειωθέντες καὶ ἐξομοιωθέντες ἐν πολλοῖς μετὰ τῶν κατοίκων τῆς νήσου διὰ τῆς εἰλικρινοῦς καὶ ἀνεξιθρήσκου αὐτῶν διοικήσεως (1) δι' ἃ καὶ οὐδεμίαν ἔσχεν ἐπιρροὴν ἢ ἐξουσία αὐτῶν ἐπὶ τῶν πατρίων τῶν κατοίκων, μεθ' ὅλας τὰς ἐπιμόνους καὶ δραστηρίους προσηλυτιστικὰς ἐνεργείας τῶν Παππῶν τῆς Ρώμης(2), ὡς τοῦναντίον συνέβη εἰς πλείστας ἄλλας τοῦ Αἰγαίου νήσους καὶ τὰς Κυκλάδας, ἐν αἷς ἐδέσποζον οἱ Λατῖνοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐποχῇ διότι οὔτε λείψανα πολλὰ ὡς εἰς ἄλλους τόπους τοῦ ἡμετέρου Γένους Ἰταλικῆς γλώσσης διασώζονται εἰς τὰ στόματα τοῦ λαοῦ ἐν τῇ νήσῳ σήμερον, οὔτε ἐρείπια ναοῦ Δυτικῆς λατρείας ἀπαντῶνται που, οὔτε δυτικοφρονοῦσά τις γενεὰ σώζεται ἐξ ἐκείνων τῶν χρόνων, ὡς τοῦτο θὰ ἦτο ἐπόμενον νὰ συμβῇ βεβαίως συνεπεία τῶν συγγενικῶν δεσμῶν, οὓς διὰ τῶν συνοικεσίων συνέδεον οἱ ἡγεμόνες τῆς Λέσβου μετὰ τῶν ἐγκρίτων οἰκογενειῶν Μυτιλήνης. Τὰ μόνα δὲ τεκμήρια τῆς ἐν Λέσβῳ διαμονῆς αὐτῶν εἰσὶ γενεαλογικά τινα ὀνόματα σωζόμενα εἰς τινὰς οἰκογενείας ἐν Μυτιλήνῃ, οἷα τὰ : Γαγγάνης, Γρημάνης, Δομένικος, Σκαμπαβίας κλπ. Μοναδικὸν ἀληθῶς φαινόμενον τὸ τοιοῦτον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐποχῇ, ὅπερ καὶ τοὺς ἡγεμόνας τιμᾷ διὰ τὰ εὐγενῆ καὶ ἀνεξιθρησκα αὐτῶν

(1) Ὁ ἐπὶ Δορίνου ἐπισκεφθεὶς τὴν νήσον περιηγητὴς Κυριακὸς ὁ ἐξ Ἀγκῶνος, δὲν εὐρίσκει λέξεις πρὸς ἔκφρασιν τοῦ θαυμασμοῦ του διὰ τὴν ἀρίστην ἡγεμονικὴν πορείαν καὶ διαγωγὴν τοῦ ἡγεμόνος τούτου, ὅστις κατ' αὐτὸν ἐτύγχανεν ἐκ τῶν λογιωτέρων καὶ σπουδαιοτέρων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (I. Δελῆς).

(2) Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐν Λέσβῳ ἡγεμονίας τῶν Γατελοῦζων οἱ Πάππαι Ρώμης διώριζον ἐπισκόπους Μυτιλήνης ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι, ὧν οἱ ὀνομαστώτεροί εἰσι ὁ Λοδοβίκος Μπράβω καὶ ὁ Ἰουστινιάνης ὁ Χῖος. Ἰσχυρὸν δὲ θρησκευτικῶς καὶ τότε ἐν τῇ νήσῳ οἱ Ὀρθόδοξοι Μητροπολίται Μυτιλήνης καὶ Μηθύμνης ἐλευθέρως καὶ ἀκολύτως ἐξασκοῦντες τὰ ἑαυτῶν καθήκοντα. Ἀπορίας δ' ἄξιον ἀληθῶς τυγχάνει, ὅτι ἡ παράδοσις τῶν κατοίκων ἐν Λέσβῳ ἐλάχιστά τινα καὶ ὅλως ἀσήμαντα περὶ Γατελοῦζων διασώζει, ὅπερ ἀποδοτέον εἰς τὰ θρησκευτικὰ ἐν γένει αἰσθήματα καὶ φρονήματα τῆς τότε ἐποχῆς. Τὰ μᾶλλον δὲ τρανὰ μαρτύρια τῆς ἡγεμονίας αὐτῶν ἐν τῇ νήσῳ εἰσὶ τὰ σωζόμενα αὐτῶν νομίσματα φέροντα τὰ σύμβολα τῶν Βυζαντινῶν Ἀυτοκρατόρων ἀφ' ἑνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ ἴδιον αὐτῶν ὄνομα. Νομίσματά τινα τοιαῦτα εὐρίσκονται παρά τισι ἐν Μυτιλήνῃ καὶ Πλωμαρίῳ, ἅτινα ἠτύχησαμεν νὰ ἴδωμεν.

αἰσθήματα καὶ τοὺς κατοίκους τῆς Λέσβου γεραίρει διὰ τὴν ἀκλόνητον καὶ σταθερὰν αὐτῶν ἀφοσίωσιν καὶ ἐμμονὴν εἰς τὰ πάτρια!

ἡγεμόνες δ' ἐν Λέσβῳ ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Γατελοῦζων ὑπῆρξαν : Φραγκῖσκος Γατελοῦζος ὁ Α'. τῷ 1355—1376, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰάκωβος τῷ 1376—1397, ὁ Φραγκῖσκος Β'. τῷ 1397—1401, ὁ Δορῖνος τῷ 1401—1449, ὁ Δομίνικος (Κυριακὸς) τῷ 1449—1459 καὶ ὁ Νικόλαος τῷ 1459—1462.

Βεβαιοῦται δὲ παρὰ πολλῶν φιλαρχαίων Εὐρωπαϊῶν, ὅτι ἐν ταῖς δημοσίαις βιβλιοθήκαις τῆς Γενούης καὶ Βενετίας, πολλὰ ὑπάρχουσιν ἐπίσημα τῶν Γατελοῦζων ἡγεμόνων ἔγγραφα, ἱστορικὴν ἔχοντα σημασίαν, ἅτινα ἐξ ἀσυγγνώστου ἡμῶν ἀδιαφορίας μένουσιν εἰσέτι ἀνεξερεῦνητα.

Τῷ δὲ 1462 ὁ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους πορθητῆς Μωάμεθ ὁ Β'. ἔδραν ἤδη τῆς μεγάλης αὐτοῦ αὐτοκρατορίας ἔχων τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ τῆς 29ης Μαΐου τοῦ 1453 δὲν ἠδύνατο βεβαίως, λέγει ὁ ἡμέτ. συμπολίτης Π. Γῶγος, ν' ἀνεχθῇ ἡγεμονίσκους εἰς τὰ πρόθυρα τῆς πρωτεύουσος του, μεθ' ὅλην τὴν ὑπακοὴν καὶ προθυμίαν, ἣν οὔτοι ἐδείκνυον εἰς τὴν ἀπότισιν τοῦ ἐπιβληθέντος αὐτοῖς ἐτησίου φόρου τῶν 7300 χρυσῶν Βενετικῶν. Καὶ ἀπέσχε μὲν ἐπὶ τινὰ καιρὸν τῆς πραγματώσεως τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, ἀφήρεσεν ὁμως τὴν Λῆμνον καὶ τὴν Φώκαιαν ἀπὸ τῆς δεσποτείας τοῦ Γενουαίου ἡγεμόνος τῆς Λέσβου, καὶ προσήρτησεν εἰς τὸ ἀχανές αὐτοῦ κράτος. Πλὴν τούτου δὲ, δὲν ἔλειψαν καὶ ἄλλαι ἀφορμαὶ ὅπως ὁ πορθητῆς ἀπογυμνώσῃ τὸν Γενουαῖον πάσης ἀρχῆς. Τῷ 1457 ἔνδεκα πλοῖα σταλέντα ὑπὸ τοῦ Πάππα Καλλίστου τοῦ Γ'. πλήρη τολμηρῶν ἀνδρῶν, ἢ μᾶλλον ἐξησκημένων πειρατῶν, ἐπέδραμον τὰς νήσους Λῆμνον, Σαμοθράκην, Ἴμβρον καὶ Θάσσον, κτήσεις ἀπάσας τοῦ Πορθητοῦ, χωρὶς ὁ τῆς Λέσβου ἡγεμῶν συμφώνως πρὸς τὴν ἣν ἀνεδέξατο ὑπόσχεσιν νὰ ἀποκρούσῃ διὰ τῶν πλοίων του τὴν ἐπιδρομὴν(1). Ἐξοργισθεὶς ὁθεν

(1) Τὴν ὑπόσχεσιν ταύτην εἶχε δώσει ὁ τότε ἡγεμῶν τῆς Λέσβου Δομίνικος Γατελοῦζος τῷ Πορθητῇ, ὅτε μετέβη μετὰ τοῦ συμβούλου του Δούκα τοῦ Βυζαντινοῦ χρονογράφου εἰς προσκύνησιν αὐτοῦ ἐν τῷ ἐν Φιλιππουπόλει τότε στρατοπέδῳ του, ἣτις ἦν, νὰ ἐπιτηρῇ τὸ Ἀρχιπέλαγος καὶ τὰ Ἀσιατικὰ παράλια ἀπὸ τῆς Ἀσσοῦ μέχρι τοῦ Καΐκου, καταστάς οὕτω ὑπεύθυνος ἀπέναντι αὐτοῦ δι' ὅσας ζημίας ἤθελον τυχόν ὑποστῆ τὰ ὀθωμανικὰ πλοῖα ὑπὸ τῶν Πειρατῶν, ὅπερ ὡς εἰκόσ, ἦν λίαν δυσχερὲς καὶ σχεδὸν ἀκατώρθωτον, διὰ τὰς συνεχεῖς καθ' ἐκάστην ἐπιδρομὰς τῶν λυμαινομένων τὴν Μεσό-

ἐκ τούτου ὁ Πορθητῆς, ἐξέπεμψε κατὰ τοῦ Γατελούζου στόλον ὑπὸ τὸν ναύαρχον Ἰσμαήλ Πασᾶν· ἀλλ' ἡ ἐκστρατεία αὕτη ἀπέτυχεν, ὁ δὲ Πορθητῆς ἐπὶ μείζονας θριάμβους τραπεῖς ἀνέβαλε πρὸς καιρὸν τὴν τιμωρίαν τοῦ Γενοαίου.

Ἄλλ' ἐν τέλει ἐσήμανε καὶ ἡ ὥρα τῆς καταλύσεως τῆς ἐν Λέσβῳ δεσποτείας τῶν Γενοαίων. Ὁ μέγας τότε Πορθητῆς ἐν θριάμβῳ ἐπανακάμψας ἐκ τῆς Βλαχίας, ἐκήρυξε πάραυτα τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Λέσβου. Τῆς νήσου ἤρχεν ἤδη ἀπὸ τοῦ 1458 ὁ Νικόλαος Γατελούζος, δολοφονήσας τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Δομένικον ἵνα ἀρπάσῃ τὴν ἐξουσίαν⁽¹⁾. Ὁ νέος ἡγεμὼν μαθὼν τὰς κατ' αὐτοῦ γενομένας παρασκευὰς μετὰ μεγάλης σπουδῆς ἐπεχείρησε καὶ οὗτος τὴν ὀχύρωσιν τῆς Μυτιλήνης. Καὶ δὴ ἀνώρυξε περὶ αὐτὴν τάφρους βαθεῖας, ἤγειρε προχώματα, κατεσκεύασε προμαχῶνας, εἰσήγαγε τροφὰς καὶ πλεῖστα ἄλλα τοῦ πολέμου ἐφόδια, καὶ συνήγαγε πεντακισχιλίους πολεμιστὰς μετὰ πάντων τῶν ἀπαιτουμένων αὐτοῖς πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ φρουρίου ὅλον δὲ τὸ ἐν τῇ πόλει πλῆθος, πλὴν τῶν μαχίμων, συνεποσοῦτο εἰς εἴκοσι χιλιάδας ψυχὰς, γυναικῶν καὶ παίδων συμπεριλαμβανομένων, κατὰ Δούκαν τὸν ἱστορικόν.

Ὁ Πορθητῆς ἀπολύσας τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ στρατοῦ μεθ' οὗ εἶχεν ἐκστρατεύσει κατὰ τῆς Βλαχίας, καὶ παραλαβὼν τὸ λοιπὸν ἐπήρχετο κατὰ τῆς Λέσβου, αὐτὸς μὲν κατερχόμενος διὰ τῆς Ἀσίας, τὸν δὲ στόλον ἐξ 70 ἢ κατ' ἄλλους ἐξ 110 πλοίων συγκείμενον ἐκπέμψας μετὰ πάντων τῶν εἰς πολιορκίαν ἐπιτηδείων. Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ φθινοπώρου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ὁ μὲν στόλος κατέπλεεν εἰς Μυτιλήνην, ὁ δὲ Πορθητῆς ἐστρατοπέδευσε εἰς τὴν

γειον πανισχυρῶν τότε πειρατῶν. Τὴν ἀδυναμίαν δ' αὐτοῦ ταύτην εἰς τοῦτο, ἐξελάμβανεν ὁ Πορθητῆς ὡς συμμετοχὴν εἰς τὴν τῶν λαφύρων διανομὴν μετὰ τῶν τοῦ Αἰγαίου Πειρατῶν, ὅπερ συμμερίζονται τινες τῶν συγχρόνων ἱστορικῶν.

(1) Ἡ σκληρὰ καὶ ἀπάνθρωπος αὕτη πράξις τοῦ τελευταίου ἡγεμόνος τῆς Λέσβου Νικολάου, ὡς καὶ ἡ προγενεστέρα σφαλερὰ καὶ ἀκαταλόγητος αὐτοῦ διαγωγή καταδεικνύουσιν, ὅτι ἐστερεῖτο οὗτος τῆς παρὰ πάντων ὁμολογουμένης ἀρετῆς καὶ γενναιοφροσύνης τῶν προκατόχων αὐτοῦ· τοῦτο δ' ἐπιβεβαιῶσι πληρέστατα καὶ αὐτὰ τὰ ἔσχατα τοῦ βίου αὐτοῦ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς νήσου, λίαν σκιερὰ καὶ ἀπαίσια τυγχάνοντα ὑπὸ ἔποψιν συνειδήσεως καὶ ἀνθρωπισμοῦ. Συνεργάτης δὲ εἰς τὴν δολοφονίαν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Δομενίκου ἦν Λουκάς ὁ ἀδελφός, ἡ κατ' ἄλλους ἀνεψιὸς αὐτοῦ.

ἀπέναντι ἡπειρον, περὶ τὸ Ἁγιασματίον. Μετὰ μικρὰν δ' αὐτόσε ἀνάπαυλαν διαβὰς εἰς Λέσβον προσεκάλεσε τὸν ἡγεμόνα νὰ παραδώσῃ τὴν νῆσον, ὑπισχνόμενος αὐτῷ ἄλλην χώραν ἰκανὴν πρὸς διατροφήν· ἀλλ' οὗτος ἀπέρριψε τὰς προτάσεις αὐτοῦ ἀπαντήσας: «Οὐκ ἔστι δυνατόν παραδοῦναι τὴν πόλιν καὶ τὴν νῆσον, εἰμὴ πρῶτον αὐτοὶ πολεμικῶ νόμῳ κταθῆσονται» (Δούκας βιβλ. ΙΘ').

Τοιαύτην ὑπερήφανον ἀπάντησιν λαβὼν ὁ Πορθητῆς, αὐτὸς μὲν πρὸς ἀποφυγὴν ἐνδεχομένης ἀπροόπτου τινὸς ἐπιθέσεως παρὰ τῶν ὑπὸ τοῦ Γατελούζου ἐκ Δύσεως ἀναμενομένων ναυτικῶν ἐπικουριῶν, διεπέρασε καὶ αὐθις εἰς Ἁγιασματίον, τὴν δὲ πολιορκίαν καὶ ἄλωσιν τῆς Μυτιλήνης ἀνέθηκεν εἰς τὸν Βεζύρην αὐτοῦ Μαχμούτ Πασᾶν. Οὗτος διαιρέσας κατὰ μοίρας τὸν στρατὸν καὶ πανταχόθεν κατὰ τε γῆν καὶ θάλασσαν ἀποκλείσας τὴν πόλιν, ἤρχισε νὰ καταπυροβολῇ τὰ τεῖχη καὶ τὰ ἐντὸς αὐτῶν δι' ὄλμων, ὧν αἱ σφαιραὶ πίπτουσαι ἐνδον τῆς πόλεως καὶ θανάτους ἐπέφερον συχνούς, καὶ εἰς μεγάλην ταραχὴν ἐνέβαλον τοὺς πολιορκουμένους. Ἡ πολιορκία ἐξηκολούθει καὶ ἡ πόλις ἀνθίστατο ἤδη ἡμέρας εἴκοσι καὶ ἐπιά. Ἄλλ' ἐκ τῶν συχνῶν σφαιροβολισμῶν πολλὰ ῥήγματα ἐγένοντο εἰς τὰ τεῖχη, πολλοὶ πύργοι καὶ προμαχῶνες κατέπεσαν, μέρος δὲ τῆς πόλεως παρὰ τὸ Μελανούδιον⁽¹⁾ κατεστράφη ἐξ ὀλοκλήρου.

Ἀπογνοὺς τότε ὁ ἡγεμὼν Νικόλαος, ἐξέπεμψε πρεσβείαν πρὸς τὸν πολιορκητὴν Μαχμούτ Πασᾶν προτείνων νὰ παραδώσῃ τὴν πόλιν καὶ τὴν νῆσον τῷ Πορθητῇ, ἐὰν οὗτος παρεχώρῃ αὐτῷ πρόσοδον καὶ χώραν ἄλλην ἴσην πρὸς ἣν ἐκέκτητο. Ὁ Βεζύρης παραδεχθεὶς τὰς προτάσεις τοῦ ἡγεμόνος ἀνεκοίνωσεν αὐτὰς εἰς τὸν ἀντικρὺ διατρίβοντα Πορθητὴν, οὗτος δὲ ἐπιδοκιμάσας αὐτὰς διεπέρασε παραχρῆμα εἰς τὴν νῆσον καὶ προσεκάλεσε τὸν Γατελούζον εἰς ὑπογραφὴν τῶν συνθηκῶν. Ἐξῆλθεν ὁ Νικόλαος μεθ' ἀπάντων τῶν προκρίτων πολιτῶν, κομίζων τὰς κλεῖς τῆς πό-

(1) Ἄγνωστον ποῦ ἀκριβῶς ἔκειτο ἡ τοποθεσία αὕτη. Ὁ Γ. Ἀριστείδης ἐν τῇ τετραλογίᾳ αὐτοῦ ὑποθέτει ὅτι ἦτο ὁ νῦν τουρκιστὶ καλούμενος Καρά-Τεπές, εἰκάζων τοῦτο ἐκ τῆς ὀνομασίας τῆς θέσεως, δηλοῦσης λοφίσκον μέλανα, ἀλλὰ διὰ λόγους πλείστους, καὶ ἰδίᾳ διὰ τὴν μεγάλην ἀπὸ τῆς πόλεως ἀπόστασιν αὐτῆς, δυσκόλως τοῦτο στηρίζεται, ὡς φρονοῦμεν. Πρὸ αὐτοῦ δὲ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, πλησιέστερον τῆς πόλεως, φαίνονται θεμέλια τινὰ ἀρχαίας οἰκοδομῆς, ἅτινα πιθανὸν νὰ ἦσαν τοῦ προμαχῶνος τοῦ Μελανουδίου.

λεως εἰς ἔνδειξιν τελείας ὑποταγῆς. Ἐπικυρωθεισῶν δὲ τῶν συνθηκῶν ἐγένετο ἡ παράδοσις τῆς πόλεως, καὶ εἶτα αὐτὸς οὗτος ὁ Ἡγεμὼν, ἢ κατ' ἄλλους ὁ γραμματεὺς αὐτοῦ, περιελθὼν τὴν νῆσον παρέδωκε καὶ τὰς λοιπὰς αὐτῆς πόλεις καὶ τὰ φρούρια, Μολύβου, Ἐρεσσοῦ, Αὐγερινοῦ (;) καὶ Ἀγίων Θεοδώρων (;) εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Πορθητοῦ. Καὶ ἔκτοτε, ἦτοι ἀπὸ τῆς 16ης Σεπτεμβρίου τοῦ 1562 διατελεῖ ὑπὸ τὴν διακυβέρνησιν τῶν διαδόχων αὐτοῦ(1).

Οἱ διασημότεροι τῆς Λέσβου ἄνδρες ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον.

Οἱ μᾶλλον ἐπὶ σοφία, ποιητικῇ δεινότητι, καὶ ἀρετῇ διακριθέντες τῆς Λέσβου ἄνδρες κατὰ τὴν ἀρχαίαν κλασικὴν αὐτῆς ἐποχὴν εἰσὶν : Πιπτακὸς ὁ ἐκ Μυτιλήνης, εἰς τῶν ἑπτὰ τῆς Ἑλλάδος σοφῶν (627 π. Χ.), Σαπφὼ ἡ περιάκουστος ποιήτρια ἐκ Μυτιλήνης(2) δεκάτη κληθεῖσα Μοῦσα ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος (612)(3), οἱ διάσημοι

(1) Περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Μυτιλήνης ἰκανὰ ἰδιαιτέρως ἔγραψεν ὁ μακαρ. ἐλλόγιμος συμπολίτης Γ. Ἀριστείδης Πάππης ἐν τῇ τετραλογία αὐτοῦ, ὡς καὶ ὁ κ. Ἰωάννης Δελῆς ἐν τῇ περὶ Γετελούζων ἀξιολόγῳ αὐτοῦ πραγματείᾳ. Ἀμφότεροι δὲ οἱ ἐλλόγιμοι οὗτοι συμπολίται ἀναφέρουσιν ὀλίγα τινὰ καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν, ἐξ ἀσφαλῶν πηγῶν ταῦτα ἀρνούμενοι : περὶ ἀποικισμοῦ τῶν ἐγκριτωτέρων οἰκογενειῶν Μυτιλήνης ὑπὸ τοῦ Πορθητοῦ εἰς Κων(ο)πολιν, περὶ τῶν διοικητῶν τῆς νήσου (Ναζήρων) καὶ τοῦ κυβερνητικοῦ αὐτῶν ἐν γένει συστήματος κλπ., ἅτινα θέλουσι χρησιμεύσῃ ὡς πρῶται ἀφορμαὶ τῆς ἀπὸ τῆς ἀλώσεως μέχρι τοῦδε συγχρόνου ἱστορίας τῆς νήσου ἣτις γενήσεται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κατὰ καιροὺς πληροφοριῶν τῶν διαφόρων Εὐρωπαϊῶν περιηγητῶν ἐν τῇ νήσῳ, τῆς παραδόσεως τῶν κατοίκων, τῶν διασωζομένων ἐγκυκλίων, φερμανίων καὶ ἄλλων ἐπισήμων ἐγγράφων τῶν Πατριαρχείων, τῶν κωδίκων τῶν κοινοτήτων, καὶ τῶν μοναστηρίων τῆς νήσου κλπ.

(2) Φρονοῦσι τινες τῶν ἱστορικῶν, ὅτι ἡ διάσημος τῆς Λέσβου ποιήτρια Σαπφὼ, κατήγετο ἐξ Ἐρεσσοῦ, ἄλλοι δὲ, οἱ καὶ μᾶλλον ἀξιόπιστοι, ὅτι πλὴν τῆς Μυτιληναίας Σαπφῶς θυγατρὸς τοῦ Σκαμανδρονύμου, ὑπῆρχε καὶ ἑτέρα τις ὁμώνυμος αὐτῇ ἐξ Ἐρεσσοῦ.

(3) Περὶ τῆς ποιητρίας Σαπφῶς τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα ἀναφέρει ὁ Πλάτων :

“ Ἐννέα τὰς Μούσας φασὶν τινες ὡς ὀλιγώρως ”

“ Ἦνιδε καὶ Σαπφὼ Λεσβόθεν ἡ δεκάτη. ”

μουσικοὶ καὶ ποιηταὶ Ἄλκαϊος ὁ ἐκ Μυτιλήνης, Τέρπανδρος ὁ ἐξ Ἀντίσσης, Ἀρίων ὁ ἐκ Μηθύμνης, καὶ Λέσχης ὁ ἐκ Πύρρας(1) Ἑλλάνικος ὁ ἐκ Μυτιλήνης δεινὸς ἱστορικός (496) Θεόφραστος ὁ διάσημος ἐξ Ἐρεσσοῦ φιλόσοφος καὶ βοτανικὸς ἀντάξιος τοῦ Ἀριστοτέλους διάδοχος καὶ μαθητῆς (371), Θεοφάνης ὁ ἐκ Μυτιλήνης ἐπιστήθιος τοῦ Μεγάλου Πομπηίου φίλος καὶ δόκιμος ἐπὶ τῆς Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς συγγραφεὺς, καὶ πλεῖστοι ἄλλοι μνήμης ἀξιοὶ μουσικοὶ, λογογράφοι καὶ ποιηταὶ ἐκ διαφόρων τῆς νήσου πόλεων ὀρμώμενοι. Α'. Μυρσίλος ὁ Μηθυμναῖος συγγραφεὺς τῶν Λεσβιακῶν ἐξ ὧν πολλὰ ἠρύσθησαν οἱ περὶ Λέσβου γράψαντες, Στράβων, Πλίνιος καὶ Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς. Β'. Κηπίων ὁ Μυτιληναῖος κιθαροδὸς ἐπιστήθιος τοῦ Τερπάνδρου φίλος καὶ μαθητῆς, ἐπινοήσας νέον εἶδος κιθάρας, ἐπωνομασθείσης παρὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, Ἀσιάς. Γ'. Φανίας ὁ Ἐρέσιος περιπατητικὸς φιλόσοφος, φίλος τοῦ Θεοφράστου καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους μαθητῆς. Δ'. Ἄλκαϊος ὁ ἐκ Μυτιλήνης δόκιμος ἐπικός ποιητῆς. Ε'. Φρύνης ὁ Μυτιληναῖος ἄριστος μουσικὸς, νικήσας ἐπ' ἀρχοντος Καλλίου ἐν τῷ Παναθηναίῳ ἀγῶνι πάντας τοὺς συγχρόνους αὐτοῦ μουσικούς (456 π. Χ.) ΣΤ'. Διονύσιος ὁ ἐπικληθεὶς Σκυτοβραχίων ἀρχαῖος ἐκ Μυτιλήνης ἐποποιὸς, ζήσας κατὰ τὸν 6ον π. Χ. αἰῶνα. Ζ'. Θεόλυτος ὁ Μηθυμναῖος ἐποποιὸς συντάξας βακχικὰ ἔπη καὶ χρονικὰ τῶν Λεσβίων εἰς ἑξάμετρον ἠρωϊκόν. Η'. Ἀρχύτας ὁ ἐκ Μυτιλήνης μουσικὸς, ὃν ὁ Ἀθηναῖος καλεῖ ἀρμονικόν, Θ'. Εὐαινητίδης ὁ Μυτιληναῖος ἐνδοξὸς κιθαροδὸς, ἀρχαιότερος τοῦ Φρύνιδος, Ι'. Ἡράκλειτος ὁ Μηθυμναῖος, συγγραφεὺς, κατὰ Διογένην τὸν Λαέρτιον, Μακεδονικὴν ἱστορίαν, ΙΑ'. Αἰσχίνης ὁ δεινὸς ἐκ Μυτιλήνης ρήτωρ, κληθεὶς ὑπὸ τοῦ Λαερτίου Ρητορομάστιξ, ΙΒ'. Ἐρμείας ὁ ἐκ Μηθύμνης ἱστορικός, συγγραφεὺς κατὰ τὸν Ἀθηναῖον, ἱστορίαν τῶν ἐν Σικελίᾳ συμβεβηκότων (378 π. Χ.), ΙΓ'. Χάρης ὁ Μυτιληναῖος ἱστορικός, συγγραφεὺς τὴν ἱστορίαν τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου ἐξ ἧς πολλὰ ἠρύσθησαν ὁ Πλούταρχος καὶ ὁ Ἀθηναῖος, ΙΔ'. Ἀγήνωρ ὁ ἐκ Μυτιλήνης περιάκουστος μουσικὸς, ἰδρύσας σχολὴν

(1) Ἡ ἀκριβὴς χρονολογία ἐνὸς ἐκάστου τῶν τεσσάρων μεγάλων ποιητῶν καὶ μουσικῶν τῆς Λέσβου ἀγνοεῖται, ὑποτίθεται δὲ, ὡς πάντες οἱ ἱστορικοὶ ὁμοφώνως περὶ τούτου ἀποφαινόμενοι, ὅτι ἔζησαν κατὰ τὸν 6ον π. Χ. αἰῶνα. Ὁ δὲ Ἄλκαϊος ὅτι ἦν σύγχρονος τοῦ Πιπτακοῦ καὶ τῆς Σαπφῶς, οὐδεὶς περὶ τούτου ἀντιλέγει.

μουσικῆς, πολλοὺς καὶ ἐκλεκτοὺς μουσικοὺς καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα ἀναδείξασαν, ΙΕ'. Κρατῖνος ὁ Μηθυμναῖος μουσικὸς, ὃν ὁ Ἀθηναῖος καλεῖ Ψυλοκιθαριστὴν, ΙΣΤ'. Κράτιππος ὁ ἐκ Μυτιλήνης περιπατητικὸς φιλόσοφος ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος μνημονεύομενος, ΙΖ'. Σκάμων ὁ ἐκ Μυτιλήνης ἱστορικὸς, ΙΗ'. Πραξιφάνης ὁ ἐκ Μυτιλήνης φιλόσοφος, ΙΘ' Κινησίας ὁ Μυτιληναῖος, ἄριστος μουσικὸς, Κ'. Κριναγόρας ὁ ἐκ Μυτιλήνης ἐπιγραμμάτων ποιητῆς, ΚΑ'. Καλλίας ὁ ἐκ Μυτιλήνης ἱστορικὸς, ΚΒ'. Διοφάνης ὁ ἐν Ρώμῃ διαπρέψας ἐπὶ τῶν Γράκχων, ἐκ Μυτιλήνης ἱστορικὸς, ΚΓ'. Ξενοφάνης ὁ ἐκ Μυτιλήνης ποιητῆς, ΚΔ'. Λεσβῶναξ ὁ ἐκ Μυτιλήνης φιλόσοφος, διαπρέψας ἐν Ρώμῃ κατὰ τὴν τοῦ Αὐγούστου ἐποχὴν, ΚΕ'. Ποτάμων ὁ τοῦ Λεσβῶνακος υἱὸς, μεγάλως ἐν Μυτιλήνῃ ἀναδειχθεὶς, εἰς ὃν ἀνήκεν ἢ αὐτόθι ἀνευρεθεῖσα ἔδρα, ΚΣΤ'. Σκαμάνδριος ὁ ἐκ Μυτιλήνης ἀθλητῆς Ὀλυμπιονίκης ἀναδειχθεὶς, κατὰ Διόδωρον Σικελιώτην, ΚΖ'. Ἡρυννα, Παμφύλη καὶ Δεμοφίλη αἱ ἐκ Μυτιλήνης ποιήτριαι κλποί.

Εἶνε δὲ λυπηρὸν, ὡς οἱ περὶ τῶν ἀρχαίων ἐπισήμων ἀνδρῶν τῆς Λέσβου γράψαντες ἀποφαίνονται, ὅτι ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν ὀλίγιστα ὁ πανδαμάτωρ χρόνος ἡμῖν διέσωσεν, ἅτινα πολλὴν ἐπιμαρτυροῦσι τὴν ἀξίαν καὶ σπουδαιότητα τῶν συγγραφέων αὐτῶν. Τὰ ἔργα τοῦ Ἀλκαίου καὶ τῆς Σαπφοῦς τάττονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων μεταξὺ τῶν πρώτων Ἑλλήνων λυρικῶν ποιητῶν⁽¹⁾, τὰ δὲ ἱστορικὰ τοῦ Ἑλλανίκου, ὡς καὶ ὅλα ἐν γένει τὰ συγγράμματα τοῦ Θεοφράστου, θεωροῦνται παρ' ὅλων τῶν ἱστορικῶν ἐκ τῶν μᾶλλον κλασικῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλ. ἐποχῆς.

Ἀναφέρεται δὲ σὺν τούτοις παρ' ὅλων ἐν γένει τῶν ἱστορικῶν, οἵτινες πολλὰ τὰ καλὰ ἰδιαιτέρως περὶ τῶν Λεσβίων ποιητῶν ἔγραψαν, ὅτι πρῶτος ὁ Τέρπανδρος κατέστησε τὴν λύραν ἐπτάχορδον, οὔσαν τετράχορδον μέχρι τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, διὰ τὸ ὅποιον ἀναφέρει που ὁ ἴδιος κατὰ Στράβωνα καὶ Εὐκλείδην τὰ ἑξῆς: «ἡμεῖς τοι τετράγηρον ἀποστέρξαντες ἀοιδὴν ἐπτατόνῳ φόρμιγγι νέους κελαδήσομεν ὕμνους» (Εὐκλ. εἰσαγωγ. Ἄρον. σελ. 19) Ὁ Τέρπανδρος, κατὰ τοὺς αὐτοὺς ἱστορικοὺς, ἀνεδείχθη ἰδίᾳ ἐν Σπάρτῃ

(1) Ἐκ τῶν 4ων συνήθως ὀριζομένων εἰδῶν τῆς λυρικῆς ποιήσεως, τοῦ Ἰωνικοῦ, τοῦ Αἰολικοῦ, τοῦ Δωρικοῦ καὶ τοῦ Ἀττικοῦ, τὸ Αἰολικὸν ἐκαλλιεργήθη πρὸ πάντων ἐν Λέσβῳ ὑπὸ τοῦ Ἀλκαίου καὶ τῆς Σαπφοῦς, λέγει ὁ σοφὸς Βέλκερος καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν νεωτέρων κριτικῶν.

ἐνθα τὸ πλεῖστον τῆς ζωῆς διήνυσε. Κερδίσας δ' αὐτόθι ἐν τοῖς Καρνείοις τὴν νίκην κατὰ τῶν ἐφαμίλλων τῆς δόξης αὐτοῦ καὶ ἐπιδείξας τοῖς ὑπὸ τῆς διχονοίας καταπονουμένοις Λακεδαιμονίοις τὰ λαμπρὰ αὐτοῦ προτερήματα, μέγα μεταξὺ ἐκείνων παρεσκεύασεν ἑαυτῷ ὄνομα, βελτιώσας καὶ τακτοποιήσας σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν μουσικὴν. Ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ περὶ μουσικῆς βιβλίῳ αὐτοῦ, (Κεφ. 3), ἀναφέρει, ὅτι πρῶτος ὁ Τέρπανδρος προσήρμοσε βεβαίαν καὶ σταθερὰν μελωδίαν εἰς τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου, τετράκις ἐπανελημμένως νικήσας εἰς τοὺς μουσικοὺς ἀγῶνας τῶν Δελφῶν. Ὁ δὲ Ἡρόδοτος λόγον περὶ Ἀρίονος ποιούμενος (βιβ. Ι. 24) ἀνακηρύττει αὐτὸν ὡς τὸν πρῶτον τοῦ διθυράμβου ἐφευρέτην. Ἀναφέρει δὲ περὶ αὐτοῦ, ὅτι διήγαγε τὸ πλεῖστον τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐν Κορίνθῳ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Περιάνδρου, καὶ ὅτι κατόπιν μετέβη ἐκεῖθεν εἰς Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν, ἐνθα μεγάλα πλούτη ἀπέκτησε διὰ τῆς μουσικῆς καὶ ποιητικῆς αὐτοῦ δεινότητος καὶ ἐμπειρίας, τοῦθ' ὅπερ, ἐπιβεβαιοῖ καὶ ἡ μυθώδης περὶ αὐτοῦ διήγησις, ἣν αὐτὸς ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει, ὅτι ῥιφθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν συνεπεία ἐπιβουλῆς κακούργων Κορινθίων ναυτῶν, μετεφέρθη ὑπὸ δελφίνου ἀπὸ τοῦ Τάραντος εἰς τὸ Ταίναρον χάριν τῆς ἑξαισίας αὐτοῦ μελωδίας. Καὶ ὁ ἀρχαιότερος δ' αὐτοῦ Λέσχης, ὡς τινες τῶν συγγραφέων ἀναφέρουσιν, ἐκ τῶν πρώτων ἐτύγχανε κυκλικῶν ποιητῶν, ποιήσας «τὴν μικρὰν Ἑλλάδα», ἣν πολλοὶ τῶν ἱστορικῶν θεωροῦσι τὸ περιεκτικώτερον ἔργον τῶν Τρωϊκῶν ἐπῶν· διὸ καὶ τὰ ἴχνη αὐτοῦ ἠκολούθησε, κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς συγγραφεῖς, ὁ Πίνδαρος καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν τῆς μεταγενεστέρως ἐποχῆς ἐποποιῶν.

Οἱ Λέσβιοι, ὡς ἐκ πολλῶν τοῦτο δηλοῦται, μεγάλως εἶχον ἐπιδώσει κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους εἰς τὴν μουσικὴν· δι' ὃ μυθολογεῖται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, ὅτι ἡ κεφαλὴ καὶ ἡ λύρα τοῦ Ὀρφέως ῥιφθεῖσα ὑπὸ τῶν Μαινάδων εἰς τὸν Ἐβρον ποταμὸν, ἐσύρθησαν ὑπὸ τῶν κυμάτων μέχρι τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀντίσσης καὶ ἔκτοτε ἡ Λέσβος ἐγένετο τὸ προσφιλὲς κατοικητήριον τῶν Μουσῶν. Καὶ αὐταὶ δὲ αἱ ἀηδόνες ἐλέγετο, ὅτι ἔψαλλον μελωδικώτερον ἐν Λέσβῳ ἢ ἀλλαχοῦ. Ἐκ τούτου δὲ πολλοὶ τῶν συγγραφέων ὀρμώμενοι ἀποφαίνονται, ὅτι ἡ ποίησις ἀνέκαθεν πολλὰ καὶ μέγала ὀφείλει τῇ θαυμασίῳ ἐν Λέσβῳ ἀναπτυχθείσῃ μουσικῇ.

Τὰ περὶ τοῦ βίου δὲ τῆς Σαπφοῦς διαθρυλλούμενα, καὶ ἰδίᾳ τὰ

τοῦ ἔρωτος αὐτῆς μετὰ τοῦ Φάωνος, ἀβέβαια καὶ μυθώδη εἰσὶ κατὰ τοὺς πλείστους τῶν ἱστορικῶν, οἵτινες ἀποδίδουσιν αὐτὰ εἰς τοὺς ἀρχαίους κωμικούς ποιητὰς, τοὺς πλεῖστα ὅσα ἀπρεπῆ καὶ παράδοξα περὶ τῶν ἡθῶν τῶν Λεσβίδων διαδώσαντας χάριν τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες δυσμενῶς τῇ νήσῳ ἀπὸ τοῦ πολέμου τοῦ Σιγείου διέκειντο, βαρέως φέροντες τὴν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐποχῇ δεικνυμένην αὐτῆς ἀνάπτυξιν καὶ προαγωγήν.

Αἱ Λεσβίδες, κατὰ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, δὲν διετέλουν κατὰ κλειστοὶ ἐν τῷ γυναικωνίτῃ ὡς αἱ γυναῖκες τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν πλείστων Ἰωνικῶν πόλεων, ἀλλ' ἐξήρχοντο ἐλεύθεραι, καὶ ἐλευθέρως μετ' ἀνδρῶν συναναστρέφοντο, ἀναπτύσσουσαι οὕτω τὰς γνώσεις καὶ τὸ πνεῦμα αὐτῶν. Ἐντεῦθεν δὲ, κατὰ ἰὸν σοφὸν Γερμανὸν Πλένιον καὶ τὸν δεινὸν κριτικὸν Βέλκερον, καὶ αἱ περὶ τῶν ἡθῶν αὐτῶν ὑπὸ τῶν Ἀττικῶν κωμικῶν διαδοθεῖσαι δυσφημίαι, εἰς τὰς ὁποίας οὐκ ὀλίγον συνειτέλει ἄλλως τε καὶ ἡ ἐν Μυτιλήνῃ περὶ κάλλους τελουμένη ἑορτὴ «Τὰ Καλλιστεῖα»⁽¹⁾ καθ' ἣν ἡ περικαλλεστέρα τῶν Λεσβίδων ἑστεφανοῦτο καὶ ἀνεκηρύσσεται ἐν τῷ τῆς Ἡρας τεμένει ἐνώπιον τῶν ἐξ ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Μ. Ἀσίας προσερχομένων θεατῶν (Λέσ. 158).

Ὁ Ὅμηρος περὶ Λεσβίδων λόγον ποιούμενος ἀναφέρει τὰ ἑξῆς :

«Δώσω δ' ἑπτὰ⁽²⁾ γυναῖκας ἀμύμονα ἔργα ἡδυίας
Λεσβίδας· ἃς, ὅτε Λέσβον Εὐκτιμένην ἔλεν αὐτὸς,
Ἐξελόμην· αἱ κάλλει ἐνίκων φῦλα γυναικῶν» (Ἰλ. I, 129).

Καὶ ταῦτα μὲν, ἐξ ὅσων οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς οὖς κατὰ τὸ ἐνὸν ἡδυνήθημεν ν' ἀκολουθήσωμεν περὶ τῶν διασημοτέρων ἀνδρῶν τῆς Λέσβου ἀναφέρονσιν, ὁ δὲ ἀείμνηστος σοφὸς Κοραῆς, ὡς καὶ τινες ἄλλοι τῶν νεωτέρων κριτικῶν, πολλὰ ἰδιαίτερος περὶ τοῦ πρωτεύοντος Ἐρεσσίου φιλοσόφου δεινοῦ συγγραφέως καὶ βοτανικοῦ πραγματεύονται, ἐκ τῶν ἀρχαίων ἱστορικῶν καὶ τῶν διασωθέντων ὀλίγων αὐτοῦ συγγραμμάτων ταῦτα ἀρνούμενοι, ἐξ ὧν ἀποσπῶμεν ὀλίγα τινὰ, τὰ μᾶλλον σπουδαιότερα, τὰ ἑξῆς :

(1) Ὁ ἐν Βουδαπέστη τῆς Οὐγγαρίας ὡς καὶ ἐν Παρισίοις τελεσθεῖς πρότινων ἐτῶν συναγωνισμὸς τῆς ὠραιότητος τυγχάνει ἴσως τούτου ἀπομίμησις ;

(2) Λέγει ὁ Ἀγαμέμνων πρὸς τὸν Ἀχιλλεῖα κατὰ τὴν τοῦ Ὀμήρου ἀφήγησιν.

Ὁ Θεόφραστος μικρὸς ἔτι ὢν, ἔσχεν ἐν Ἐρεσσῷ παιδαγωγὸν τὸν συμπολίτην αὐτοῦ Ἀλκιππον. Μετὰ δὲ ταῦτα, ἀπελθὼν εἰς Ἀθήνας ἐγένετο ἐπὶ τινα καιρὸν μαθητῆς τοῦ Πλάτωνος καὶ εἶτα τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅστις κατιδὼν τὴν ἔξοχον αὐτοῦ νοημοσύνην καὶ φιλομάθειαν προήγαγε καὶ ἀνέδειξεν αὐτὸν τὸν ἐπιφανέστερον τῶν μαθητῶν του, καὶ ἐπομένως, ἀντάξιον αὐτοῦ διάδοχον. Ἡ φήμη αὐτοῦ ἔτι μᾶλλον ἐκ τῆς ἐκλογῆς καὶ προτιμήσεως τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ ἀξηθεῖσα, ἐφείλκυσε πλῆθος μαθητῶν πανταχόθεν εἰς τὴν σχολὴν αὐτοῦ, ὑπὲρ τοὺς δισχίλιους, ὡς ἀναφέρει ὁ Σουΐδας, οἵτινες μεγάλως ἐσέβοντο καὶ ἐτίμων αὐτὸν διὰ τὰς πολλὰς καὶ θαυμασίας του γνώσεις καὶ τὴν ἔξοχον αὐτοῦ ἀρετὴν. Φίλιππος ὁ τῶν Μακεδόνων βασιλεὺς ἐθεώρει αὐτὸν ὡς τὸν ἀριστον τῶν Ἑλλήνων καὶ περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο τῆς φιλίας αὐτοῦ, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καὶ ζῶντα καὶ μετὰ θάνατον ἐτίμησαν, πολλὰς παρασχόντες αὐτῷ ἑξαιρετικὰς τιμὰς κατὰ τὴν ἐπικήδειον αὐτοῦ προπομπήν. Ἐκ τῶν διασωθέντων ὀλίγων αὐτοῦ συγγραμμάτων κρίνων τις αὐτὸν, δύναται νὰ ἀποφανθῇ ἀλανθάστως περὶ αὐτοῦ, λέγει ὁ σοφὸς Πλένιος, ὅτι ἦτον εἰς τῶν ἐξόχων ἐκείνων ἀνδρῶν τῆς ἀρχαιότητος, οἵτινες κατέλιπον ἐποχὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, προσθεῖς δύο νέους κλάδους εἰς τὸ ἐγκυκλοπαιδικὸν δένδρον τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων, τὴν βοτανικὴν καὶ τὸν ἰδιάζοντα ἐκείνων τρόπον τῆς διαπραγματεύσεως τῆς τε ἠθικῆς καὶ τῆς φιλοσοφίας. Μόνοι οἱ χαρακτηῖρες αὐτοῦ δύνανται, κατὰ τὸν σοφὸν Κοραῆ, νὰ τηρήσωσι τὴν μνήμην αὐτοῦ ἀθάνατον καὶ ἀγήρω καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας. Ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει περὶ αὐτοῦ σὺν τοῖς ἄλλοις, ὅτι δις τὴν πατρίδα αὐτοῦ τυραννουμένην ἠλευθέρωσε.

Ἐπίσης δὲ καὶ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους, οὐκ ὀλίγοι ἀνεδείχθησαν διάσημοι ἐκ Λέσβου ἄνδρες, ὧν ἐπισημότεροι εἰσὶν, ὁ κατὰ τὸν 4ον μ. Χ. αἰῶνα μυθιστοριογράφος Λόγγος, τὸ ποιμενικὸν τοῦ ὁποίου μυθιστόρημα «Δάφνις καὶ Χλόη» ἀναγνωρίζεται ὡς ἐν τῶν καλλίστων προϊόντων τῆς ἀρχαίας βουκολικῆς ποιήσεως καὶ ὁ Χριστόφορος Μυτιληναῖος, πατρικίος ἀνθύπατος, κριτῆς τῆς Παμφλαγωνίας καὶ τῶν Ἀρμενικῶν, ζήσας κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 11ου αἰῶνος. Τὰ ποιήματα αὐτοῦ δημοσιευθέντα τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ Rocchi προεκάλεσαν πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον εἰς τοὺς κύκλους τῶν φιλολόγων καὶ κριτικῶν. Ὁ Χριστόφορος Μυτιληναῖος

θεωρείται εἷς ἐκ τῶν μεγίστων ποιητῶν καὶ ὑμνογράφων τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς.

Ἐκ δὲ τῶν Ἀρχιερέων οἱ μᾶλλον διακριθέντες ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐποχῇ εἰσὶ, Ζαχαρίας ὁ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἀκμάσας, οὗ ἢ Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία διασωθεῖσα ἐν Συριακῇ μόνον μεταφράσει, μετεφράσθη εἰς τὴν Γερμανικὴν καὶ Ἀγγλικὴν γλῶσσαν πρό τινων ἐτῶν⁽¹⁾. Καὶ ὁ δεινὸς Ἑλληνιστὴς καὶ θεολόγος Δωρόθεος Μητροπολίτης Μυτιλήνης, ζήσας κατὰ τὰ μέσα τοῦ 15ου αἰῶνος, ὅστις συνέγραψεν ἱστορίαν τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ γενομένης Συνόδου πρὸς ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν τῷ 1438, μέλος αὐτῆς ἀποτελῶν.

Εἰς δὲ τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους οἱ μᾶλλον ἀναδειχθέντες ἐκ Λέσβου ἄνδρες εἰσὶ, Βενιαμὴν ὁ Λέσβιος, ὁ ἐπικληθεὶς σοφὸς, γεννηθεὶς ἐν Μεγάλῳ Χωρίῳ Πλωμαρίου ἐκ γονέων τοῦ Ἰωάννου Γεωργαντῆ καὶ τῆς Ἀμύρισας Νικολοῦ τῷ 1762 καὶ ἀποβιώσας ἐν Ναυπλίῳ τῷ 1825. Ἰγνάτιος ὁ Ἰωαννίνων καὶ εἶτα Οὐγγροβλαχίας διάσημος φιλογενὴς Μητροπολίτης, Μυτιληναῖος, ζήσας κατὰ τὴν δευτέραν δεκαετηρίδα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν ἐν Πίσῃ τῆς Ἰταλίας τῷ 1824⁽²⁾. Καὶ ὁ τέταρτος μετὰ τὸν Εὐριπίδην τραγικὸς ποιητὴς τῆς Ἑλλάδος Δημήτριος Βερναρδάκης⁽³⁾ γεννηθεὶς ἐν Ἀγίᾳ Μαρίνᾳ τῷ 1833 ἐκ γονέων τοῦ Νικολάου Βερναρδάκη καὶ τῆς Μελισσινῆς Τραντάλη καὶ ἀποβιώσας ἐν Μυτιλήνῃ τῷ 1907.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω καὶ ἄλλοι τινὲς λόγιοι καὶ ἐπιστήμονες ἄνδρες ἀνεδείχθησαν ἐκ Λέσβου κατὰ τοὺς καθ' ἡμᾶς ὑστάτους χρό-

(1) Ἀναφέρεται ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ τοῦ Μελετίου, ὅτι ὁ διάσημος οὗτος Ἀρχιερεὺς παρεκάθησεν εἰς τὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει συγκροτηθείσας Οἰκουμενικὰς Συνόδους τῷ 536 καὶ 553 καὶ συνέγραψε πολλὰ καὶ σπουδαῖα συγγράμματα, ἐκ τῶν τὰ μᾶλλον λογίων καὶ σοφῶν κληρικῶν τῆς τότε ἐποχῆς λογιζόμενος.

(2) Περὶ Βενιαμὴν καὶ τοῦ Οὐγγροβλαχίας Ἰγνατίου, ἱκανὰ ἰδιαιτέρως ἔγραψεν ὁ κ. Κ. Σάθας καὶ ὁ Γ. Ἀριστείδης Πάππης. Τὰ δ' ὀνόματα ἀμφοτέρων εἰσὶν ἐγγεγραμμένα ἐν τῷ Βουλευτηρίῳ Ἀθηνῶν, μεταξὺ τῶν τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τοῦ Γένους τῆς νεωτέρας ἐποχῆς.

(3) Περὶ Βερναρδάκη πολλὰ παρὰ διαφόρων ἡμετέρων τε καὶ ξένων ἐγράφησαν, ἅτινα πρόκειται νὰ δημοσιευθῶσι προσεχῶς ἐν ἰδιαιτέρῳ τεύχει ὑπὸ τῆς ἐφορείας τοῦ γυμνασίου Μυτιλήνης, ἥτις πλὴν τούτου προτίθεται, ὡς λέγεται, νὰ στήσῃ αὐτῷ ἀνδριάντα ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ Γυμνασίου.

νους, ὧν τὰ ὀνόματα ἀναφέρονται ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ περιγραφῇ τῶν κοινοτήτων τῆς Νήσου ἐν αἷς εἶδον κατὰ πρῶτον τὸ φῶς· εἶνε δὲ προσοχῆς ἄξιον, ὅτι καθ' ὅλας τοῦ ἔθνους ἡμῶν τὰς ἐποχὰς ἡ Λέσβος οὐδὲν εἰς τοῦτο ὑστέρησε. Εἶθε δὲ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι πολλοὺς ν' ἀναδείξῃ τοιούτους μεγαλυνίμους καὶ ἐξέχοντας ἄνδρας ἢ Πατρὶς ἡμῶν ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ ἡμετέρου Γένους.

Ἀρχαιότητες

Ἀρχαιότητες Ἑλληνικῆς ἐποχῆς, ὡς περιφράγματα λιμένων, ὑδραγωγεῖα, κτίρια θεάτρων καὶ ναῶν, στήλαι, λάρνακες, ἐπιγραφαὶ, ἀγάλματα κλπ. σώζονται εἰς πολλὰ τῆς Λέσβου μέρη καὶ ἰδίᾳ εἰς Μυτιλήνην, Πύρραν, Ἐρεσσὸν, Μόρια, Λάμπου, Μύλους, Μόλυβον, Μέτιο, Κάτω Τρίτος, Γέραν, τὰ Μέσα τοῦ Πυρραίου ὄρους, Κολουμηδάδον καὶ Ἀγ. Φωκᾶν τῆς Βρυσηῶν. Ἀνασκαφῶν δὲ πολλάκις τυχαίων ἐν Μυτιλήνῃ, Πύρρᾳ καὶ Ἐρεσσῷ γενομένων, πολλὰ καθ' ἑκάστην ἀνορύσσονται διαφόρων ὑποθέσεων καὶ ἐποχῶν Ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας μνημεῖα, καλῶς τὸν τύπον τῆς τῶν προγόνων ἡμῶν εὐφυΐας καὶ καλλαισθησίας φέροντα. Λίθοι ὀρθογώνιοι δύο ἐν Ἐρεσσῷ, καλῶς διασωζόμενοι, δεικνύουσι ψήφισμα τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἀφορῶν τοὺς διὰ πολιτικούς λόγους ἀπὸ τῆς Ἐρεσσοῦ ἐξορισθέντας πολίτας. Ἄλλος δὲ τοιοῦτος παρὰ τὴν θάλασσαν αὐτόθι, οὗ ἢ ἀξία ποῦ ἐνέκειτο ἡμῖν μὲν ἄγνωστον, τοῖς δὲ ξένοις γνωστὸν, ἀφηρέθη νυκτὸς ἐκεῖθεν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὡς ἐκ παραδόσεως τῶν κατοίκων ἀναφέρεται.

Τῶν ἀκροπόλεων Πύρρας καὶ Ἐρεσσοῦ ἱκανὰ σώζονται λείψανα μελέτης καὶ ἐξερευνήσεως χρήζοντα⁽¹⁾. Τὰ δὲ τεῖχη τῆς Μυτιλήνης, ὡς τὸ ἄνωθεν τῆς τοποθεσίας τοῦ ἀρχαίου αὐτῆς θεάτρου σωζόμενον ἐλάχιστον αὐτῶν μέρος μαρτυρεῖ, ἦσαν πολλοῦ λόγου ἄξια κατὰ τε τὴν ἔκτασιν καὶ κατασκευὴν αὐτῶν. Φαίνεται ὅτι διήρχοντο ταῦτα ἀπ' ἐνὸς μὲν διὰ τῆς τοποθεσίας τῆς καλουμένης νῦν Λαγκάδα καὶ κατέληγον εἰς τὸν βόρειον πρὸς τὸ μέρος

(1) Ἡ τῆς Μυτιλήνης ἀκρόπολις ὑποτίθεται ὅτι ἔκειτο ἐπὶ τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς τοῦ σημερινοῦ αὐτῆς φρουρίου.

τῶν νῦν ἐργοστασίων Ι. Γεωργιάδου. Ἴχνη τειχῶν ἐπίσης, φαίνονται ἐν Μηθύμνῃ καὶ Πύρρῃ, τὰ δὲ τῆς Ἐρεσσοῦ εἶσι τούτων μᾶλλον εὐδιάκριτα. Τῶν λιθοκτίτων λιμένων λείψανα ἱκανὰ σώζονται, ἐν Μυτιλήνῃ⁽¹⁾, Πύρρῃ, Ἐρεσσῶ, Μέτιο καὶ Ἀγ. Φωκᾷ τῆς Βρύσιᾶς τῶν δὲ πολυδαπάνων καὶ μεγαλοπρεπῶν αὐτῶν ὑδραγωγείων, θεάτρων⁽²⁾ καὶ ναῶν⁽³⁾ μαρτύρια ἱκανὰ σώζονται εἰς πολλὰ τῆς νήσου μέρη καὶ ἰδίᾳ εἰς Μυτιλήνην, Μόριον⁽⁴⁾ Ἐρεσσόν, Πύρραν, Λάμπου, Μύλους, Κολομεδάδον καὶ κατὰ τὰ Μέσα τοῦ Πυρραίου ὄρους, μελέτης καὶ ἐξετάσεως χρήζοντα⁽⁵⁾. Αἱ ὀλιγώτερα δ' ἐν γένει παρουσιάζουσαι Ἴχνη τῆς πάλαι ποτὲ περιφανοῦς αὐτῶν ὑπάρξεώς εἶσι ἡ Μήθυμνα καὶ Ἀντισσα δι' ἔλλειψιν ἐπισήμων καὶ ἰδιωτικῶν ἐν αὐταῖς ἀνασκαφῶν. Ὁ Goldewey ἀναφέρει τινὰ περὶ αὐτῶν, ἀλλ' ἀτυχῶς τυγχάνουσιν ἀνεπαρκῆ πρὸς κατάληψιν τῆς ἐν γένει καταστάσεως τῶν πόλεων τούτων ὑπὸ ἔπο-

(1) Περὶ τῶν λιμένων Μυτιλήνης ὁ Στράβων ἀναφέρει τὰ ἑξῆς: “Ἐχει δ' ἡ Μυτιλήνη λιμένας δύο ὧν ὁ νότιος κλειστός τριήρεσι καὶ ναυσὶ πεντήκοντα· ὁ δὲ βόρειος μέγας καὶ βαθύς, χῶματι σκεπαζόμενος· πρόκειται δ' ἀμφοῖν νησίον μέρος τῆς πόλεως ἔχον αὐτόθι συνοικούμενον,” (βιβλ. ΙΙΙ, 617). Ὁ εἰς τῶν λιμένων τούτων, ὁ βόρειος ὡς εἰκάζεται, ἐκαλεῖτο “Μαλόεις.”

(2) Ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τοῦ ἀρχαίου θεάτρου Μυτιλήνης κάτωθεν τοῦ Τεκῆ, ἐγένοντο ὑπὸ τοῦ Goldewey ἄλλοτε ἀνασκαφαί τινες ἀλλ' ἄνευ τινος ἀποτελέσματος, τοῦ ἐκ μαρμάρου πολυτίμου αὐτοῦ ὑλικοῦ ὑπὸ ἔποψιν τέχνης καὶ ἀρχαιότητος, ἀφαιρεθέντος κατ' ὀλίγον ὑπὸ τοῦ τυχόντος πρὸς κατασκευὴν ἐπισήμων καὶ ἰδιωτικῶν οἰκοδομῶν.

(3) Ἐν Λέσβῳ ἐλατρεύοντο πρὸ πάντων ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἀφροδίτη· δι' οὗ πλεῖστοι τῶν ναῶν ἐν τῇ νήσῳ ἦσαν καθιερωμένοι εἰς τιμὴν αὐτῶν. Ἐν Ἐρεσσῶ δὲ κατ' ἐξαίρεσιν ἐλατρεύετο ὁ Ποσειδών ὑπὸ τὴν ἔπωνυμίαν Μεσολόντιος ἄγνωστον πῶς.

(4) Τὸ εἰς Μόριον σωζόμενον μέρος τοῦ ὑδραγωγείου Μυτιλήνης εἶνε προσοχῆς καὶ θαυμασμοῦ ἀληθῶς ἄξιον, ἐκ τριῶν ἀψίδων συνιστάμενον ὕψους 50 περίπου ποδῶν, ἐπὶ μιᾷ τῶν ὁποίων ἀναγινώσκεται ἡ λέξις ΔΑΜΟΣ, δεικνύουσα τὴν δι' ἐξόδον τοῦ Δήμου τῆς πόλεως ἀνέγερσιν αὐτοῦ.

(5) Εἰς τὰ Μέσα παρὰ τὴν ἐρειπομένην Ἐκκλησίαν τῶν Ταξιαρχῶν, σώζονται σπουδαῖα ἐρείπια ἀρχαίου ναοῦ, ὅστις ὑποτίθεται κατὰ τὸν ἀρχαιολόγον Lolling ὅτι ἦτον ἀφιερωμένος εἰς τιμὴν τῆς Ἀφροδίτης. Ἀνασκαφὰς αὐτόθι τῷ 1885 καὶ 1886 ἐνήργησεν ὁ Γερμανὸς ἀρχιτέκτων καὶ ἀρχαιολόγος Goldewey, ὅστις καὶ πλεῖστα ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα ἔφερεν εἰς φῶς, ἀναφερόμενα ἐν τῷ ἀξιολόγῳ εἰκονογραφημένῳ αὐτοῦ ἔργῳ περὶ τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Λέσβου, ἐκδοθέντι τῷ 1890. Καὶ ἐν Πύρρῃ ὑπὸ Γερμανῶν ἐγένοντο ἀνασκαφαί τινες ἐσχάτως ἀλλ' ἄγνωστα εἰσέτι τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν.

ψιν ἀρχαιολογικὴν ἀναφορικῶς τῶν δημοσίων αὐτῶν οἰκοδομημάτων κ. λ. π.

Οὐ μακρὰν τῶν θερμῶν λουτρῶν τοῦ Κόλπου Γέρας, ἐντὸς τοῦ κτήματος ἐγκρίτου πολίτου Μυτιλήνης, ἡ σκαπάνη τῶν ἐργατῶν ἔφερεν ἐσχάτως εἰς φῶς τὰ θεμέλια ἀρχαίου κτιρίου μήκους τετραγωνικοῦ πλέον τῶν 30 βημάτων, ἄχρι τῆς παραλίας ἐξικνούμενα, ὡς καὶ δύο πίθους ἀρχαίους ἱκανῆς χωρητικότητος, καὶ κορμὸν ἀγάλματος καλῆς τέχνης. Φρονεῖται δὲ παρὰ πολλῶν, ὅτι τὸ κτίριον τοῦτο ἦν ἀρχαῖος ναὸς Ἑλληνικῆς ἐποχῆς.

Ἐν Γέρα δὲ καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τῇ καλουμένῃ Χαλατσαῖς, ἐν ἣ ὑποτίθεται ὅτι ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις Ἰερά, ὡς καὶ παραθαλασσίως ἀπὸ τοῦ Περάματος μέχρι τοῦ Ντίπ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ πυθμένι τῆς θαλάσσης, πρὸς δὲ καὶ ἐν τῇ Κάτω Τρίτους καὶ τοῦ Ἴππειους περιοχῆ, πολλὰ ἀπαντῶνται τοιαῦτα ἀρχαίων οἰκοδομῶν λείψανα, βεβαιοῦντα τὴν πάλαι ποτὲ ὑπαρξίν πυκνοῦ συνοικισμοῦ αὐτόθι. Καὶ ἐν ἐτέρῳ δὲ τοποθεσίᾳ Γέρας τῇ καλουμένῃ Κορκοῦτα περὶ τὸ ἐκκλησίδιον τῆς Παναγίας Ψύρρα, εὐρέθη ἐσχάτως μαρμαρίνη πλάξ πλάτους 20 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου καὶ μήκους 60 φέρουσα τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν «ΓΑΙΟΣ ΚΟΙΛΙΟΣ ΠΑΝΚΑΡΠΟΣ ΘΕΩΙ ΔΙΟΝΥΣΩΙ ΚΑΙ ΤΟΙΣ ΕΝ ΤΩΙ ΤΟΠΩΙ ΜΥΣΤΑΙΣ ΑΝΕΘΗΚΕ ΤΟ ΙΕΡΟΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΡΟ ΑΥΤΟΥ ΤΟΠΟΝ». Τὰ τῆς Γέρας ὑπὸ ἀρχαιολογικὴν ἐν γένει ἔποψιν, πολλῆς χρήζουσι μελέτης καὶ ἐξερευνήσεως πρὸς ἐξακριβωσιν τῶν ἀφορώντων τὸ διαμέρισμα τοῦτο τῆς νήσου ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐποχῇ⁽¹⁾.

Εἰς τὰ σπουδαιότερα ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα Μυτιλήνης συναριθμεῖται καὶ ἡ ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ Μητροπολιτικοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγ. Ἀθανασίου ἀνακειμένη ἔδρα τοῦ Ποτάμονος, ἀνορυχθεῖσα τῷ 1736 καὶ φέρουσα τὰς λέξεις κάτωθεν «ΠΟΤΑΜΟΝΟΣ ΤΟΥ ΛΕΣΒΩΝΑΚΤΟΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑ»⁽²⁾, ὡς καὶ τὰ ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγ. Θεράποντος ἀνευρεθέντα πρὸ τινῶν ἐτῶν ἱκανὰ τῆς ἀρχαίας

(1) Λυπηρὸν, ὅτι οἱ περὶ Λέσβου πραγματευθέντες ἀρχαῖοι συγγραφεῖς Πλίνιος καὶ Στράβων, ὀλίγιστα περὶ Γέρας ἀναφέρουσιν, ἐνῶ τὸ μέρος τοῦτο τῆς νήσου ὡς πεδινὸν κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ φύσει εὐκαρπὸν, θὰ ἦτο βεβαίως καὶ ἐν ἐκείνῃ αὐτῶν τῇ ἐποχῇ καλῶς συνοικισμένον καὶ ἐπομένως, τῆς προσοχῆς αὐτῶν ἄξιον.

(2) Ὑποτίθεται ὅτι ἡ ἔδρα τοῦ Ποτάμονος ἦτο τοποθετημένη τὸ πάλαι ἐν τῷ θεάτρῳ Μυτιλήνης.

ἐποχῆς λείψανα, περὶ ὧν ὁ Γ. Ἀριστείδης Πάππης ἐν τῇ τετραλογία αὐτοῦ ἀναφέρει τὰ ἑξῆς:

«Εἰς πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα μέρη τῆς νήσου σώζονται ἑρείπια ἀρχαῖα, πλείονα δὲ ἀπαντῶνται ἐν τῇ Μυτιλήνῃ. Ἐκτὸς τῶν ὑπὸ διαφόρων περιηγητῶν καὶ ἀρχαιολόγων σημειωθέντων, πρό τινας χρόνους γενομένων ἀνασκαφῶν κατὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Νοσοκομείου τῆς πόλεως, εὗρέθη εἰς βάθος ἱκανόν, ἕδαφος ἐστρωμένον μὲ πλάκας τετραγώνους ὄγκου ὑπερμέτρου ἐκ λίθων μέλανος ἢ φαιοῦ πάχους σπιθαμιαίου καὶ ἐπέκεινα, μέρος δὲ ἦν ἐστρωμένον καὶ διὰ μωσαϊκοῦ ποικιλοχρόου. Ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν ἐκείνων ἐξωρύχθησαν ἐν κιονόκρανον ὀγκῶδες ἐκ τῶν τριῶν μόνον πλευρῶν ἐξεργασμένον, ἐκ δὲ τῆς τετάρτης ἐρειδομένης ἴσως ἐπὶ τοίχου, ἀκατεργάστου διάφοροι στύλοι ραβδωτοὶ, καὶ πολλὰ ἄλλα συντρίμματα μαρμάρου λευκοῦ κεκοσμημένου ποικίλαις γλυφαῖς. Τὸ δὲ τοιοῦτον ἕδαφος ἐξενείνεται ἐπὶ πολὺ, συνερχόμενον μὲ τὸ ἕδαφος μικρᾶς ἐκκλησίας παρακειμένης, τῆς Γραικορωμαϊκῆς ἐποχῆς, ὡς ἔστιν εἰκάσαι ἐκ τῆς οἰκοδομῆς καὶ τῶν παραρημάτων αὐτῆς, καταστραφέντων ἐπὶ σκοπῷ ἀνεγέρσεως νέας ἐκκλησίας (τοῦ ἁγ. Θεράποντος). Ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἀρχαίων τούτων ἐρειπίων, εἰδημονέστερός τις ἀρχαιοδίφης βοηθούμενος καὶ ὑπὸ περαιτέρω ἐρευνητῶν ἠδύνατο νὰ ὀρίσῃ ἀρκούντως τὸ μέρος τοῦτο τῆς πόλεως, ἐν ᾧ ἴσως θὰ ἔκειτο ἡ ἀγορὰ καὶ τὸ βουλευτήριον, ἢ τι τοιοῦτον δημόσιον οἰκοδόμημα. Ἐνισχύομαι δὲ εἰς τὴν ἰδέαν ταύτην καὶ ἐκ τοῦ ὅτι, αὐτοῦ εἶχεν εὗρεθῆ ἔντετειχισμένη ἐν τῷ προαυλίῳ τοῦ ναῖσκου ἢ περὶ καθόδου τῶν φυγάδων ἐπιγραφή, ἣτις εὗρίσκεται ἐν τῷ Γυμνασίῳ. Οὐ μακρὰν τοῦ αὐτοῦ νοσοκομείου εἰς ἀνασκαφὰς νεοδμήτου οἰκίας ἀνεκαλύφθησαν πρὸ μικροῦ καὶ ἀγαλμάτια δύο ἀρίστης τέχνης τεθραυσμένα, ὡς λέγεται.»

Περὶ τῶν μέχρι τοῦδε δ' ἀρχαιολογικῶν εὗρημάτων ἐν Λέσβῳ, ἱκανὰ ἰδιαιτέρως ἔγραψαν οἱ τὴν νῆσον κατὰ διαφόρους ἐποχὰς περιοδεύσαντες γνωστοὶ ἀρχαιολόγοι Newton, Conze, Goldewey καὶ Paton. Τὰ μᾶλλον δ' ἐξ αὐτῶν σπουδαιότερα ὑπὸ ἔποψιν πληθύος καὶ ἱστορικῆς ἀξίας εἰσι τὰ διάφορα ψηφίσματα, αἱ ἐπιγραφαὶ, τὰ ἐπιτύμβια καὶ τὰ νομίσματα τῶν πόλεων αὐτῆς καὶ ἰδίᾳ τῆς Ἐρεσσοῦ καὶ Μυτιλήνης, ὧν τὰ πλεῖστα ἀνάκεινται ἐν τῷ Γυμνασίῳ Μυτιλήνης καὶ τῇ Σχολῇ Ἐρεσσοῦ, ἐπισύροντα τὴν προσοχὴν καὶ τὸν θαυμασμόν τῶν ἐπισκεπτομένων αὐτὰ ξέ-

νων· οὐκ ὀλίγα δ' εὗρίσκονται καὶ εἰς χεῖρας ἰδιωτῶν ἐν ἀπάσῃ τῇ νήσῳ, οἵτινες ὀφείλουσιν ἀπαραιτήτως νὰ τηρῶσιν αὐτὰ, ὡς καὶ ὅσα ἄλλα ἠθέλον εὔρει εἰς τὸ μέλλον ὡς ἱερὰ καὶ ἀναπαλλοτρίωτα κειμήλια πάντοτε.

Περὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν εὗρημάτων Ἐρεσσοῦ, ἱκανὰ πρό τινων ἑτῶν ἰδιαιτέρως ἔγραψε καὶ ὁ αὐτόθεν ὀρμώμενος Ἐμ. Δαυίδ. Ἐπιγραφὰς δὲ τῶν διαφόρων ἀρχαίων τῆς νήσου πόλεων ἐδημοσίευσαν οἱ κ.κ. Lolling, Pottie, ὁ ἀείμνηστος Μητροπ. Μηθύμνης Νικηφ. Γλυκᾶς, Α. Π. Κεραμεὺς, Γ. Ἀριστείδης, Π. Παπαγεωργίου κλπ. Ἐκ δὲ τῶν ἀνευρεθέντων μέχρι τοῦδε νομισμάτων τῆς Λέσβου 35 εἰσὶν Ἀὐτονομικὰ τῶν μεγάλων αὐτῆς πόλεων, κατὰ διαφόρους ἐποχὰς καὶ περιστάσεις ἐκδοθέντα, καὶ 54 Ἀὐτοκρατορικὰ χαραχθέντα πρὸς τιμὴν τῶν Ρωμαίων Ἀὐτοκρατόρων, Ἀυγούστου, Πομπηίου, Τιβερίου, Πίου, Καλλιγούλα, Κλαυδίου, Βεσπεσιανοῦ, Δομετιανοῦ, Ἀδριανοῦ, Ἀντωνίνου, Αὐρηλίου, Λευκίου, Ἐλαγαβάλου, Τραιανοῦ, Κομμόδου, Σεπίμου, Σεβήρου, Βαλεριανοῦ, Γαλλιανοῦ κλπ. Εἰς τὰ Ἀὐτονομικὰ δὲ συγκαταλέγεται καὶ τὸ πρὸς τιμὴν τῆς διασήμου ποιητρίας Σαπφοῦς χαραχθέν, οὗ τὸ μὲν ἔμπροσθεν μέρος ἐνδείκνυσι κεφαλὴν γυναικίαν κισσίνῳ στεφάνῳ περιβαλλομένην, τὸ δὲ ὀπισθεν ἀκραίαν προτομὴν γυναικὸς λύραν τῇ χειρὶ κρατούσης μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς «ΣΑΠΦΩ ΛΕΣΒΙΣ». Τὰ πλεῖστα δὲ τῶν ἀρχαίων Ἀὐτονομικῶν νομισμάτων τῆς Λέσβου ἀνήκουσι κυρίως εἰς τὴν κρατοῦσαν τότε τῆς νήσου πόλιν Μυτιλήνην, ἣτις καὶ μετὰ πολλῶν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐποχῇ μεγάλων τῆς Μ. Ἀσίας πόλεων συνέδεε συμβάσεις καὶ συμμαχίας, ὡς τοῦτο μαρτυρεῖ ἀρχαῖόν τι νόμισμα φέρον τὰς λέξεις «ΟΜΟΝΟΙΑ ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΩΝ», ἣν εἶχε συνδέσει ἡ πόλις μετὰ τῆς Περγάμου, Σμύρνης καὶ Ἐφέσου, ὡς τὰ ὀπισθεν τοῦ νομίσματος σύμβολα τῶν πόλεων τούτων δεικνύουσι. Ταῦτα δὲ πάντα καλῶς περιγράφει ὁ σοφὸς Γερμανὸς Πλένιος εἰς τὰ Λεσβιακὰ αὐτοῦ, ἅτινα πιστῶς ἐκ τοῦ Λατινικοῦ μετέφρασεν ὁ ἐκ Βρυσηῶς εὐπαιδευτὸς ἱατρὸς κ. Εὐστάθιος Γεωργιάδης τῷ 1849.